

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи

**Взаємозв'язок домашнього насильства на
формування професійного розвитку**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 2 курсу, 603 групи
Зубатюк Маріяна Юріївна

Керівник:

доктор філологічних наук, професор
Зварич І.М.

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ 2023 р.
Зав. кафедрою _____ доц. Андрєєва Я. Ф.*

Чернівці 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ	
ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО.....	6
1.1 Історія вивчення домашнього насильства.....	7
1.2 Порівняння понять агресія, сила, насильство.....	15
1.3 Підходи до вивчення насильства.....	18
1.4 Види та наслідки домашнього насильства.....	26
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ	
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ НАСИЛЬСТВА ТА ПРОФЕСІЙНОЇ	
ПРАЦЕЗДАТНОСТІ.....45	
2.1 Організація дослідження: опис вибірки та методик.....	47
2.2 Аналіз результатів емпіричного дослідження щодо виявлення рівнів прояву маніпулювання за методикою «Методика психологічної діагностики копінг-механізмів (Е. Heim)», «Опитувальник посттравматичного зростання (Post Traumatic Growth Inventory)», «Методика діагностика мотивації до успіху (за Т. Елерсом)», «Методика діагностики мотивації особистості щодо уникнення невдач (за Т. Елерсом)», «Тест FPI. Фрайбургський багатофакторний особистісний опитувальник.».....	54
2.3 Опис результатів математичних методів	63
2.4 Кореляційний аналіз.....	71
2.5 Описва статистика.....	77

ВИСНОВКИ.....	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ	
ДЖЕРЕЛ.....	95
ДОДАТКИ.....	102

ВСТУП

Впродовж останніх років проблема гендерної рівності та протидії домашнього насильства, як ознакою дискримінації через гендерні ознаки здобула широкого розголосу та популярності у розвинених країнах світу, що якоюсь мірою відображає соціальну та правову розвиненість країни. Україна, є серед тих країн, які взяли собі за мету протидіяти насильницьким діям в сім'ях. Так як воно впливає не тільки на самопочуття окремих індивідів алей на продуктивність праці постраждалої, впливаючи на організацію та цілу систему праці в державі.

Домашнє насильство - дії або бездіяльність психологічного, фізичного, сексуального або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання, між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають або проживали однією сім'єю, але не перебувають /не перебували у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає / проживала особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких протиправних діянь

Актуальність дослідження :

Домашнє насильство існує у всіх без винятку соціальних групах, його зазнають незалежно від рівня освіти положення в суспільстві, й доходів. Сучасний світ розглядає домашнє насильство над жінками та дівчатами як

вид злочину за який несуть відповідальність. Зазвичай насильство в родині є таємницею, яке «не потрібно виносити на люди», а жінки соромляться звинувачуй себе, тим самим не повідомляючи в поліцію продовжують бути його циклі. Це свідчить про відсутність правової і просвітницької обізнаності жертв та кривдників домашнього насильства, які можуть навіть не розуміти, що таке діяння по відношенню до них є протиправним та караним.

Нажаль, домашнє насильство у наслідку – це і випадки нанесення тяжких тілесних ушкоджень, і зґвалтування, і вбивства. Сьогодні масштаби проблеми набули настільки загрозового характеру, що її помітили уже й на міжнародній арені в тому числі в ООН, що і обумовило актуальність дослідження.

За світовою статистикою одна з трьох жінок зазнала одного з видів насильства протягом життя. Одній з п'яти жінок доведеться пережити зґвалтуванні чи спробу зґвалтування протягом життя. За даними ООН, кожного року понад 1,1 міліно жінок України стають жертвами сексуального та фізичної агресії і воліють мовчати про це, через соціальні норми та стереопити про винуватість жінки в поганому поведженні з нею. НЕ зважаючи на те що саме Україні належать одні з найкращих законів у запобіганню, протидії та профілактиці насильства.

Вплив такого, негативного досліду на руйнування особистості як постраждалих так і свідків є відомим фактором. Та під вивченням, часто забувають про його взаємозв'язок з працездатністю осіб які переживають або пережили. Тому його вплив та стратегії які обирають сучасні українські жінки в професійній діяльності є важливим фактором для розуміння їхньої працездатності

Актуальність даної тематики та аналіз статистичних даних показує, що на сьогоднішній момент ця тематика є недостатню досліджена та висвітлена.

Дослідженням виникнення проблеми домашнього насильства та аналізом історіографії з цих питань займалися такі науковці, як : О. Е. Бабенко, К. А. Гурковська, К. І. Ілікчієва, Н. Л. Камінська, Лерман, Н. В. Лавриненко, К. Б. Левченко, Л. А. Леонтієва, Л. М. Сукмановська, М. Стейнман, Р. Джіллес, ЛД. Зорза, Л. Шерманом і Р. Берксом, М. Кріст

Українські : К. Гудеус. В. Авер'янов, І. Голосніченко, В. Колпаков, О. Кузьменко, Б.Білецький, О. Коломоєць, Н. Бойченко, Р. Шувальська, А. Блага, Є. Петров, Л. Левицька, Г. Самілик, Т. Мельки, , Л. Л. Ананіан, Ю. М. Антонян, Л. Д. Гаухман, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, В. В. Іванова, Л. В. Крижна, Ю. В. Лисюк, Н. В. Машинська, Л. В. Сердюк, В. І. Шахов

Мета:

Дослідити взаємозв'язок переживання або перебитого досвіду домашнього насильства на формування професійної працездатності та кар'єрного розвитку.

Предмет: особистісні характеристики та мотивації що впливають на професійного розвиток.

Об'єкт: Психологічні особливості феномену домашнього насильства.

Гіпотеза:

Досвід домашнього насильства може зумовлювати особливості прояву мотивації та професійної працездатності постраждалих.

Завдання:

1. Проаналізувати науково-методичну літературу з проблематики дослідження.
2. Підібрати відповідний інструментарій для проведення емпіричного дослідження.
3. Провести психологічне дослідження

4. Виявити взаємозв'язки між професійної працездатністю та наявністю досвіду домашнього насильства.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, теоретичного та практичного розділу та підрозділів, висновків та списку використаних джерел кий налічує 62 найменування. Обсяг магістерської роботи становить 94 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

За статистикою програми розвитку ООН щороку в Україні, в результаті домашнього насильства гинуть 600 жінок. Від фізичного домашнього насильства страждає близько 2 мільйонів людей, серед них понад 80% це насильство чоловіків щодо жінок. Це означає, що щодня десь від рук одного з членів власної родини гине 137 жінок.

До початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну від домашнього насильства страждало близько 1,8 мільйона жінок. За результатами які були отримані в 2020-2021 років показник звернень з цього ж приводу зріс на 56%.

В ООН стверджують, що у світі кожна друга вбита жінка загинула від рук свого партнера або члена сім'ї. Кожна третя зазнає насильства протягом

життя. Зараз у Українських тюрмах 90% жінок сидять за вбивство, як прояв захисту, саме свого кривдника який вчиняв щодо них жорстокі дії.

Згідно зі даними, 650 мільйонів жінок видали заміж у дитячому віці. Водночас близько 3 мільярдів живуть у країнах, де подружнє зґвалтування не є являється злочином.

Жінки у 72% випадків потерпають від торгівлі людьми. 75-80% із них потрапляють у сексуальне рабство. Крім того, близько 12 млн жінок від 15 до 49 років у 30 країнах переносять операції на статевих органах.

19 % жінок вважають, що статевий акт із жінкою без її згоди можна виправдати , якщо це відбувається в шлюбі. 24 % жінок вважають, що насильство над жінками часто спровоковане самими постраждалими.

Як можна побачити факт домашнього насильства є небезпечним та поширеним що порушує питання гідності, свободи людини і права на життя. Щоб його краще зрозуміти феномен, необхідно почати з історичних умов та складових які поширили та закріпили в суспільстві прояви насильства у сімейних відносинах.

1.1 Історія вивчення домашнього насильства

Дослідження домашнього насильства почались не так давно, та певний період більшості з країн це явище набувало розголосу та змінювалось ставлення до цього явища. Не так давно в світовій практиці це явище не відносилось до правопорушень, його розглядали як належну поведінку, яка не несла нічого загрозливого. Його виправдовували соціальними нормами, неналежною поведінкою певних осіб або методом сімейного життя та виховання. Як в Україні, так і поза її межами, державами або застосовувалися легкі покарання за насильство в сім'ї, або просто не заперечувалися звичаї і традиції які його провокували.

Свій початок насильство над жінкою бере з давніх часів. У багатьох джерелах, зокрема легендах, піснях, казках та міфах різних країн ми можемо спостерігати домінуюче становище чоловіка над жінкою. Започаткувала цей процес саме релігія. У будь-якій релігії світу можемо знайти інформацію про те, що чоловік є вищий над жінкою має більше переваг у соціумі. Хоч сучасні дослідники стверджують що ті самі аспекти як «Корану» так і християнських вірувань можна було трактувати по іншому зменшуючи приниження жіночої статі.

Дослідження даного питання вказувало на те що перша спроба врегулювати сімейні відносин були за часів правління царя Хаммурапі ще у XVIII ст. до н. е. Його закони зачіпали немайнові та майнові сімейні відносини, та навіть стосувалися захисту прав дітей, які були жертвами домашнього насильства, які довгий час навіть не вважалися членами суспільства. Окремими положеннями у законах Хаммурапі було визначено сім'ю та її інтереси найвищою державною цінністю, передбачено рівність прав подружжя стосовно майна та гідних умов у сімейному житті. Не зважаючи на нібито рівні, законні права у подружжя, закони правителя Вавилону встановлювали і те, що жінка або дитина та не чоловік міг потрапити в боргову яму як що у сім'ї не було можливості повернути борг, оскільки в той період, як і у всіх державах діяв рабовласницький суспільний лад, тому положення не викликало у людей обурення, заперечення чи здивування, так як вважалось що жінка не могла достойно працювати щоб відати борг родини.

Загалом в продовж всієї історії, жінки зазнавали приниження та дискримінації, так як не вважались повноцінними членами суспільства. Мати право власності, виходити самій на прогулянку, мати освіту та навіть власні бажання вважалось не гідним явищем для «слабкої статі». Одним із чинником який спонукав до цього була релігійна установка. Де святими

писаннями багатьох релігій світу надавалася перевага чоловікам, які мали більші привілеї, на відміну від жінок. Історично було доведено, що релігія впливала на суспільні установки, цінності, що стверджували владу чоловіка, та релігійними нормами регулювалися відносини батьків та дітей. Наприклад, Коран який дозволяв карати жінку за непокірність, обмежуючи її волю або старий Завіт, який також містить дозвіл фізичного покарання: «Хто шкодує різки своєї, той ненавидить сина; а хто любить, той з дитинства карає його». У представників церкви існує думка, що Старий Завіт є історією в яка відображала лад в тогочасний період, показуючи які були правила та норми, так само у сучасних сімейно-побутових відносинах відображені правила Нового Завіту, який на той час був надто прогресивний і навіть фені містичним. Цікаво що в Новому завіті, владі жінок збільшилась, ставала заборона фізичного покарання та були висвітленні тези про рівні права між чоловіком та жінкою. Хоч ще довгий період суспільного існування, ці тези оминали око як простих людей так і церковних служителів.

Вперше, насильство в сім'ї, як проблема національного масштабу, стало розглядатися у Сполучених Штатах Америки. Поштовхом до цього моменту стала публікація статті «Синдром дитини, яку б'ють» в журналі Американської медичної асоціації, в 1962 році. Автором був професор Г. Кемп, який з колегами висвітлили існуючу проблему жорстокості щодо дітей і це сприяло поширенню її за межі суто медичної дискусії. Та саме наприкінці минулого століття зростає загальна обізнаність про сімейне насильство, його наслідки і тому воно було визнано неприпустимим. У 1981 р. в Міністерстві охорони здоров'я і соціального захисту Сполучених штатів Америки був утворений центр аналізу та обробки інформації, які займалися питаннями сімейного насильства.

Аналізуючи історико-соціальні аспекти насильства щодо дівчат, вчені прийшли до висновку, що у кожній державі, у тих чи інших епохах мало

місце дане явище, та його прояви мали свої «національні» особливості. Так, наприклад, Індія зберігає таку традицію, як обряд саті, попри те що закон країни категорично його забороняє на державному та міжнародному рівні. Дана церемонія передбачає приєднання вдови до її померлого чоловіка, яка має спалити себе на поховальному багатті, що проявляє і гендерний аспект, так як чоловік стаючи вдівцем не проходить цю церемонію. В африканських країнах досі поширене статеве обрізання дівчат, мета якого забрати в дівчини здатність отримувати задоволення під час статевого акту, задля уникнення її зароди, хоч і тут діє заборона та кримінальна відповідальність за цю доволі болючу та жорстоку процедуру, а все через звичаї які передаються від батьків до дітей.

Та не тільки в таких «далеких» для нас країнах були прояви гендерного та домашнього насильства. Досі в деяких країнах гвалтівник може уникнути покарання, як що від одружиться на потерпілі, а мусульманських країнах далі діє покарання жінок та дівчат через так званий «злочин честі». У європейських країнах сімейні відносини найчастіше регулювалися канонічним правом, оскільки католицька церква мала неабиякий вплив на більшість сфер у суспільному житті та в цілому на управління всією державою. Королівською владою Великої Британії, Франції та Німеччини було проігноровано церковні правила стосовно регулювання шлюбу, і вже починаючи з XV–XVII ст. він був не тільки релігійним обрядом, а і актом громадянського стану. Попри всі ці нововведення, які мали би надавати певні права жінкам, ставити їх як цільних особин які вступають у відносини принципових змін не відбулося: залишилася нерівність прав жінок та чоловіків, залежності жінки від глави сім'ї тощо.

Так в Німеччині яка довгий період в історії жінки присвячували своє життя трьом «К» (Kirche, Kinder, Kuche – в перекладі з німецької – церква, діти, кухня). Але перехід був не з легких але уже давно минули. У Німеччині

кілька разів посилювали покарання за випадки домашнього насильства щодо жінок і це мало свій ефект. Нині німкені воліють ділити домашні обов'язки зі своїми чоловіками, так само як і з утримання сім'ї. Таким чином, в того часному суспільстві багатьма державами було наділено чоловіків чіткими прописаними повноваженнями щодо інших членів родини. Прикладом може також слугувати Америка, у якій законами декількох штатів з 1924 року виключалася відповідальність чоловіка за навмисну фізичну кару дружини, при умові що мала місце «крайня необхідність».

Тобто дані дії починали вважатися неправильними, але основний перехід від закривання очі надане явища до усвідомленої її протидії відбувся наприкінці XIX. Коли вперше на світовому рівні проблема сімейного насильства була актуалізована завдяки спільним активним діям міжнародного руху щодо захисту прав жінок, які розпочались в 60-х роках у США а його зародження стало другою хвилею фемінізму, ідеологія якого й надихнула діяльність руху, поширюючись по всій Америці та Європі. Оскільки саме жінки складали найбільш уразливу та незахищену групу, що страждала від насильницьких дій з боку чоловіків, батьків, братів, хлопців тощо. Тобто на своєму початковому етапі запобігання домашньому насильству увійшло в поле зору світової спільноти як складова насильства щодо жінок в цілому.

В Україні становище жінки у сім'ї у минулому мало неоднозначний характер. Досить довгий період часу за побиття дружини, чоловіка картали та осуджували, а за вбивство своєї жінки – його спершу могли відлучити від церкви поки не сплатить їй певну суму, уже потім, почали за вбивство судити, але при цьому, якщо сама жінка вчинить розправу над благовірним, її закопували живцем у землю без права на помилування.

Насильство, було способом дисциплінувати, «навчити» або «виховати» дружину. Жінку могли бити за те, що вона погано виконує хатні обов'язки,

ліниться : «Не лихо журить й чужа сторінка, як невдала жінка», «Чоловік винен, що жінка ледаща». Бити жінку могли і за зраду: «Громадська думка засуджувала невірність дружини значно суворіше, ніж зраду чоловіка, а провину за перелюб народна мораль покладає головню на жінку. У народному світогляді жінка постає як істота пристрасна і хтива, сповнена бажання тілесних утіх», — пише Оксана Кісь.

До жіночої зради ставилися жорсткіше, бо це також ставило під сумнів питання батьківства, якщо на світ з'являються діти, крім того, демонструвало, що чоловік не здатен повністю втримати контроль над жінкою. Чоловічу зразу засуджували але винувати за це жінку, як не змогла задовільнити та втримати чоловіка. Часто виправдання знаходили як і в жіночій неправоті так і в чоловічій сутності, де чоловіка характеризували як хижака, якого провокують інстинкти або беззахисне створіння, який повівся на жіночі спокуси та вроду.

Зраджували часто тому, що чимало шлюбів укладалися примусово. В середньому, у другій половині XIX століття у Європі та слов'янських країнах шлюбний вік у дівчат становив 16–18 років, у хлопців — 18–20. Батьки прагнули видати дочок заміж якнайшвидше та якнайкраще, часто не враховуючи самого бажання дівчини. Жінок, які не мали чоловіка, вважали «маргіналками», ставилися до них з суспільним осудом, тому кожна дівчина мріяла обов'язково вийти заміж хоч би за когось. Це також відбилося у народній творчості: «Жінці хоть би лапоть, аби не плакати», «Сякий-такий, аби був, аби хліба роздобув» тощо.

В 1984 р Л. Шерманом і Р. Берксом в США були розпочаті перші дослідження в області домашнього насильства. Отримані результати посприяли радикальному перегляду поглядів співробітників влади та поліції на тих людей, які вчиняють насильницькі дії у сім'ях. Тенденція яка полягала

в обходжені «приватних справ родини» була замінена на сувору інструкцію покарання кривдника.

У цей же час Б. Леві видав книгу, яка була присвячену жорстокості в сімейних відносинах, де був зроблений висновок про те, що це явище є доволі поширеним та небезпечним і може відбуватися серед представників всіх верств суспільства, не залежності від статусу та соціальних ролей. У цій області також працювало багато видатних американські а пізніше і європейських вчених практиків, висвітлюючи масштабність та агресивність неправильних уявлень, наприклад Лерман, М. Стейнман, Р. Джіллес, ЛД. Зорза. Треба зауважити, що число наукових досліджень які присвячені темі сімейного насильства в останні роки неухильно зростає.

Саме такий підхід до проблеми, при якому її не замовчують а висвітлюють у наукових розробках, інтеграція в інших наукових просторах, поширюють теоретичні знань з цього питання, демонструє адекватну відповідь на виникнення проблеми шляхом її освоєння та моделювання. Крім того, в США розташовані найбільші центри спеціалізуючись н розробці науково-теоретичної бази та методології для детального розгляду феномену домашнього насильства.

Коли ж соціологи були залучені до вивчення домашнього насильства, то вони зуміли з'ясувати, що в дослідженні мають подвійне завдання. Найперше, вони викривали та критикуючи доводили що ранні, медичні моделі, які домінували в дослідженнях мали безліч прогалин та недоліків.

Було заперечено дослідження зловживань у сім'ї з двох сторін, так з методологічної точки зору, було виявлено що дослідження були малі та мали нерепрезентативні вибірки, недостатність груп порівнювалось, був створений невідповідний аналіз даних, з теоретичної точки зору соціологи побачили, одно факторні моделі й теорія яка була пристосована до даної проблематики.

Також соціологи мали спростувати наявні міфи, які нажаль досі є в

суспільстві, що домашнє насильство щодо жінок у сім'ї є явищем рідкісним і притаманним тільки психічно нездоровим людям; що лише бідні люди з нижчих верст населення вчиняють щодо своїх дружин чи дітей; а також, що побиті жінки отримують від цього задоволення і самі провокують таку поведінку. Наступним завданням, було використання соціологічних теорій та інструментів дослідження, щоб допомогти встановити рівень, природу та динаміку домашнього насильства як важливої соціальної проблеми.

З дослідниками радились щодо причини та способу поширеності домашнього насильства, також щодо вивчення факторів, які співвідносяться зі зловживаннями й насильством. Крім того, соціальні служби разом з медичними працівниками, які хотіли отримати більше інформації, котра зуміла б допомогти в роботі з емоційною стороною насильства, з якою вони неодноразово стикались, шукали способів та порад щодо того, як краще запобігати та лікувати зловживанням та насильству.

У колишньому Радянському Союзі обговорення проблеми сімейного насильства, як і більшість болючих тем, які могли затьмарити правильність політики, на державному рівні було під заборонаю і вважалось «закритою» темою, якої займалися лише кримінологи та інші окремі фахівці. Звідси походять багато приказок та прислів'їв про те що «б'є значить любить», «Люби, як душу, труси, як грушу», «Як чоловік жінки не б'є, то вона як колода гниє», «Серцем люби, а руками тряси».

Свого часу у Радянському Союзі домашнє насильство не могло ніяким чином стати соціальною проблемою в країні, де у кримінально-правовій доктрині пріоритетними об'єктами захисту були державні інтереси та державна власність. Причиною цієї проблеми, на думку є «ідеологічні питання» щодо «радянської сім'ї», як найкращої та найпередовішої і у всьому світі, що виключало навіть найменше припущення, що в ній можливе якесь насильство як могло бути в «нерозвинутій та розбещеній Європі».

За часів Радянського Союзу, ще одною причиною офіційного визнання, що «існування» насильства в сім'ї не було, є той аспект що, вважалося, якщо жінку вдарив її чоловік, то неодмінно вона сама винна, якщо не винна – потрібно терпіти, бо то є така жіноча доля. Раніше навіть подібні заяви з цього питання до правоохоронних органів не бралось і навіть його відмовлялися приймати стверджуючи що це «родині справи» і не потрібно це виносити з сім'ї.

У 70-х роках ХХ століття у нашій державі тільки почали визнавати насильство в сім'ї, як суспільно важливу проблему, одночасно з цим Захід остаточно заборонив подружнє насильство.

З розпадом Радянського Союзу у 1991 році в Україні було прийнято Закон «Про попередження насильства в сім'ї», який вперше на теренах пост-радянських держав визначав насильство в сім'ї як будь-які умисні дії фізичного, психологічного, сексуального, чи економічного характеру, які були вчинені одним членом сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи особи, як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його психічному чи фізичному здоров'ю. Даний законодавчий акт був чинним до грудня 2017 року, після чого був створений більш кращий та новітній, та являвся нормативною основою у сфері попередження та протидії насильства в сім'ї.

Як бачимо, витоки гендерної нерівності в історії були детерміновані, перш за все, культурними та релігійними чинниками, а також особливостями правової системи у різних країнах світу. Як наслідок, домашнє насилля практично у всьому світі з давніх-давен протягом тривалого періоду визнавалось як належне або таким яке має місце на існування, а в окремих джерелах соціальних норм було навіть зафіксовано у законодавчих формах. Це явище зумовило нанесення велику шкоду як з матеріальної, духовної так і з моральної точок зору.

Перше десятиліття досліджень домашнього насильства зосередилось на чотирьох основних питаннях: 1) визначення щодо зловживання та насильства; 2) спроба вимірювання природи та поширеності домашнього насильства; 3) оцінка факторів, що корелюють з насильством вдома; 4) розробка причинних моделей для пояснення домашнього насильства.

Наступного десятиліття соціологи пішли далі цих вихідних завдань і почали оцінювати наслідки насильства, його динаміку та вплив зовнішнього втручання на появу насильства в домі.

Однак дослідження домашнього насильства продовжує лишатись міждисциплінарним заняттям. Визначення основних понять У мирний час жінки зазнають різного виду насильства. Але найчастіше вони зазнають його вдома, в сім'ї, коли той, хто образив,— чоловік, коханий, колишній чоловік, батько, вітчим, зять, син, свекор... Такі випадки об'єднуються терміном домашнє насильство.

Наша держава хоч має провідні закони, та все ще продовжує перебувати в перехідному періоді, для якого характерна політична, законодавча, фінансово-економічна нестабільність. Україна визнає існування проблеми домашнього насильства, протидія якому є одним із пріоритетних напрямків державної політики. Та все ще в суспільній думці не є усталеним те що, такі дії є правопорушення та неправильними не маючи місця на існування.

1.2 Порівняння понять агресія, сила, насильство

Основна проблема, які виникли у вчених, які намагались дослідити феномен насильство в сім'ї, це була низка дилем, котра виникла у зв'язку з створенням визначення та основних понять.

Щоб зрозуміти та вивчити поняття насильства, спершу необхідно співвіднести із поняттями «агресія» та «сила». Агресія посідає визначне місце в будь-якому прояві насильства. Вивчаючи наявні підходи до визначення понять «насильство» і «агресія», можна спостерігати концептуально спільну характеристику для двох понять, так для агресії як соціального феномену та характеру соціальних відносин і сили як прояву поведінки та моделі. Ця характеристика полягає у заповдінні чи загрозі заповдіння особою фізичної чи психічної шкоди суб'єкту, на яку буде спрямовуватися поведінка кривдника. В загальному, агресія – це один із засобів здійснення насильства, проте не кожна форма агресії є насильством до іншої людини. У свою чергу насильство, являється невід'ємним процесом від агресії, адже воно виступає фазою його ескалації.

Та вчений В. Красіков стверджував, що насильство не існує поза агресією, і навпаки. Та більшість науковців вважають, що це твердження потребує більш змістовного доведення, так як воно не цілковито враховує раціональні форми насильства, які в свою чергу не лише не вимагають агресії, а й переважно заперечують її застосування. Агресія постає здебільшого тільки засобом досягнення мети і передбачає підкорення людини.

Незважаючи на доволі деструктивний характер агресії, дія якої обумовлена системою, запобігань, стримувань і протидії їй, закріплених юридичних нормах та моралі, агресія, нім цього часто може виступати єдиною адекватною моделлю як для соціальних змін та, трансформацій так і в загальному слугувати механізмом подолання перешкод на життєвому шляху особи.

Другим поняттям яке варто врахувати є слово «сила», воно являється передумовою насильства, яка діє лише за певних умов. Тут виникає важливе питання, про співвідношення насильства і сили. Власне, походження слова

«насилля» як в українській, так і слов'янських мовах, акцентує увагу на його походженні від «сили», «могутності» та «міці».

Насилля, розумілося як те, що здійснюється із значним застосуванням сили «над сили» яке викликає значну затрату енергії та потребує потуги. Крім того в українській мові до цього слова існує контекстуальний синонім, який позначається як «гвалт», котрий був запозичений з німецької мови «Gewalt». Для більшості європейських мов термін «насилля» бере початок від латинського «violentia», яке означало «нещадність», «жорстокість», «нестримність», «буйство». У турецькій мові поняття «насилля» близьке до понять – «твердість», «жорсткість» а в арабській позначає «жорстокість», «строгість» та «груба поведінка».

Розуміння походження та означення даного слова дозволяє засвідчити про різні підходи до розуміння понять «насилля» та «сила». Сила виражає певну імпульсну реакцію, об'єктивну реальність яку особа перетворює у фізичну дію. А перше поняття, характеризує характер діяльності особи у суспільстві в якому проживає, який позначає межу між «необхідністю» та «небажаного». Як зазначають два відомі вчені, які вивчали дане поняття М. Кріст та К. Гудеус, відокремлення понять «насилля» та «сили» дозволить при визначенні першого фокусуватися на вчиненні дії, які реалізуються в конкретній ситуації, яка наносить індивіду психічну та/або фізичну шкоду. Це можна пояснити тим, що феномену насилля щоб трансформуватися у силу як прояв влади буде достатньо простих погроз, їй не потрібно реалізовуватися.

З давніх давен існували спроби в історії філософії, пояснити необхідність прояву насильницьких дій та виправдати його проявлення наприклад у відмові від частини в ім'я цілого, принесенням жертви заради кращого майбутнього, способом реалізації справедливості у формі м'якого насилля, способом боротьби зі злом, злочинами за принципом «мета

виправдовує засоби», визначенням його та як необхідної форми висхідного розвитку суспільства та історичним діянням, яке було представлено у працях відомих філософів таких як Платона, Фоми Аквінського, Августина Аврелія, І. Канта, Г. Гроція, Т. Гоббса, Г. Гегеля, К. Маркса, Д. Дьюї, та ін., доводить, що ці принципи є ключовим при прийнятті конкретного рішення, в тому числі тих, які носять соціальний характер [18].

Будь-яке насильство над особистістю являється потужним психотравмуючим фактором, який здатен створити сильний дисбаланс між станом внутрішніх механізмів та зовнішніми викликами з якими стикається людина в різноманітних життєвих ситуаціях. Цей дисбаланс може викликати чисельні та різні за ступенем тяжкості і глибиною емоційні порушення, від зниження самооцінки до порушень роботи психіки. Психопатологічні розлади, які можуть виникнути часто розглядають як наслідок саме сімейного насильства, вони здатні суттєво погіршити якість життя людей які його переживають або пережили. На даний момент багато вчених почали також розглядати як змінюються подружні відносини, соціальні та сімейні ролі, та їхній вплив на розвиток домашнього насильства.

Одним із різновидів Насилля є домашнє насильство, на яке орієнтується дане дослідження. Це є навмисною дією одного з членів сім'ї щодо іншого, яке порушує його права і свободи як людини і громадянина та завдає або містить загрозу завдання шкоди.

Насильство завжди пов'язане з обмеженням свободи людини, змушування до будь-якої небажаної поведінки, яка негативно впливає на її життя, майбутнє та здоров'я.

1.3 Підходи до вивчення насильства

Згідно з одним наявних підходів до визначення домашнього насильства, яке визначає насильства більш у його вузькому розумінні, було представлено Гіденсом та Геллісом, воно було вузьке так як термін насильство вважається лише фізичне нанесення шкоди. Так, Гіденс визначив домашнє насильство як "застосування фізичної сили одним із членів родини до іншого/ інших" [20]. З терміна випливає, що такі випадки трапляються в сімейному середовищі або серед осіб, які ведуть спільне господарство, тобто спільно проживають. Одна людина проявляє владу, підкоряючи іншу шляхом морального та/або фізичного примусу до певних дій. Гелліс теж розглядає концепт насильства як фізичних дій, спрямовуючи її на протипагу агресії, яка також включає емоційний вплив.

Домашнє насильство не має меж. Домашнє насильство – це небезпечна проблема, яка часто замовчується сім'ями та суспільством. Але від мовчання ситуація не вирішується, а навпаки сварки переростають у бійки, каліцтва, тривожність у депресивні стани, страх в апатію. Насильство – це проблема всієї держави, так як зазнають його не залежно від віку, соціального статусу, особистісних якостей, рис чи досягнень, але найбільш від нього страждають діти та жінки, так як часто не мають можливості себе захистити.

Поняття «насильство в сім'ї» або «домашнє насильство» використовуються як у українському законодавстві так і в міжнародно-правових актах рекомендаційного та зобов'язального характеру, що існують на різних рівнях як Організації Об'єднаних Націй, так і Ради Європи та Європейського Союзу.

Варто звернути увагу на те, що при визначенні домашнього насильства як соціального явища зазвичай вживаються такі терміни як насильство в сім'ї, домашнє насильство, сімейне насильство, насильство за ознакою статі, внутрішньо сімейне насильство як еквіваленті, а в ряді випадків поєднуються з поняттям побутового насильства.

Саме тому постає необхідність спершу зрозуміти смислову змістовність і співвідношення даних термінів. Спершу здається що принципових відмінностей між змістовним навантаженням цих термінів не існує. Проте, як що більш детально проаналізувати їх, це дозволить виділити ряд відмінностей. Так, С. Максимов і В. Ревін визначали «побутове насильство» як злочини який ґрунтується на конкретно-особистісних, невиробничих відносин, заздрістю, конфліктів які були вмотивовані неприязню, певними ревнощами або хуліганськими діями, які пов'язанні з потерпілим сімейним, або сусідським спілкуванням». З цього стає, зрозуміло, що взаємозв'язок «злочинець та постраждала» не обов'язково передбачають наявність між ними сімейних відносин. Як визначає інший термін Ф. Меліков, ключовим словом терміну «домашнє насильство» є слово «домашнє», що відноситься до місця проживання, тим що прийнято називати «мій дім», етимологічна суть якого означає «житло і людей, що живуть у ньому», це можуть бути як члени сім'ї, так і інші особи які проживають або проживали в нього, стосунки, які склалися у будинку, це наводить на те що саме, територіальна ознака цього поняття його визначає.

Особливістю насилля є відмінність від інших форм суспільного примусу та жорстокістю, яка властива форма природної боротьби за існування, і водночас відмінністю від природної агресивності як апеляцію до понять блага та справедливості [20]. Такий підхід дозволяє уникнути «пастки моралізування».

Зазвичай насиллям у суспільній свідомості позначаються дії, діяльність індивідів, спільнот, груп які спрямовуються на підтримання соціальних порядків чи на їхню зміну. Специфічною рисою насилля є те що воно визнається суспільством як необхідністю, його застосовують при одночасному запереченні його як загрози свободі волі та слова. Застосування насильницьких дій може ґрунтуватися на агресивній поведінці індивідів, яке

здатне, вивести їх за межі раціонального осмислення та власного контролю поведінки. Ще один дослідник насильства Е. Тоффлер поставив разом багатство і знання як атрибут влади, зазначаючи, що «влада породжується насиллям [33]. Підтвердження його слів можна побачити в наявності додаткових асоціацій, які є в деяких мовах в понятті «насилля», які приближають його до поняття «влади». Це, наприклад, простежується в фінській та німецькій мові. Але при цьому, як показує історія насилля має здатність виходити за межі існуючої правової системи суспільства, перевищуючи її повноваження, руйнуючи систему суспільства задля встановлення нового, не обов'язково кращого, головне бажаного для тих хто його вчиняє. Проявом насильства у владі суспільства, є не стільки його проявлення а загроза його застосування та поширення, це можна спостерігати в диктаторських суспільствах та імперіях, де спосіб керування суспільною думкою є страх покарання як прояв влади та могутності.

Як зазначає український криміналіст та дослідник О. Гумін, насильницька поведінка особи поєднує його біологічне та соціальне. Стверджуючи що походження у людини нахилів до такої поведінки існує в його біологічній та психологічній характеристиці як підґрунтя. Хоча прояв тих чи інших особливостей характеру та схильностей людини, які були закладені із народження, регулюються соціальним середовищем. Тому О. Гумін вважає, що першою причиною прояву насильницької поведінки є не в особистості, а в його соціальному середовищі, в якому кривдник розвивається та закріплює моделі поведінки та норми.

Як в Україні, так і в більшості країн світу, насилля має високий рівень латентності, тому різні як державні так і приватні інституції не можуть точно вести облік фактів його здійснення, оскільки до статистики потрапляє лише незначна частина випадків постраждалих осіб які вирішили звернутися по допомогу, також частину фактів з багатьох причин, які також в більшості

пов'язані з середовищем та вихованням не були та досі не цілком реєструються компетентними органами. Саме тому виявлення, фіксація та протидія проявів домашнього насильства є незначними та зафіксувати та уявити справжні масштаби цього явища надзвичайно важко. Однак, за статистикою через систему попередження та інформування населення, з кожним роком все більше громадян суспільства звертаються по допомогу до правоохоронних органів, та незважаючи на відсутність точних даних про масштаби та його глибоке укорінення в розвиток людства, в самій сутності людина не сприймає його як правильність, навпаки знаходить методи його подолання, уникнення або нейтралізації.

Ефективна боротьба з даним жорстоким та руйнуючим суспільство фактом вимагає його постійного вивчення і правової регламентації заходів протидії та профілактики.

На сьогоднішній момент в законах та постановах кабінету міністрів України існує таке визначення домашнього насильства – як, діяння /її або бездіяльність, фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї або в межах місця проживання, між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають /проживали однією сім'єю, але не перебувають / не перебували у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає /проживала особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

В законодавстві зазначено що кривдниками можуть бути особи незалежно від факту спільного проживання і в свою чергу поширюється на таких осіб як : майбутнє подружжя а саме наречені, подружжя або колишнє подружжя, мати чи батько або діти одного з подружжя / колишнього подружжя та інший з подружжя/ колишнього подружжя, особи, які мають

спільну дитину або дітей, особи, які спільно проживають або проживали однією сім'єю, але не перебувають/ не перебували у шлюбі між собою, також їхні батьки та діти, батьки чи мати і дитина, діти, дід / баба та онук / онука, прадід /прабаба та правнук/ правнучка, рідні/ двоюрідні брати і сестри, вітчим або мачуха та пасинок чи падчерка, діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину /дітей, які не є спільними або всиновленими та інші родичі, такі як дядько / тітка та племінник /племінниця, двоюрідний дід/баба та двоюрідний онук та, або онука, поширюється і на опікунів, піклувальників, їхніх дітей та осіб, які перебувають/ перебували під опікою, піклуванням, прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають чи, або проживали в сім'ї патронатного вихователя.

Дія нашого законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству розповсюджується також і на інших родичів, інших осіб, які об'єднані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови їхнього спільного проживання, а також на суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Загалом термін «домашнє насилля» вживається в Європейській Конвенції про запобігання та боротьбу з насильством стосовно жінок та домашнім насильством, яка була та відкрита для підписання для нашої держави 11 квітня 2011 року, конвенція була підписана Україною. В ній під домашнім насиллям розуміються всі акти фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства, які були вчинені або вчиняються у сім'ї або на побутовому рівні або між колишнім чи теперішнім подружжям, партнерами, незалежно від того чи проживає правопорушник із особою яка зазнала насильство або окремо від неї

Для того аби становити конкретні причини домашнього насильства потрібно, виходити із форм його вчинення. Як зазначено в Концепції

Державної соціальної програми про запобігання та протидію домашнього насильства та насильства за ознакою статі до 2023 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України № 728-р, від 10 жовтня 2018 р. [2], в якому були вказані причини поширення та розвитку феномену домашнього насильства. До основних причин насильства за ознакою статі та домашнього насильства включають: поширеність стереотипів щодо соціальної ролі жінки та чоловіка в суспільстві; переважаюча безкарність осіб, які здійснили домашнє насильство та насильство за ознакою статі, та поширеність такого явища; стереотипи та переваги однієї статі над іншою у співвідношенні фізичної сили; стереотипні уявлення суспільства щодо приватності проблеми домашнього насильства «не виносити сміття з хати», де стверджується що це тільки сімейна справа; до причин також відносять низький рівень довіри населення до органів влади, інших органів та установ, на які були покладенні функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, через що постраждалі не відчують себе захищеними а кривдники не бояться покарання; недосконалий механізм притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства та або насильства за ознакою статі; здійснення моделі насильницької поведінки дітьми, які зазнали домашнього насильства у будь-якій формі або спостерігали вчинення такого насильства у своїх сім'ях, за статистикою 21 % тих, хто зазнав фізичного насильства у дитинстві, теж застосовують фізичну силу до дітей, через закріплену модель поведінки або бажання створити іншим такі самі відчуття які пережила особа; низька або повна недоступність осіб, зазнавши домашнього насильства та насильства за ознакою статі, до комплексних послуг та інформаційних програм у зв'язку з недосконалим механізмом взаємодії із суб'єктами які здійснюють відповідні заходи; також поширення, через недостатність спеціальних та відповідних знань і навичок, специфікою

психологічного вигорання, обмеженою кількістю людських ресурсів, зокрема психологів, фахівців із соціальної роботи, та спеціалізованих закладів для постраждалих осіб; відсутність системності наукових досліджень, недосконалість системи збору даних повноцінного розуміння та дослідження феномену, аналізу тенденцій у розв'язанні та протидії проблем домашнього насильства.

На даний момент, в суспільстві досі існує думка про провокування постраждалих осіб, щодо здійснення до них насильствених дій, виправдовуючи кривдника та засуджуючи жертву. Досі згвалтованих жінок звинувачують у неналежній поведінці або непристойному одязі, який нібито обумовив дії кривдника. А жінок які зазнають домашнього насильства в тому числі фізичного, обвинувачують в поганому виконанні подружніх чи материнських обов'язків, замість того аби надати необхідну підтримку та допомогу. Що перекладає відповідальність на постраждалу особу не даючи їй змогу вийти з насильницьких відносин чи відновитися від отриманої травми. Ці наявні стереотипи провокують поширення насильства, так як виставляють його як необхідний спосіб виховання або випадковий інцидент, який не несе ніяких шкідливих дій.

Крім вищезазначених, фахівці виділяють й інші причини розвитку даного феномену, а саме психологічні, політичні, соціальні, педагогічні, фізіологічні, медичні, правові, економічні, соціально-педагогічні, соціально-медичні причини, які спричиняють насильства в сім'ї [17]. В сучасних умовах, до соціально-економічних причин можна віднести нестабільність економічної ситуації в державі в тому числі спричиненою війною а перед тим пандемією, низька заробітня плата, безробіття населення. До морально-психологічних чинників які спричинили розвиток є деформація моральної позиції у суспільстві, занепад ідеалів цінностей, зміни світогляду та

орієнтацій які деструктивно впливають на заходи спрямовані на протидію не тільки в даній сфері але й злочинності у цілому.

Не варто забувати про вплив ЗМІ на поширення домашнього та гендерного насильства. Так як засоби масової інформації можна спостерігати пропагування насильство який демонструється як нормальна модель поведінки. Часто жорстоке поводження також обумовлюється, й тим, що кривдники в минулому самі потерпали від насильства у дитинстві. Тобто, прояв насильства з боку дорослих або батьків породжує в дітей тенденцію до повторення такої поведінки в дорослому житті, так для дітей така поведінка є знайомою або єдиною яку вони бачили та вміють проявляти, часто навіть не усвідомлюючи небезпечність таких дій.

Крім того, домашнє насильство являється проблемою, яка часто замовчується сім'ями, через суспільну думку, незнання, відчуття що поширення тільки погіршить ситуацію або страх осуду, що не сприяє її вирішенню, а навпаки загострює та призводить до поширення феномену та навіть до летальних, непоправних наслідків. У суспільстві утвердилися стереотипи щодо насильства, котрі існують і по цей день. Крім цього, недоліки та прорахунки у роботі правоохоронних органів перешкоджаючи його подоланню, сприяючи поширенню домашнього насильства, так як кривдники не відчують що за свою поведінку можуть бути покарані а постраждалі не відчують захисту, продовжуючи перебувати в циклі насильства. Боротьба з сімейними правопорушеннями здійснюється шляхом реалізації законодавчих норм спрямованих на покарання особи здійснюючих таку поведінку, заснованих у адміністративному та кримінальному законодавстві.

Підсумовуючи вищезазначені твердження, можна побачити що, домашнє насильство детермінується безліччю факторами: соціальними, економічними, політичними, організаційними, моральними, етичними які

торкаються всіх сфер людських відносин. Тому для подолання цієї проблеми необхідно залучати засоби масової інформації, громадськість, міжнародні та українські організації та органи місцевої влади задля, вдосконаленням суспільних норм, змінення наявних стереотипів та упереджень, законодавства та прийняттям національних програм і стратегій, що зможе знизити рівень домашнього насильства в Україні.

1.4 Види та наслідки домашнього насильства

Першою формою домашнього насильства, яка розглядалася вченими і яка була відкрита, розпізнана та висвітлена як проблема, було зловживання щодо дітей, часто цей феномен був висвітлений як синдром побиття дітей. В цьому вивчені наводилось два терміни "насильства" та "зловживання" часто використовуються як взаємозамінні тими, хто вивчає домашнє насильство, проте це не є правильним, так як ці поняття, не являються еквівалентними один одного. Більше того, існує чітка відмінність у тому, як кожен з цих термінів визначається, та існує чітка відмінність між ними та змістовим сенсом. Серед науковців трапляється думка, що, через те що не існує єдиних норм для поведінки та врегулювання відносин в середині сім'ї, не може існувати і єдиного визначення того, що варто розпізнавати як зловживання та насильство.

Спочатку визначення зловживання, яке застосовувалося щодо дружини, було спрямоване на актах фізичного насильства, яке залишає фізичне ушкодження і було спрямоване на дружину, з боку її партнера. Коли почали досліджувати дане питання, дійшли до висновку що зловживання щодо дружини має бути визнане як соціальна проблема. Після цього визначення було нього, було розширене і включило сексуальні зловживання, подружнє зґвалтування і навіть порнографію.

Після того як було опубліковано дослідження щодо насильства над чоловіками, розкинулася суперечність, в якому використовувалися терміни "домашнє насильство", "подружнє зловживання" та "сімейне насильство". Не одноразово як і в суспільстві так і на науковому рівні була розвинена думка що жінки чинять не менше насильства у себе вдома проти своїх партнерів та дітей аніж чоловіки. Не зважаючи на це було доведено, що насильство з боку жінок має більш обмежений та часто епізодичний характер, жінки не так часто завдають своїм постраждалим серйозної фізичної травми, аніж чоловіче насильство. "Побиття жінок" та регулярне знущання чоловіків над дівчатами та жінками, не має еквіваленту з протилежного боку. Вчинення фізичного насильства здебільшого прерогатива саме чоловіків, які фізично кривдять своїх дітей, за статистикою роблячи це куди частіше, аніж жінками, і їхні знущання залишають набагато триваліший слід. Та не варто розглядати домашнє насильство, тільки як напади на жінку, та варто пам'ятати що це є існуючою проблемою і нейтральна спроба розглядати подружнє насильство відволікає наукову та громадську увагу від фізичних нападів на жінок, зловживання щодо них та дітей.

Складні життєві обставини, необізнаність, вразливість, немічний стан, стреси, заклопотаність нерідко стають передумовами неприпустимими поведінки осіб. Депресія та тривожність, спричинені знущанням та залякуванням в сімейному середовищі, особливо в дитинстві, спричиняють в подальшій дезадаптації особистості та можуть призвести до формування антисоціальної спрямованості особистості.

Наслідки вчинення таких дій, для дітей починають проявлятися уже в ранньому віці. Особи які пережили насильства зазвичай народжують дітей з пониженою вагою, ускладненнями в розвитку, порушенням нервової системи, вони більшою мірою піддані ризику передчасних пологів та різних післяпологових ускладнень. Діти, які перебувають у сім'ях, де у стосунках

між батьками панує атмосфера жорстокості, також піддаються травматизації, часто відчуваючи свою провину за батьківську поведінку, та в майбутньому існує великий ризик стати жертвами посягань, так як не знаючи іншої моделі поведінки будуть шукати схожих, знайомих по поведінці партнерів і в них можуть з'явитись психічні та поведінкові відхилення.

Необхідно наголосити на тому, що модель поведінки, яка заснована на насильстві та жорстокості, передається з покоління в покоління, і діти, котрі зазнали його самі або стали свідками насильства, бувають більш схильними стати жертвами насильства або самі вчинити насильство, ставши дорослими. Це можна навіть спостерігати в шкільні роки, де страждаючи від нападків діти єдиним засобом вивільнитися, знаходять в приниженні своїх однокласників які мають певні відмінності, або можуть мати такі характеристики на які звертають увагу батьки (наприклад батько принижує сина, звертаючи увагу на, нібито, недостатньою фізичну силу, хлопчик в школі бачучи особу слабшу за себе, задля підняття самооцінки та урівноваження психоемоційного стану, може також нападати з проявом таких самих слів або дій, які застосовуються до нього). Крім того, переживання домашнього насильства негативно впливає на потенційні здібності, насильство щодо жінок знижує їхні економічні та психосоціальні можливості, професійні якості, які можуть бути необхідні як для професійної кар'єри так і для догляду за дітьми та іншими членами сім'ї, включаючи і партнерів, які чинять насильство.

Крім цього діти які зазнавали насильства в майбутньому можуть виявляти труднощі в професійній працездатності та займати позицію жертви, яка постійно потребує допомоги, уваги та підтримки.

Першою з форм в сучасній класифікації визначають **Фізичне насильство**, через те воно являється найбільш видимим проявом, так як включає ляпаси, штовхання, шмагання, стусани, кусання, щипання, а також

нанесення побоїв, кидання предметів незаконне позбавлення волі, мордування, залишення в небезпеці, обмеження реалізації фізичних потреб (їжа, сон), обмеження свободи пересування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, не надання особі допомоги особі або іншим, коли людина перебуває в небезпечному для життя умовах або стані, також заподіяння смерті, відмови у допомозі при хворобі або травмі, вчинення інших правопорушень насильницького характеру, ці всі форми залишають видимий слід на тілі постраждалого, також від такого виду насильства найбільше щороку страждають жінки та діти.

Фізичне насильство являється кримінально-протиправним, і як зазначив Гаухман Л. Д. зазначав впливом на організм іншої людини, який здійснюється проти її волі й завдає їй фізичну шкоду та може спричинити: смерть, погіршення здоров'я, інвалідність, втрату органів, самогубство, порушення тілесної недоторканості, позбавлення особистої свободи та волі [18]. Інші науковці під фізичним насильством розуміють протиправне та усвідомлене використання фізичної сили для порушення тілесної недоторканості іншої людини всупереч її волі або їй [18]; зазначаючи що це являється протиправним суспільно небезпечним впливом на організм іншої людини, який проявляється через зовнішні покрови тіла або внутрішні органи, вчиненому через безпосередній вплив на організм людини, шляхом застосування фізичної сили, вогнепальної та холодної зброї або інших предметів, таких як рідин, кислот, сипучих чи твердих речовин, а також у впливі на внутрішні органи людини шляхом отруєння або підсипання небезпечних або одурманюючих засобів, без пошкодження зовнішніх тканин. В результаті фізичного насильства постраждалій особі можуть бути спричинені різного ступеню тілесні ушкодження, котрі можуть призвести до незворотніх наслідків.

Закон України "Про попередження насильства в сім'ї" фізичне насильство визначається як умисне нанесення одним членом сім'ї іншому побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до порушення фізичного чи психічного здоров'я, смерті, нанесенні шкоди його гідності і честі. [16.].

Відповідно до цих факторів можна класифікувати тілесні ушкодження на такі групи: Ушкодження фізичними факторами: механічними (гострими чи тупими знаряддям, зброєю і тд...), різними видами променевої енергії (наприклад радіоактивним випромінюванням), термічними (високою або низькою температурою), чи електрикою, звуком, газом. Ушкодження біологічними факторами зазвичай штучним введенням патогенних мікроб чи токсин. Ушкодження хімічними факторами наприклад різноманітними отрутами, які викликають хімічні опіки чи отруєння. Ушкодження психічними факторами через дію погрози, переляку. Ушкодження комбінацією факторів наприклад механічних і термічних, механічних та хімічних. Або ушкодження комбінованими факторами наприклад електрострумом, який вражаючи особу здійснює на неї механічну, хімічну і термічну і дію [23].

Досить рідко на практиці можна зустріти вияв фізичного насильства як однієї з форм насильства в сім'ї у чистому вигляді. Зазвичай цей вид комбінуються з іншими, найчастіше цей вид поєднується з психічним апелюючи економічним додаючи сексуального, який від самого початку включає в себе фізичний примус та психологічні погрози і тд.

Одними із наслідків фізичного насильства є серйозні порушення фізичного, психічного стану особи та цілий ряд наслідків. Особа може відчувати погіршення зору, головний біль, фізичні побої можуть призвести до інвалідності, через стрес виникають розлади харчування та сну. За статистикою особи які зазнають фізичного та інших видів насильства схильні

до вживання психоактивних речовин та алкоголю задля подолання болючих відчуттів як фізичного так і психологічного характеру. Насильство провокує низьку самооцінку, депресію та високій рівень тривожності, появу та загострення фобії та панічних розладів, відчуття сорому та провини за те що особа зазнає насильницьких провів, також можуть виникнути різноманітні психосоматичні захворювання наприклад хронічні захворювання легень, хвороби печінки, хребта, ішемічна хвороба серця, ожиріння та інші, як спосіб подолання психіки травматичного досвіду, який часто уникається. Бувають також прояви небезпечної сексуальної поведінки, яка здійснюється як спроба покарати себе або забути. Через те що фізичне насильство супроводжується психологічним, особа може відчувати депресію яка може призвести до передчасної смерті внаслідок самогубства, вживання алкоголю та інших психоактивних речовин тощо.

Підсумовуючи вищезазначене, можна цілковито стверджувати що фізичне насильство – це цілком усвідомлене використання фізичної сили з метою протиправного впливу на організм іншої людини, її фізіологічну цілісність всупереч її волі або поза нею, який в порушенні тілесної недоторканості особи через ушкодження зовнішніх покривів тіла або внутрішніх органів. Найчастіше воно проявляється в нанесенні різної тяжкості тілесних ушкоджень таких як побоях, мордуваннях, обмеженні свободи тощо. В напрямках майбутніх наукових досліджень може бути розбір питань взаємозв'язок таких понять як фізичного насильства та фізичного впливу, фізичного примусу та агресивної поведінки та питання зв'язку фізичного насильства з проявами інших форм насильства в сім'ї.

Другою формою домашнього насильства є психологічне насильство. **Психологічне насильство** – це форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози щодо вчинення вбивства або розправи особу або інших осіб, погроза власного самогубства, шантаж, зокрема щодо третіх осіб,

приниження, залякування, переслідування, заборона спілкування з іншими людьми або інші діяння, які спрямовані на обмеження волевиявлення особи, наприклад контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у особи побоювання або страх за свою безпеку чи безпеку інших осіб, спричинили емоційну невпевненість, депресію та психологічні розлади, викликали відчуття незахищеності, нездатності захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи. Психологічне насильство – це дії, які самі собою не нанесли фізичного болю, та не залишили видимих слідів, проте стали причиною душевних страждань особи яка їх пережила. Психологічне насильство сприймається потерпілим навіть важче, ніж фізичне адже фізичні сліди з часом заживають та зникають, на відміну від душевних. Дане насильство зазвичай триває довше за фізичну шкоду. Психологічний стрес може призвести до більших несприятливих наслідків, руйнуючи цілісність особистості людини ніж систематичні побої або інші насильницькі дії. Не лише фізичне, але й психологічне насильство може бути жорстоке та нелюдське й принижувати гідність людини.

Зазвичай найпершим серед видів психологічного насильства є словесні образи які означають зневажливе висловлювання, що спрямовані проти когонебудь, подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи з якою кривдник перебуває або перебував у сімейних або близьких відносинах і принижують відчуття власної гідності, викликають почуття душевного болю та безпорадності.

На думку вченого М.І. Хавронюка, психологічне насильство, окрім словесних образ, включає також і невербальні образи. Крім того, образи можуть бути висловлені також у письмовій формі або електронному листуванні на пошту або соціальних мережах, яке на даний момент є розповсюджене і набрало обертів, через легкість написання таких повідомлень перебуваючи в комфортному, захищеному просторі. Загалом

погроза заподіяння фізичного насильства або шантаж як погроза розголосити компрометуючі або інші відомості, які можуть нашкодити або образити потерпілу, та які особа бажає зберегти у таємниці, наприклад (особисту інформацію, фотографії) або інші прояви поведінки яка компрометує особу, або може заподіяти іншої видимої шкоди такої як: звільнення з роботи, розлучення, позбавлення засобів до існування, виселення з житла, відібрання дитини, знищення особистого майна, заподієння шкоди рідним чи близьким. Частою метою та проявом такого насильства є залякування задля створення вигідної для себе умов, або поставлення особи в залежне від кривдника становище.

Ще одним видом психологічного насильства є приниження. Принижувати – це ставити в зневажливе становище, ображати, применшувати значення, роль когось та або видавати менш значним. Відповідно, розглядаючи це поняття у контексті домашнього насильства кривдник ставить постраждалу особу в ганебне становище, вдаючись до применшення її значення, ролі у певних процесах наприклад у вихованні дітей, заробітку коштів, формуванні благополуччя сім'ї, значенні для рідних, друзів, колег та інших оточуючих.

Наступним видом визначено переслідування. Переслідування являє собою загрозову поведінку, яка домагається одній меті, а саме примушення особи боятися за свою безпеку. Психічне насильство може проявлятися як багато так і один раз, тоді як переслідування завжди являє собою певну сукупність актів людської поведінки, тобто повторювальну діяльність, об'єднаних спільною метою та характером. Окрім того така загрозова поведінка може бути спрямована не лише на постраждалу, але й на будь-яку особу в її колі, так як це зумовить збільшення відчуття страху та втрати контролю над ситуацією, так як йде відбуття відповідальності за життя та здоров'я не винної людини.

Крім фізичного переслідування за особою, існує стеження за особою у віртуальному світі (в чатах, на сторінках соціальних мереж ...), воно може проявлятися в поширенні неправдивої інформації в Інтернеті, через можливість залишення непомітних слідів контакту з особистими речами чи персональною інформацією, псування майна іншої особи, дії, спрямовані на домашню тварину особи.

Крім цього в психологічне насильство включають залякування. Залякувати – це викликати в кого-небудь страх, переляк; робити кого-небудь боязким чи лякливим. У нашому випадку йдеться про виклик страху за свою волю, безпеку та/ або волю, безпеку своїх друзів, близьких чи рідних, сімейну та/або фінансову стабільність у особи.

Важливе місце посідає насильство між свекром або свекрухою і невісткою, течею або тестем і зятем, онуками та дідусем або бабусею тощо. Та прояви безвідповідальності та халатності по відношенню до дітей, неспроможності або нехтування реалізацією осіб батьківських прав та обов'язків, які можуть виступати спонукаючи ми факторами виникнення психологічного насильства в сім'ї. Непоодинокі випадки, коли діти змушені платити за батьківську потребу в самореалізації стаючи заручниками адитивної поведінки батьків, страждаючи від бажання сепарації, постійно роздратованих татусів чи матерів.

Перелік проявів такої загрозової поведінки не є вичерпним і має відповідати основним вимогам, передбаченим. Психічне насильство, за Стамбульською конвенцією, обов'язково призводить до важкого порушення цілісності психіки людини.

За статистикою найчастіше до такого виду насильства вдаються жінки 60 %. Це зумовлене тим що чоловіки найчастіше не навчені проявляти свою емоційну складову, маючи більше можливості проявляти всі інші види насильства. Чоловіки по статистиці проявлять психологічне насильство в

сукупності з іншими, а жінки окремо як жорсткий та або єдиний засіб захисту або отримання бажаного.

Як було сказано, часто особи не звертаються по допомогу не повідомляють про факти домашнього насильства. Серед причин які це спонукають центральне місце займає моральна та психологічна неспроможність особи, яка постраждала від домашнього насильства, відкрито засвідчити та розповісти про наявність психологічного насильства в сім'ї, страх бути осудним серед оточуючих, страх бути незрозумілим, зневіра в допомогу.

Провідним наслідком психологічного насильства стає залежність від думки інших людей, особливо близьких та кривдника, чутливість до критики, невміння приймати рішення та брати відповідальність, руйнування самооцінки та самоідентифікації, відкладання рішень через побоювання помилитися, зазнати булінгу та чергового приниження, зневіра у собі, депресія, замкненість та страх оточуючих або в майбутньому страх відносин, почуття провини та сорому втрата сенсу життя яке провокує самогубство. Психологічне насильство як окремо так і в поєднанні з різного роду елементами приниження нерідко міцно закарбовується в підсвідомості особи. Серед чинників які провокують психологічне насильство вагоме місце посідають соціальні та економічні аспекти, низький рівень правового виховання, правової культури, деформація правосвідомості, нехтування моральними цінностями суспільства, незадовільна якість житлових умов, відсутністю поваги, гармонії, духовного розвитку в сім'ї які стають рушійною силою до приниження, кепкування, незадоволеності, агресії, нехтування правами інших, порушення соціальних норм спільного проживання.

Досвід пережитого психологічного насильства вкрай негативно відображається на психоемоційному стані. Ця подія завдає шкоди

психічному розвитку, провокуючи різноманітні патологічні стани організму, породжуючи невпевненість, неврастенію, що у свою чергу ці фактори стають причиною ризику розвитку стійкого депресивного стану. Головним проявом депресивного розладу є знижений настрій, що провокує самознищення, він проявляється та характеризується пригніченим настроєм, втратою будь якої цікавості до занять, які раніше приносили задоволення, натхнення, неспроможністю виконувати буденні справи, тривогою, порушеннями апетиту, сну, низькою концентрацією уваги, відчуттям провини, туги та відчаю. За ступенем тяжкості депресивного стану вирізняють – легку, середню, тяжку депресію. Депресія є проявом та наслідком домашнього психологічного насильства, воно призводить до зниження працездатності особи, її готовності виконувати суспільно корисну працю, що не просто погіршує стан особи але й завдає економічних і соціальних збитків країни, знижуючи якість її трудових ресурсів, та збільшуючи витрати держави.

Наступним видом домашнього насильства є **економічне** – це форма домашнього насильства, яка включає умисне позбавлення житла, майна, їжі, одягу, коштів чи документів або можливості користуватися ними, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування або залишення без догляду чи піклування, заборону на отримання освіти, заборона працювати або навпаки примушування до праці в тому числі нелегальної та інші правопорушення економічного характеру, котрі стосуються майна освіти та особистого розвитку особи.

О. В. Харитонова висловила думку що «економічне насильство може проявлятися у відмові в утриманні дітей, непрацездатних членів сім'ї, витраті сімейних грошей із самостійним прийняттям більшості фінансових рішень приховуванні доходів, неврахування потребів партнера» [8], тобто у повному контролі партнера щодо використання економічних ресурсів.

Можна стверджувати, що економічне насильство пов'язане із позбавленням або обмеженням права на користування економічними ресурсами наприклад грошима або майном, також у вигляді накладання майнових зобов'язань чи переведення на партнера грошових зобов'язань у виплаті боргів або утриманні, також на заборі працевлаштування, що позбавляє людину можливості в подальшому самореалізуватися. Часто економічне насильство вчиняється під впливом психологічного, тобто абюзер переконує що це є кохання та турбота, може бути використане шантажування або приниження особи.

Умисне відібрання або ненадання одним членом сім'ї іншому майна та коштів, на які постраждала особа має передбачене законом право, може викликати порушення психічного чи фізичного здоров'я. Вчинення вказаних дій можна вважати насильством, якщо партнер, по відношенню до якого здійснюються такі аспекти, відчуває психологічне страждання, яке може привести до розладу здоров'я, емоційної залежності, або залежності від партнера який контролює фінанси або погіршенню якості його життя.

В сімейному житті часто буває що вступаючи в раніш шлюб партнер може стверджувати що не потрібно здобувати освіту чи завершувати навчання, апелюючи це турботою та любов'ю, попереджаючи що нібито буде сам забезпечувати свого партнера, а тому необхідно просто займатися хатньою роботою. Це саме стосується бажання працювати, стверджуючи що в цьому не має необхідності, і це тільки порушить відносини в сім'ї та додають додаткові клопоти. Пристаючи на таку часто заманливу пропозицію, особа відмовляється від освіти, роботи, з часом стаючи залежною від коштів партнера. Згодом особа в якій є власні кошти може захотіти обмін їх на інші послуги (чи то порядок, беззаперечне слухання або задоволення сексуальних бажань ітд..), і особа не маючи виходу з ситуації часто мусить погодитися на всі умови по трохи заходячи в домашнє насильство. Тому заборона на освіту

та працевлаштування є індикатором економічного насильства, мова йде про емоційний тиск та маніпулювання як прояви психологічного насильства, яке супроводжує економічне насильство.

Контроль за використанням коштів які можуть бути спричиненні цими факторами може проявлятися у тотальному фінансовому контролі одного із партнерів. Форми такого контролю можуть бути наступними: повний контроль всіх фінансових ресурсів, одноособове прийняття рішення щодо витрат на будь які предмети, тотальний контроль щодо витрат іншим партнером, повне знаходження усіх фінансів у одного з партнерів, заборона витратити кошти навіть ті які особа заробила власними зусиллями. Часто можна побачити що без емоційного тиску та впливу, тобто прояву психологічного насильства, економічне насильство практично не відбувається. Економічне насильство існує, коли один з партнерів (найчастіше жінка) відчуває загрозу у безпеці та емоційному комфорту, за рахунок того, що вона знаходиться у повній фінансовій (матеріальній) залежності від іншого партнера, часто без права голосу та дій.

У ситуаціях насильства домашній кривдник має певні переваги, такі як: краща фізична сила та підготовка, вік, фінансове становище, позитивний статус у сім'ї. Через це потерпіла особа переконана про відсутність будь-якої можливості себе захистити та вийти з ситуації. Насильство можуть бути вчинені будь-яким членом сім'ї по відношенню до інших.

Важливим моментом є попереднє з'ясування усіх питань до початку стосунків між партнерами, які стосуються розподілу або користування економічними ресурсами, як й інші питання, які виникають між особами, що планують створити сім'ю, коли люди спочатку оговорюють умови на яких вони планують утворити шлюб, зменшує вірогідність потрапляння в насильство. Мова йде про так звану гормональну фазу, коли критичність партнерів один до одного є низькою. На цій фазі значно простіше

обговорювати складні питання, у тому числі питання розподілу коштів чи матеріальних благ, хто кого буде забезпечувати, чи буде жінка працювати, знаходячись у шлюбі, що таке дешево, а що таке дорого, що таке мало; що таке або багато тощо. З'ясування цих важливих питань пов'язано із необхідністю встановлення картини всесвіту іншої людини та чітким усвідомленням власних. Якщо кожна із сторін, обговорюючи питання, пов'язані із економічними ресурсами, має свою думку, яка суттєвим чином відрізняється від точки зору іншого партнера, тоді люди, можуть утворити нові економічні правила, які будуть більше задовольняти партнерів або зберігаючи час та ресурси один одного, просто не вступаючи у сімейні (близькі) відносини, у випадку не йдучи на поступки кожного з партнерів.

Основними способами управління фінансами у парі, як вважають вчені є тоді коли подружжя в двох управляє фінансами, шляхом обговорення усіх фінансових питань у парі, коли кожен з партнерів управляє своїми фінансами, а якась частина виділяється на загальні трати або вкладаючи всі кошти у сімейні бюджет.

З іншого боку, слова іноді можуть не співпадають із вчинками людини в той чи іншій ситуації, у тому числі і у відносинах із грошима. Тому варто також ще і спостерігати за поведінкою партнера, яка в ідеалі повинна співпадати з його словами. Хоча уява людини щодо певної ситуації та своїх емоцій та дій може і змінитись на протязі часу.

Особливим підвидом насильства є сексуальне насильство.

Сексуальне насильство – це будь-який неприпустимий сексуальний акт, примус або тиск, що виконується над іншою людиною без її згоди. Воно може проявлятися через: небажані дотики, коментарі стосовно тіла та сексуальності, несанкціоновані сексуальні дії, зґвалтування або спроба зґвалтування, примусове анальне, оральне, вагінальне проникнення за допомогою будь-яких об'єктів та частин тіла, насильство або погрози

насильства, примушення кого небудь зніматися або дивитися порнофільми та відео, заставляння та примус до проституції, примус до оголення або навпаки суцільному закриттю частин тіла, примушення до виношуванню дітей, заборона або змушування до абортів, примусовий секс перед іншими, вимагання та подальше розповсюдження інтимних фотографій, ранній шлюб та шлюб з примусу, небажане для людини торгання наприклад за коліно, плечі груди, сідничні м'язи та інші, продаж та купівля жінок для сексуальної експлуатації, інцест, примус вдови виходити заміж за свояка чи іншого чоловіка, заборона використання контрацепції або укривання факту їх відсутності, навмисне передавання та приховування наявності захворювань які передаються статевим шляхом, та будь які сексуальні дії пов'язані з дітьми.

Також воно може проявлятися у формі звалтування, тобто статевих відносин із застосуванням фізичного насильства або з використанням безпорадного, туманного стану потерпілої особи, насильницького задоволення статевих бажань безгоди особи та здійснені неприродним способом – тобто будь-які дії сексуального характеру (крім природного статевого акту де двоє особі задовольняють сексуальні бажання із згодою сторін), які здатні задовольнити статеву пристрасть особи.

В загальному значенні слова під сексуальним насильством слід розуміти звалтування, приниження сексуального характеру, сексуальне рабство, примусове оголення, та інші дії сексуального характеру. Психологиня Емілі Нагоскі звертає увагу суспільства на одну важливу прикмету сексуального насильства говорячи : «Сексуальне насильство часто не схоже на те, як ми собі уявляємо слово “насильство” тут дуже рідко застосовується пістолет або ніж, здебільшого не проявляється “агресія” у звичному значенні цього слова. Це примус і позбавлення людини вибору стосовно того, що з нею в подальшому буде відбуватися. Часто постраждали

не “борються”, бо загроза надто несподівана, від неї неможливо втекти, їхні тіла обирають “завмерти”, бо це стресова реакція, яка максимізує шанси вижити...». Цей феномен часто в суспільстві вважається як згода особи або як що не має видимих пошкоджень то жінка бреше.

У законодавстві багатьох країн цю особливість не було враховано. Наприклад, зґвалтування раніше визначали як статевий акт, здійснений із застосуванням примусу, а доказом цього примусу були сліди боротьби, синці тощо. Якщо жертва не чинила опір через стан ступору на загрозу фізичного насильства, або алкогольного чи наркотичного сп’яніння чи перебувала в непритомному стані, злочин зґвалтування було не просто довести і цим часто користувалися адвокати кривдників і самі злочинці, адже підсипати наркотик щоб постраждала не пручалась означав не тільки насильницький акт без додаткових фізичних зусиль але й зняття відповідальності з себе.

Донедавна такий підхід можна було простежуватися й на теренах українського законодавства. Та у 2015–2020 роках це змінилось, через те що були проведені громадські обговорення і внесено важливі зміни. Поняття «сексуальне насильство» нарешті було визначено і формалізовано з погляду права.

В українському суспільстві досі існує думка що жінка сама вина у вчиненні щодо неї сексуальних дій «вона його спровокувала» «була надто відверто одягнена або нафарбована» виправдовуючи дії кривдника «чоловіки хижакі, їм притаманно завойовувати здобич», «вона його спокусила», «він не винен, вона сама хотіла», «це сімейний обов’язок». Ці всі та інші думки у суспільстві провокують насильницькі дії, стверджуючи ніби така поведінка є неоральною і вина тільки постраждала особа, тому нехай не жаліється. Кривдник знає що йому нічого не буде а постраждала особа отримуючи осуд не звертається по допомогу та не виходить з

токсичних відносин, через страх, впевненість у своїй провині, не знаючи про захист.

Також важливим моментом є розділення двох понять. Часто під сексуальним насильством розуміють тільки зґвалтування, як уже відомо це не так, і сексуальне більш розширене поняття і уключає в себе вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи

А от зґвалтування це вчинення дій сексуального характеру, які пов'язані із вагінальним, оральним або анальним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди особи.

Як можна побачити ключовою відмінністю між двома вищезазначеними термінами є – чи мало місце проникнення (анальне, вагінальне, оральне) в тіло постраждалої особи. Якщо мало місце проникнення з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета в будь-який отвір потерпілої особи, такі дії мають кваліфікуватись, як зґвалтування, як що цього факту не було а були наявні інші ознаки то це сексуальне насильство. Розуміння цих моментів дозволяє більш ширше зрозуміти проблему даного питання та кривдника будуть судити за злочин за різними статтями законодавства.

Особлива гостро дана проблема виникає коли статево насильство відбувається в сім'ї по відношенню до неповнолітніх або малолітніх членів сім'ї. Дитина в силу свого віку, емоційного та психічного стану не може цілковито зрозуміти характер і значення вчинюваних з нею дій, а навіть якщо і усвідомлює це, часто не може чинити опір насильникові, через недостатньою фізичну силу, не захист або бездіяння рідних або через почутті погрози та шантаж. Окрім зґвалтувань існують ще й інші види протиправних зазіхань сексуального характеру, які також можуть поєднуватись із

застосуванням фізичного та психологічного насильства чи погрозою його застосування або з використанням безпорадного стану неповнолітньої особи, це насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, примушування до вступу в статевий зв'язок з особою, яка не досягла статевої зрілості, розбещення неповнолітніх.

Кваліфікуючими ознаками домашнього насильства є його повторність, вчинення щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах; щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності; вчинення щодо особи сексуальних дій у зв'язку з виконанням нею службового, професійного чи громадського обов'язку (харасмент); вчинення насильства та зґвалтування групою осіб; вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку або розбещення неповнолітніх.

Наслідком зазнання в житті сексуального насильства можуть виникнути проблеми пов'язані з репродуктивним здоров'ям наприклад сексуальна дисфункція, неможливість народжувати, гінекологічні захворювання, венеричні інфекції та захворювання які передаються статевим шляхом, ВІЛ/СНІД, ускладнення в період вагітності/викидень, небажана вагітність. Люди, що зазнали насильства, часто бояться знову щось відчувати, їх власне тіло стає ворогом та причиною страждань. Тому вони часто навчаються ігнорувати власні почуття. Навіть через багато років після випадку зґвалтування потерпілий може повертатися думками у момент події, тобто виникнути посттравматичний стресовий розлад. Будь-що може стати тригером для того, щоб повернутися у травматичну ситуацію. Іноді ті, хто пережили такий вид насильства, можуть підсвідомо сприймати свого партнера як насильника та неадекватно реагувати на прояв його любові, його дотики або натяки на інтимну близькість. Такі люди можуть посилати своєму партнеру подвійні послання та переживати амбівалентні почуття «ніби я і

хочу близькості, але одночасно і не хочу». Або навпаки переживши насилля особи можуть намагатися повернути собі контроль над ситуацією шляхом компульсивної сексуальної поведінки та проміскуїтету. Це може призводити до сексуальної залежності. Емоційна складова сексуальної близькості втрачається, вони не дозволяють собі відчувати будь чого іншого крім фізичного задоволення. Також особу можуть супроводжувати нічні кошмари, флешбеки та безсоння, постійне відчуття незахищеності та вразливості. Люди можуть відчувати депресію, втікати від почуттів заходячи в різного роду залежності, не бажати жити і відчувати важку провину за вчинення проти неї насильницьких дій, що може призвести до самоушкодження та самогубства.

Як ми могли побачити всі види насильства часто між собою являються пов'язаними, та прояв насильства стосується розподілу сили та влади між партнерами. У парі насильство, як правило, найчастіше здійснює той з партнерів, який емоційно та/або фізично відчуває себе більш сильним та впливовим або хоче здобути це відчуття. Насильство пов'язано із порушенням, зсуненням кордонів іншого партнера. Спочатку це проявляється в тотальній турботі, що поступово переходить у форму контролю з порушенням кордонів іншої людини. Як правило, кривдник в своїй поведінці не усвідомлює та не визнає факт тиранства, так як переконаний, що своєю поведінкою він робить все для благополуччя свого партнера, турбуючись про нього та направляючи на «правильну поведінку». Через це один з партнерів, який зазнає одного з видів не відразу звертає увагу на емоційний тиск, який завуальований під бажання піклуватися та прояву любові, з часом у таких відносинах поступово починає виникати емоційна залежність одного або двох партнера, якої важко позбутися. Тобто часто піклування замасковане під бажанням тотального контролю а проявом турботи, у деяких випадках перетворюється на насильство. З іншого боку,

бажання особи щоб про нього турбувалися спонукає кривдника до таких дій та поведінки, це є наслідком небажання брати відповідальність за своє життя, перекладаючи часто всю відповідальність за себе на іншу особу, яка може по різному нею розпорядитися, що може, при певних умовах, розглядатися як віктимна поведінка особи яка пережила від домашнього насильства.

Отож, в загальнонауковому значенні насильство – це умисний вплив однієї особи на іншу, який здійснюється проти або поза волею особи, на яку він спрямовується, та тягне або може потягнути за собою заподіяння шкоди.

Окрім наслідків кожного виду які були зазначенні, домашнє насильство має серйозний вплив: у жінок, яких били в період вагітності, на 25% збільшується ймовірність народження дітей з малою масою чи інвалідністю, у два рази – збільшується ймовірність викидня; майже 100% матерів, які зазнали насильства, народили дітей хворими (переважно церебральним паралічем, з неврозами, заїканням, енурезом, із порушеннями психіки); діти скривджених матерів у шість разів частіше намагаються вчинити самогубство; діти які постраждали від насильства в більшій мірі ніж інші, схильні до ризику щодо цілого ряду поведінкових і емоційних проблем, включаючи депресію, роздратування, тривогу, низьку самооцінку, погані успіхи в школі, концентрацію, непослух, нічні кошмари та скарги на фізичне здоров'я; за даними, для хлопчиків-підлітків спостереження за наявним у сім'ї насильством являється одним з визначальних факторів вчинення у підлітковому віці правопорушень та у зрілому віці криміналізації а саме 63% підлітків-правопорушників засуджених за вбивство саме кривдника своєї матері, а 74% злочинів проти особи, які вчинили підлітки були виховані в сім'ях, де відбувається насильство; за даними в 11 разів вища ймовірність чоловіків бити свою жінки, як що вони в дитинстві стали свідками насильства стосовно своїх матерів, порівняно з хлопчиками із сімей, де насильства немає; ймовірність того, що діти – жертви насильства будуть

вживати наркотики або алкоголь – на 50% вища, ніж серед інших дітей; також саме домашнє насильство є однією з причин втечі підлітків з дому, бо перебувати в такій атмосфері стає невиносними а у 55% випадках, коли чоловіки б'ють своїх партнерок, вони також ображають їхніх дітей, не зважаючи навіть що дитина являється рідною йому;

Крім того, побита мати, внаслідок морального та фізичного страждання яку вона переживає, не може належним чином піклуватись про дітей. Жінки –постраждалі від домашнього насильства починають виявляти відчуженість або ворожість у ставленні до рідних дітей, або починають з часом самі проявляти агресію на дітей як засіб зняття напруги та підняття власної важливості.

Було би менше проявів будь-якої з форм насильства, якби батьки при вихованні дитини приділяли б цьому питанню більше уваги. А подружжя маючи дітей не забували про вкрай шкідливий вплив на психіку, розвиток та подальшу поведінку. У деяких випадках застосування насильства є наслідком хворобливого психічного стану одного з партнерів, тому вирішити цю проблему без звернення за допомогою до відповідних фахівців або проходження корекційних програм практично неможливо. В деяких випадках, єдиним правильним рішенням вирішення проблеми насильства є розірвання стосунків, особливо у тих випадків, коли у пари є дитина або діти, як вимушені постійно відчувати факти насильства.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ НАСИЛЬСТВА ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ

Для дослідження взаємозв'язку пережитого досвіду насильства на професійну працездатність жінок було обрано 50 жінок, з яких, 25 ті які в своєму досвіді, пережили домашнє насильство та 25 які не зазнавали. Важливо зазначити, що переживання досвіду, або його відсутність було записано тільки зі слів жінок. Жінки які пережили досвід домашнього насильства, здебільшого перебували в соціальних установах 20 осіб. Всі інші учасниці мешкали на території Чернівецької та Львівської областей. Участь у дослідженню було здійснено за принципом добровільної згоди всіх учасників, було роз'яснено їм їхні права, й описано загальну мету, основних процедур, можливих отриманих результатів та де будуть висвітлені результати та перспективи їх застосування, для розвитку науки.

Задля мінімізації наслідків повторної травматизації під час проходження тестів, всі учасниці які пережили досвід насильства проходили/проходять психотерапії, або можуть відкрито проговорювати свій досвід.

Було зазначено, що одним із найбільш значимих мотивів, які спонукали респондентів брати участь у дослідженні був здебільшого інтерес до власних індивідуальних психологічних характеристик та перспектива отримання індивідуальної психологічної консультації, та допомоги в знаходження необхідних організацій для подолання наслідків пережитих травм, які будуть отримані в ході дослідження.

Респондентам було гарантовано анонімність та конфіденційність їх особистих результатів, це було дотримано через надання відповідей в онлайн форматі на платформі Google Форми, які не потребували вказування персональних даних, в тому числі електронної адреси/, місце проживання, та ім'я. У респондентів не було помічено явних психічних або психічних розладів, які могли б завадити формуванню мотиву дослідження,

недієздатності надавати та усвідомлювати відповіді та викривлення результатів.

На першому етапі дослідження на основі попереднього знайомства з проблематикою, її особливістю та актуальністю, увага була зосереджена на виборі напряму дослідження, опрацюванні мети, гіпотези, завдань, визначенні об'єкту, предмету та методів дослідження, виборі можливих джерел для отримання інформації.

Другий етап дослідження був присвячений детальному вивченню феномену домашнього насильства та його вплив на особистість людини. Цей етап передбачав аналіз теоретичних джерел як вітчизняних так і зарубіжних авторів з означеної проблематики. Отримані при аналізі результати стали підставою для подальшого планування магістерської роботи, яка складалась з визначення завдань, розробки програми дослідження, збору матеріалу, визначення категорій учасників дослідження, визначення етапів, вибір методів та методика дослідження, які відповідали меті та завданням дослідження, аналізу отриманих даних.

Для досягнення мети та задля реалізації поставлених завдань дослідження було використано комплекс психодіагностичних методика, отримані результати яких, надали достовірні результати для сформування висновків та рекомендацій, а саме таких як : «Методика психологічної діагностики копінг-механізмів (Е. Heim)», « Опитувальник посттравматичного зростання (Post Traumatic Growth Inventory)», «Методика діагностика мотивації до успіху (за Т. Елерсом)», «Методика діагностики мотивації особистості щодо уникнення невдач (за Т. Елерсом)», «Тест FPI. Фрайбургський багатofакторний особистісний опитувальник.».

Задля отримання максимально достовірної інформації було дотримано таких вимог: проведення тестування здійснювалось в онлайн форматі, що допомогло мінімізувати фактор не комфортності, поганого емоційного стану

респондентів, емоційного включення дослідника, всі тести, та їх інструкція були надані в одній тій самій формі, та не видозмінювалися, всім учасникам було надано однакові рекомендації та інструкції щодо дослідження.

2.1 Організація дослідження: опис вибірки та методик.

В участі взяли 50 жінок з яких 25 середньостатистичних осіб та 25 жінок які пережили досвід домашнього насильства.

З 25 жінок 10 вказали що мали досвід психологічного економічного та фізичного насильства, 6 зазнали сексуального, фізичного, психологічного та економічного, 4 сексуального та фізичного і 3 тільки психологічного, 2 сексуального, з відсотковим показником цих осіб можна ознайотись на рис. 2.1.1.

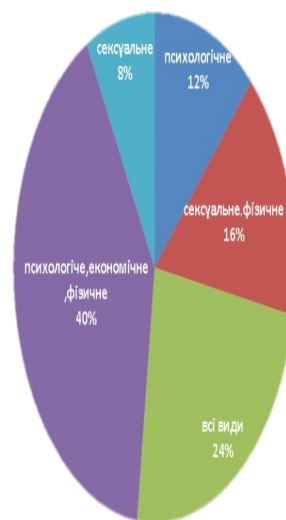

Рис. 2.1.1 Особи групи Б, які пережили досвід домашнього насильства.

Для досягнення мети та реалізації поставлених завдань, підтвердження чи спростування гіпотези було обрано наступні методики:

1) «Методика психологічної діагностики копінг-механізмів (Е. Нейм)»

Методика психологічної діагностики створена є Е. Хаймом, розроблена з метою визначення коопінг механізмів які існують в індивіда. Дана методика дозволяє досліджувати 26 ситуаційно-специфічних варіантів копінгу тобто тих механізмів, стратегій та способів які використовує людина для реагування на складну ситуацію, боротьби зі стресом, із намаганням подолати їх. Автор виділяє такі стратегії : Ігнорування, покірність, та покора, дисимуляція, збереження, самовладання, проблемний аналіз, відносність, встановлення власної цінності, емоційна розрядка, активне уникнення ситуацій та їх наслідків, релігійність, розгубленість, надання сенсу ситуації, протест, придушення своїх емоцій, оптимізм, або навпаки пасивна кооперація, самозвинувачення у своїх бідах та труднощах, Агресивність по відношенню до себе та інших або ситуації, відволікання від труднощів, альтруїзм, компенсація, конструктивна активність, або відступ від дій та труднощів, співпраця та звернення по допомогу.

Крім цього, автор розділив ці моделі поведінки на три основні сфери психічної діяльності когнітивні, емоційні і поведінкові копінг-механізми. Розділивши кожну сферу на три галузі, адаптивні, неадаптивні та відносні.

Зазначивши що адаптивні когнітивні копінг-стратегії – це форми поведінки людини, яка спрямована на аналіз виниклих труднощів і віднайдення можливих шляхів їх подолання, крім цього підвищення самооцінки і самоконтролю, наявність віри у власні ресурси, можливості та у подоланні важких ситуацій, шляхом усвідомлення власної цінності як особистості. Неадаптивні когнітивні копінг-стратегії, проявляється у пасивній формі поведінки з відмовою від подолання труднощів які виникли, через невіру у свої сили, можливості, ресурси та інтелектуальні здібностей, з умисною недооцінкою власних неприємностей. А Відносно адаптивні когнітивні копінг-стратегії спрямовані людиною на оцінку труднощів,

порівнюючи з іншими, надання особливого сенсу їх подолання, віра в релігійні, вищі сили і стійкість у вірі при зіткненні зі складними проблемами.

До Адаптивних емоційних стратегій копінгу, автор відніс ті емоційний стан які проявляються з активним обуренням і протестом щодо неприємностей і переконанням щодо спроможність їх подолати, через наявності виходу із будь-якої, навіть найскладнішої, ситуації. До Неадаптивних були віднесенні варіанти поведінки, які характеризуються пригніченим емоційним станом, покірності, відчуттям безнадійності, переживанням злості і звинувачуваннями себе та інших в труднощах та перешкодах. Відносно адаптивні та поведінка, яка є спрямована на зняття напруги яка виникла та пов'язана з проблемами, емоційним реагуванням та покладання відповідальності за вирішення труднощів іншим особам.

Інша сфера копінг-стратегії це поведінкові і адаптивними є такі реакції та поведінкам особистості, коли вона співпрацює зі більш досвідченими людьми, шукаючи підтримку в найближчому соціальному оточенні або сама пропонує підтримку та допомогу її близьким для подолання труднощів. В свою чергу неадаптивні проявляються в тій поведінці, яка передбачає уникнення думок про труднощі, пасивність, усамітнення, прагнення не вступати в активні контакти та відмова від вирішення наявних проблем. Як можна зрозуміти то відносно адаптивні поведінкові копінг-стратегії, проявляються у поведінці, що характеризується прагненням до тимчасового відходу від вирішення проблем за допомогою різних засобів таких як алкоголь, лікарські засоби, відволікання шляхом занурення в улюблену справу, подорожі, реалізації своїх заповітних бажань та інші.

Методика була адаптована у лабораторії клінічної психології психоневрологічного інституту ім. В. М. Бехтерева, під керівництвом д. м.н. професора Л. І. Вассермана.

2) Опитувальник посттравматичного зростання (Post Traumatic Growth Inventory)

Опитувальник розроблений Р. Тадеші і Л. Калхаун, адаптований М.Ш. Магомед-Еміновим. "Опитувальник посттравматичного зростання" є інструментом, який використовується для вимірювання рівня посттравматичного зростання у людей, які досвідчили травматичні події або стресові ситуації. Цей інструмент може допомогти визначити, як індивід реагує на травматичні події та як він адаптується до них, включаючи розвиток нових цінностей, поглядів і сприйняття себе та світу.

Опитувальник складається з 21 тверджень з шістьма можливими варіантами відповідей (Жодних змін, дуже незначні зміни, невеликі зміни, помірні зміни, великі зміни та дуже суттєві зміни). Методика містить п'ять шкал: ставлення до інших в якій зазначається що людина переживши ситуацію, стала більше розраховувати на інших, відчувати більшу близькість з оточуючими людьми, почала в більшій мірі виражати свої емоції, зокрема й співчуття щодо інших людей. Особа почала докладати більше зусиль задля встановлення контактів з людьми, стала більше цінувати інших людей, почала визнавати, що потребує підтримки та допомоги; нові можливості, в цій шкалі зазначається що після кризової ситуації у людини з'явилися нові інтереси, бажання, вона стала впевненішою у собі, у власних можливостях, почала позитивно впливати на своє життя, змінювати те, що можливо змінити і приймати те, що змінити жодним чином неможливо; шкала сила особистості вказує на те що, особа стала краще розуміти, що в її силах подолати життєві негаразди, та виявила що вона значно сильніша, ніж думала про себе; коли відбулись духовні зміни, це символізує що людина стала краще розуміти духовні проблеми, стала в більшій мірі ніж була віруючою; підвищення цінності життя - ця шкала вказує що, людини змінилися свої

життєві пріоритети, стала більше цінувати кожен прожитий день, та намагатися зробити його більш змістовним та насиченими.

3) «Методика діагностика мотивації до успіху (за Т. Елерсом)»

Прагнення до успіху - це внутрішня мотивація, бажання досягнути важливих цілей та отримати задоволення від своїх досягнень. Це може бути дуже особистим поняттям, і кожна людина має свої власні мотиви та цілі.

В цій сфері людина може прагнути до успіху, яке може, зазвичай починається з мотивації. Яка являється потужним внутрішнім рушійним двигуном, який підштовхує вас до дій. Мотивація може бути різною, такою як бажання досягнути фінансового комфорту, визнання, особистого задоволення або допомоги іншим. Крім цього, прагнення до успіху зазвичай супроводжується визначеними цілями. Цілі - це конкретні досягнення, які ви прагнете досягти. Цілі можуть бути короткостроковими або довгостроковими, і вони надають напрямок вашим діям. Для досягнення успіху важливо мати самодисципліну. Це включає в себе здатність працювати наполегливо, дотримуватися графіку та виконувати завдання навіть тоді, коли вам не хочеться чи важко. Часто це бажання включає відчуття відповідальності за свої дії та результати. Ви відчуваєте себе відповідальними за свої рішення та вчинки. У своєму прагненні до успіху важливо бути готовим вчитися і розвиватися. Ви шукаєте можливості для покращення своїх навичок і знань, щоб досягти своїх цілей. Прагнення до успіху може супроводжуватися труднощами і викликами. Важливо бути твердим та стійким, навіть коли здається, що досягнення цілей надто важко.

Методика «Діагностика мотивації до успіху» розроблена за Т. Елерсом є інструментом, який призначений для вимірювання рівня мотивації до досягнення успіху у людей. Ця методика допомагає визначити, наскільки особа відчуває бажання досягати великих цілей, розвивати себе і отримувати важливі досягнення в різних сферах життя.

Методика Т. Елерса може включати питання, що досліджують такі аспекти: Рівень бажання ставити перед собою високі цілі та долати труднощі для досягнення успіху; рівень внутрішньої мотивації та самодисципліни у людини; самооцінка та впевненість у власних здібностях на шляху до досягнення успіху; здатність ставити перед собою чіткі цілі та працювати над їх виконанням; відношення до ризику та готовність брати на себе ризики та відповідальність; ставлення людини до власних невдач та готовність навчатися над помилками; оцінка того, які цінності та цілі важливі для особистості в контексті досягнення успіху.

Методика Т. Елерса може бути використана в психологічних дослідженнях, клінічній практиці, освітніх програмах або психологічному консультуванні для аналізу рівня мотивації до успіху та розробки індивідуальних стратегій мотивації. Вона може допомогти визначити, як підтримувати і розвивати мотивацію до досягнення важливих цілей у житті.

4) «Методика діагностики мотивації особистості щодо уникнення невдач (за Т. Елерсом)»

Для кращого розуміння людини, крім того що визначити мотивацію до успішної кар'єри, необхідно визначити мотивацію людини до уникнення невдач які виникають на шляху. Для цього була обрана методика за Т. Елерса, як продовження минулої, відома також як "Методика уникнення невдач Т. Елерса" (The T. E. Eller's Fear of Failure Scale), являється інструментом, який використовується для вимірювання рівня мотивації особистості щодо уникнення невдач і страху перед ними.

Ця методика включає низку запитань або тверджень, на які респондент повинен відповісти, щоб визначити своє ставлення до ризику, стресу і невдач. Зазвичай запитання охоплюють такі аспекти: Рівень страху перед можливістю невдачі або неуспіху в конкретних ситуаціях; відчуття стресу або тривоги перед викликами та ситуаціями, де є можливість невдачі;

здатність до зміни цілей чи відмови від них з метою уникнення можливих невдач; використання стратегій спрямованих на уникнення або ухилення від завдань чи ситуацій, де можлива невдача; оцінка власної компетентності та здатності до досягнення цілей.

Дана методика дозволяє вивчати, як особистість реагує на страх перед невдачею і чи цей страх впливає на її мотивацію та поведінку. Вона може бути корисною для психологів, які працюють з людьми, які мають страх перед невдачею та потребують психологічної підтримки або консультування для розвитку більш адаптивних стратегій управління цим страхом

5. «Тест FPI. Фрайбургський багатофакторний особистісний опитувальник.»

Фрайбургський багатофакторний особистісний опитувальник (FPI) - це психологічний тест, розроблений для вивчення особистості людини. Цей тест допомагає оцінити різні аспекти особистості та виявити її особливості. FPI має кілька шкал, які досліджують різні аспекти особистості, такі як емоційна стійкість, екстраверсія, інтроверсія, агресивність, та інші.

Тест FPI може бути використаний в психологічних дослідженнях, клінічній практиці та інших областях, де важливо розуміти особистість людини. Він допомагає отримати інформацію про різні аспекти психологічного функціонування особистості, що може бути корисною для більш глибокого розуміння людського поведінки та допомоги в розв'язанні психологічних проблем. Цей опитувальник складений на основі психометричних принципів, і його результати допомагають отримати об'єктивне уявлення про певні риси особистості людини. Результати FPI можуть бути використані для подальшого аналізу особистості, але завжди важливо враховувати контекст і обставини, в яких застосовується тест.

Опитувальник містить 12 шкал: Шкала I (невротичність) описує рівень невротизації людини; Шкала II (спонтанна агресивність) допомагає виявляти

і оцінювати психопатизацію; Шкала III (депресивність) дозволяє виявити можливі притаманні ознаки, які є характерними для психопатологічного депресивного синдрому; Шкала IV (дратівливість, збудливість) показує емоційну стійкість особи; Шкала V (товариськість) описує як реальні прояви соціальної активності так і потенційні можливості респондента; Шкала VI (врівноваженість) показує стійкість людини до можливого стресу; Шкала VII (реактивна агресивність) допомагає виявити присутність ознак психопатизації в індивіда; Шкала VIII (сором'язливість) в свою чергу, показує схильність до стресового реагування на буденні життєві ситуації; Шкала IX (відкритість) характеризує ставлення до соціального оточення і притаманний людині рівень самокритичності; Шкала X (екстраверсія - інтроверсія) визначити приналежність до одного з двох типів; Шкала XI (емоційна лабільність) показує рівень емоційної лабільності досліджуваної; Шкала XII (М) (маскулінність-фемінність) сприяє визначенню переважаючий тип особистості. Загальна кількість питань в опитувальнику налічує 114.

2.2 Аналіз результатів емпіричного дослідження щодо виявлення рівнів прояву маніпулювання за методикою «Методика психологічної діагностики копінг-механізмів (Е. Heim)», «Опитувальник посттравматичного зростання (Post Traumatic Growth Inventory)», «Методика діагностика мотивації до успіху (за Т. Елерсом)», «Методика діагностики мотивації особистості щодо уникнення невдач (за Т. Елерсом)», «Тест FPI. Фрайбургський багатофакторний особистісний опитувальник.».

Опис отриманих результатів дослідження починається з інтерпретації результатів та порівнянні їх у двох групах, за кожною з обраних психодіагностичних методика.

1. *«Методика психологічної діагностики копінг-механізмів (Е. Heim)»*

За результатами даної методики, яка спрямована на визначення механізмів які використовує людина коли стикається з різноманітними труднощами та перешкодами. З результатами осіб кожної групи можна ознайомитися в рис.3.1.1.

За першою групою респондентів (група А), в яку входили середньостатистичні жінки, які не було досвіду переживання насильства було отримано наступні результати: в 20% виражені та більш притаманні адаптивні когнітивні копінг стратегії; 17,33 % отримали дві категорії стратегій такі як адаптивні емоційні та відносно адаптивні поведінкові стратегії які використовують респонденти задля подолання труднощів та перешкод; в 14,6% опитуваних відображаються адаптивні поведінкові стратегії в подолання життєвих ситуацій; 10,6% здобули відносно адаптивні емоційні копінг-стратегії; 8 % респондентам притаманний Відносно адаптивний тип поведінкових копінг-стратегії, які характеризуються у прагненням до тимчасового відходу від вирішення проблем; 5,33% здобули теж дві групи неадаптивних стратегій таких як емоційні та когнітивні; у жодного опитуваного групи А не було виявлено неадаптивних поведінкових стратегій в подолання складних ситуацій.

Як можна побачити для даної групи більш характерними є адаптивні стратегії, в сумі які отримали 52% від загальних показників, так відносно адаптивних є 36% і неадаптивних 12%. Для 31,9% найбільш вираженою схильністю є поведінкові реакції, які вони використовують, задля подолання труднощів, вони співпрацюють зі більш досвідченими людьми, шукаючи підтримки в найближчому соціальному оточенні, характерні прагненням до тимчасового відходу від вирішення проблем, когнітивні стратегії які обирають особи 27,9%, тобто вони спрямовують свою увагу на аналізу труднощів, оцінку ситуації, порівнянні її з пережитими та віднаходження

сенсу та стратегії їх подолати, для деяких респондентів ці реакції є поєднанні та відображають один одного.

Для другої групи опитуваних респондентів, (група Б), осіб які пережили або переживають досвід домашнього насильства були відображенні наступні результати: Найбільшим показником в 16% були вираженні дві категорії відносно адаптивних стратегій – емоційних та поведінкових, які обирають респонденти; 14% учасниць притаманним є відносно адаптивні поведінкові копінг-стратегії, які виражаються в прагненні до тимчасового відходу від вирішення проблем; 12 % під час перешкод обирають для себе неадаптивні поведінкові реакції, та неадаптивні емоційні, яка проявляється в уникненні думок про неприємності, пасивність, усамітнення, прагнення не вступати в активні Інтер персональні контакти, відмова від вирішення проблем та в пригніченому емоційному стані, відчуттям безнадійності, покірності, переживанням злості і звинувачуваннями себе та інших. Для 9,3 % є вираження неадаптивних когнітивних реакцій на життєві перешкоди, які відображаються в пасивні форми поведінки з відмовою від подолання труднощів через невіру у свої сили і інтелектуальні здібностей.

За цими результатами ми можемо побачити що для більшості учасників цієї групи притаманними є, в більшій мірі є відносно адаптивні стратегії неадаптивні стратегії, які вони обирають на своєму шляху 46,6% та неадаптивні 33,3%. З яких 33,3% припадає на емоційну складову під час прийняття рішення спрямоване на подолання ситуації, та 32% респондентів даної групи спираються на поведінкову складову, і 31,9% на когнітивну. Як можемо побачити ці показники не сильно варіюються один від одного.

За результатами які ми отримали завдяки даній методиці, ми можемо побачити що стратегії двох групи жінок відрізняються один від одного, перша група жінок спираються більше на активну поведінку потім на

емоційні та когнітивні складову. На відміну від жінок які пережили досвід насильницьких дій, вони в більшій мірі спираються на всі одразу складові, і обирають більше унікальні та неефективні реакції та думки.

Крім цього для першої групи найбільш вираженою реакцією емоційної складової є Оптимізм, тобто віра в краще, яка в більшості випадках охарактеризована позитивним досвідом, на відміну від жінок 2 групи для них найбільш вираженою емоційною стратегією є пасивна кооперація, яка проявляється в не активності та безініціативності у вирішенні. Таку саму відмінність було спостережено в когнітивних механізмах, де для групи А характерним є - збереження самовладання, задля групи Б є Надання сенсу ситуації. А поведінкові реакції відображаються в том що групі А притаманними є стратегія Співпраці з іншими та Компенсація ситуацій, для групи Б – Відступ від ситуації.

Це показує що в можливих робочих моментах більш ефективнішими будуть респонденти з групи А, ніж учасниці які пережили досвід насильства, так будуть обирати не завжди корисні для подолання професійних та життєвих труднощів механізми.

група А	Когнітивні	емоційні	поведіновкі		Група Б	Когнітивні	емоційні	поведіновкі
1	5	2	7		1	5	1	7
2	9	2	4		2	1	5	4
3	9	4	7		3	1	2	6
4	5	4	8		4	4	4	6
5	7	2	1		5	5	3	1
6	4	4	4		6	9	5	8
7	8	2	2		7	5	3	4
8	4	4	1		8	2	5	5
9	4	4	7		9	3	6	6
10	4	6	7		10	1	5	3
11	4	5	5		11	2	6	5
12	1	7	4		12	10	6	1
13	7	6	4		13	5	1	5
14	10	2	1		14	2	5	5
15	5	4	2		15	9	5	5
16	1	5	5		16	4	5	6
17	4	4	4		17	8	8	6
18	1	1	5		18	9	6	6
19	5	5	7		19	9	5	6
20	6	4	8		20	9	2	4
21	10	4	5		21	1	3	6
22	5	1	4		22	2	5	8
23	10	6	8		23	7	5	5
24	4	4	7		24	6	6	1
25	6	1	2		25	9	4	7

Рис. 2.2.1. Результати «Методики психологічної діагностики копінг-механізмів (E. Heim)»

2. «Опитувальник посттравматичного зростання (Post Traumatic Growth Inventory)»

За допомогою даної методики було досліджено чи змогли жінки віднайти в собі сили після травмівних ситуацій та наскільки вони зуміли змінити своє життя та зростати долаючи наслідки ситуацій.

Жінки які не зазнавали домашнього насильства могли в своєму житті відчувати схожі емоційні та травмівні події, які не стосуються домашнього насильства, наприклад втрату рідних, майна, переживання через війну, та інші події. Показники змін для цієї групи в загальному рівні характеризують середній рівень посттравматичного зростання від 33-63балів, в сумі цей показник налічує 100% . Найбільшим показником позитивних змін були підвищення цінності життя, яке характеризується у зміні життєвих пріоритетів, під час яких особа стала цінувати кожен прожитий день,

намагатися зробити його більш змістовним. Та у шкалі сила особистості, тобто людина почала бути більш впевненою у своїх власних силах та можливостях.

Жінки другої групи Б, також мають в 60% середнього рівня особистісного посттравматичного зростання, та тут на відміну від 1 групи 40% жінок мають високі значення і зуміли в більшій мірі, кардинально змінити своє життя (від 64-105). Найбільш характерним цей показник є для жінок які пережили сексуальне та фізичне насильство (3 осіб з 4) та ті які мали досвід всіх видів домашнього насильства (3 з 6). Варто наголосити що всі учасниці з цим важким досвідом або пройшли терапію або її проходять, і ці показники підтверджує важливість психотерапії заради зменшення наслідки пережитих руйнівних ситуацій.

Найбільшими показниками для зростання були віднайдення у собі після кризової ситуації нових інтересів, подолали невпевненість та стали більш впевненішими в собі у власних можливостях позитивно впливати на своє життя, змінювати те, що можливо змінити і приймати як даність те, що змінити жодним чином неможливо. Що й не дивно враховуючи той факт що домашнє насильство найчастіше найбільш б'є по самооцінці постраждалої особи руйнуючи саме її самооцінку. Тому цей показник є ознакою того що особи в певній мірі відновили свою внутрішню самооцінку. Наступним показником зростання був як і для першої групи, підвищення цінності власного життя, особливо в тих учасниць опитування, які зазнавали фізичне та сексуальне насильство яке неодноразово наближало їх до смерті. А от найбільш незначним виявилось зміни в духовній складовій, де особи розділились , дехто не змінив думки і навіть втратив віру у вищі сили, інші навпаки можливо їх віднайшли.

Це методика дала розуміння що особи які мали негативний досвід намагаються долати його і зростати, найбільш видимим є результати після

отримання кваліфікованої допомоги. Та не зважаючи на це можна побачити наскільки цей досвід є руйнівним вибиває людину з буденного життя. Для професійного зростання особі які пережили досвід є вкрай важлива підтримка рідних та спеціалістів.

Крім цього методика котре показала, що самим ціним що є для осіб які пережили ой чи інший негативний досвід є цінність життя, як найголовніший пріоритет, і цього не варто забувати. З результатами можна ознайомитися на зображення 2.2.2.

Група А	Ставлення до інших	Нові можливості	Сила особистості	Духовні зміни	Підвищення цінності життя	результат зростання	Група Б	Ставлення до інших	Нові можливості	Сила особистості	Духовні зміни	Підвищення цінності життя	результат зростання
1	21	13	12	6	8	60	1	17	19	14	3	10	63
2	18	13	9	7	7	54	2	20	18	12	3	9	62
3	18	11	8	4	8	49	3	20	13	13	7	10	63
4	15	14	8	6	9	52	4	17	17	11	8	10	63
5	18	14	10	5	6	53	5	21	13	14	7	11	66
6	17	13	10	4	8	52	6	16	13	15	6	10	60
7	16	13	8	5	7	49	7	16	23	17	8	13	77
8	14	12	7	3	9	45	8	21	20	14	7	10	72
9	17	9	8	3	8	45	9	14	15	11	5	15	60
10	20	13	7	5	8	53	10	10	19	15	6	14	64
11	15	12	9	3	8	47	11	12	19	13	7	14	65
12	17	14	9	4	8	52	12	23	16	12	9	11	71
13	13	11	10	3	9	46	13	28	18	9	4	14	73
14	13	12	10	5	5	45	14	19	18	10	8	13	68
15	12	12	10	4	8	46	15	15	15	11	4	12	57
16	20	9	11	6	6	52	16	18	15	11	5	8	57
17	16	14	10	3	10	53	17	24	13	11	3	13	64
18	19	10	10	2	7	48	18	17	16	12	4	11	60
19	14	12	11	2	8	47	19	23	20	11	5	11	70
20	21	14	12	2	10	59	20	16	20	12	7	11	66
21	14	14	13	3	8	52	21	19	10	8	4	11	52
22	15	17	15	5	11	63	22	19	11	10	5	13	58
23	19	13	15	4	8	59	23	20	16	14	3	9	62
24	28	10	9	4	9	60	24	19	14	10	8	11	62
25	14	8	8	4	7	41	25	17	13	9	3	15	57

Рис. 2.2.2. Результати «Опитувальник посттравматичного зростання (Post Traumatic Growth Inventory)»

3. «Методика діагностика мотивації до успіху (за Т. Елерсом)»

Томас Елерс (Thomas A. Eilers) відомий своєю роботою в галузі дослідження мотивації та особистісних характеристик. Він розробив методику "Мотивація до успіху" (Achievement Motivation), спрямовану на визначення і вимірювання мотивації особистості до досягнення успіху. Ця

методика сприяє розумінню того, наскільки людина має прагнення до досягнень і як це впливає на її поведінку та досягнуті результати.

Тому завдяки даній методиці було досліджено рівень мотивування особистості долати перешкоди спрямовуючи свою увагу на успіх, і досягнення певних результатів.

За результатами ми можемо спостерігати що дві групи жінок, мають схожі результати проте з суттєвою різницею. Так для жінок які в своєму житті не зазнавала травмовмівного досвіду в наслідок переживання всіх або одного виду домашнього насильства, 52% притаманним є середній показник мотивації в даній методиці, для представниць другої групи цей показник знаходиться на рівні 72%, 16% відноситься на помірковано високий рівень мотивації, 12 % респондентам притаманним є низька мотивація до успіху, що показує не бажання через певні можливі особистісні труднощі ти причини. З результатами можна детальніше ознайомитись на рис. 2.2.3. Для першої групи ці ознаки в певній мірі відрізняються, так 28% прагнуть до високого проте поміркованого рівня, 12% як і в 2 групі не прагнуть цього і 8% зазначають що для них це є важливим та навіть в деякі моменти надто високий та детективний, так як прагнення є однією з рушійних моментів для розвитку, та не зважаючи на його позивний та потрібний вплив на життя людини, її розвиток, бачення, інколи воно може постати, як основний метод самореалізації, і в цьому контексті особа може зазнали негативні наслідки цього прагнення, через виснаження свого організму та невміння зазнавати та сприймати невдачі.

За цими результатами можна побачити, що для першої гру у відсотковому відношенні притаманний більший рівень прагнення до здобування певних як професійних так і життєвих успіхів, на від міну від другої групи жінок, які характеризуються більш пасивним або байдужим ставленням до цього, цей показник. І як, можна побачити для жінок, які

зазнали всі форми, сексуальне та фізичне насильства, притаманним є в більшій мірі середній показник.

Жінки з двох груп, які прагнуть досягати успіхів, в більшій мірі будуть отримувати хороші результати та ставати на більш керівні посади, та будуть кращими працівниками ніж ті, які не мають такого бажання.

Група (А)	Результати	Група (Б)	Результати
1	20	1	10
2	15	2	9
3	18	3	9
4	17	4	14
5	20	5	19
6	14	6	14
7	12	7	11
8	9	8	13
9	11	9	15
10	14	10	15
11	21	11	16
12	21	12	16
13	15	13	16
14	15	14	16
15	17	15	18
16	15	16	12
17	16	17	14
18	11	18	17
19	17	19	14
20	14	20	16
21	16	21	17
22	18	22	15
23	17	23	14
24	14	24	14
25	14	25	13

Рис. 2.2.3. Результати «Методика діагностика мотивації до успіху (за Т. Елерсом)»

Щоб краще побачити мотивування осіб, було додатково використано наступну методику, яка дасть можливість в більшій мірі побачити та проаналізувати результати даної методики.

4. «Методика діагностики мотивації особистості щодо уникнення невдач (за Т. Елерсом)»

Завдяки даній методиці була змога дослідити, чи уникають особи віршувати та брати на себе відповідальність щодо подальших дій у вправленні студії. Дослідження які були здійсненні у цій темі, свідчать про те, що люди з високим рівнем самозахисту, тобто страхом перед майбутнім, можливим, нещасними випадками, частіше потрапляють в неприємні ситуації, ніж ті, які мають високу мотивацію на успіх. З результатами, ознайомитися на діаграмах 2.2.4.

Досліджуючи дві групи було помічено що для осіб першої групи більш характерним є середній показник 60%, що свідчить про те що особа не є притаманно часто уникати невдачі або навпаки мат ризику поведінку, 32% мають низький показник, тому можна стверджувати що таким людям більш притаманним є подолання труднощів, не очікування поганих результатів та подій і для 8% високий рівень, що характеризує цих людей таких які в більшій мірі віддають перевагу малому чи навпаки — занадто великому ризику, де невдача не має тенденції загрожувати.

В другій групі Б, осіб з низьким показником є тільки 4 % о на 28% є нижчим показником порівняно з першою групою опитуваних респондентів, крім цього найбільшим показником який становить 44% від всього результату групи є високий рівень, який притаманний особам, крім цього 20% володіють надвисоким рівнем, що дає зможу охарактеризувати таких осіб, як таких, які роблять усе можливе та використовують уникаючи методи щоб попередити, запобігти можливим труднощам та невдачам, такі особи не будуть йти на ризики і вступати в суперечки, які в подальшому зможуть призвести до певних втрат, і є ймовірність не вийти переможцем з цього.

Така стратегія поведінки може свідчати про те що особа через досвід переживання постійних насильницьких подій, де особа не мала можливості

ставати у виграшній позиції, і можливі ризикові дії могли привести до фатальних та фізично важких наслідків. Уникати невдачі є не завжди програшним варіантом, так як це свідчить про самозахист людини, проте це шкодить коли це є єдиною стратегією яка не варіюється, не змінюється відповідно до різних життєвих подій, потреб та дій. Це може призвести до більшого замкнення індивіда та до втрати можливості розвиватися в професійній кар'єрі і жити. Такі особи будуть обирати менш ризикові робочі стратегії і не будуть мати змогу посідати керівні посади які вимагають іноді ризикових дій.

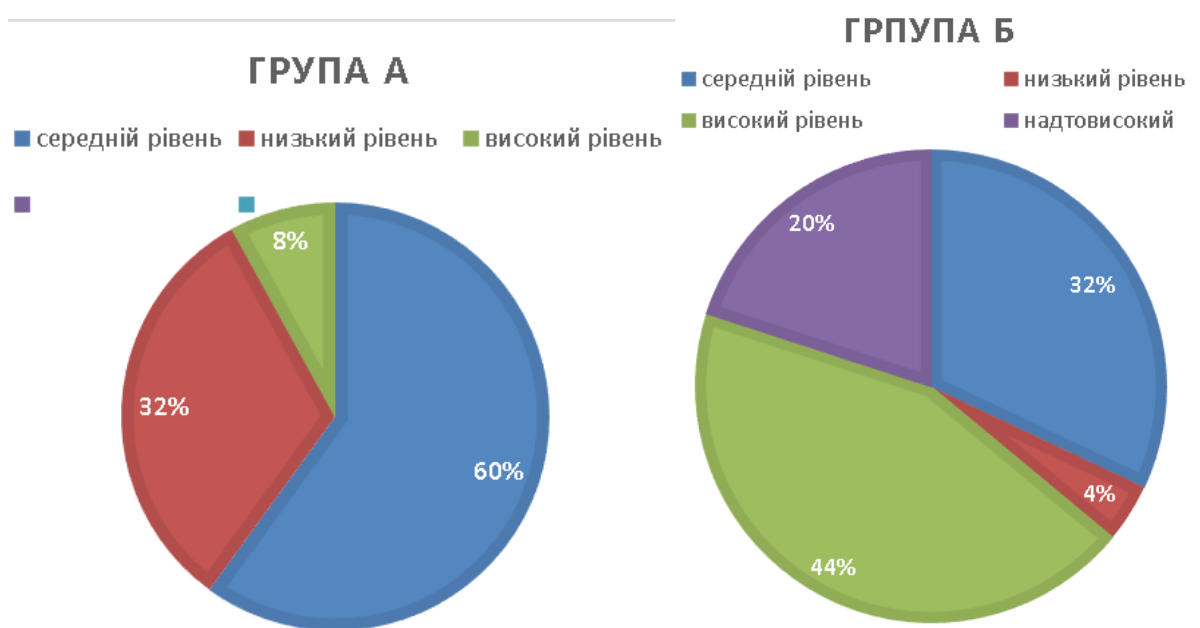

Рис.2.2.4. Діаграма результатів методики «діагностики мотивації особистості щодо уникнення невдач (за Т. Елерсом)»

2.3 Опис результатів математичних методів

Відповідно до задач нашого дослідження, ми хотіли дослідити наявність впливу факту досвіду насилля на особистісні характеристик людини та її

здатності до професійної працездатності та розвитку в кар'єрі, для цього ми використали однофакторний дисперсійний аналіз. Спочатку респондентів на дві групи, ті які зазначили що пережили досвід насилля і ті хто не зазнав їх. В результаті цього ми виявили, що істотних відмінностей між групою А та Б, не має. Тому ми зробили припущення, що існує відмінність між особам як переживали певні види насилля.

Для цього ми виокремили 5 груп: 1 група- особ які не зазнавали насильства; 2 – ті хто переживши психологічне; 3- фізичне і сексуальне; 4- всі види насильства; 5-пережили психологічне, економічне і фізичне; 6- зазнали сексуального насильства. Для дослідження було використано описову статистику, однофакторний дисперсійний аналіз, через те що малі групи було обрано апостеріорний тест НЗР, та ANOVA. Завдяки цьому були отримані наступні результати.

Було виявлені тенденції в декількох шкала, таких як: спонтанна агресивність, товариськість, сором'язливість, ставленні до інших, сила особистості, духовні зміни, підвищення цінності життя та в когнітивних коопінг-стратегіях.

Виявили що є тенденції до відмінностей в шкалі спонтанна агресивність у людей які не зазнали насильства і осіб які зазнали психологічного; тенденція між особами групи які зазнали психологічного і психологічного, економічного та фізичного; тенденція до відмінностей була виявлена в групі особа які пережили досвід сексуального насильства і сексуального та фізичного.

Апостеріорний тест НЗР показав найбільші відмінності є у людей які зазнали психологічного насилля і мають істотні статистичні відмінності з групою які зазнали сексуального і фізичного насилля. ($F(5,44)=1,947$ при $p=0,106$).

Так показник респондентом 2 групи ($m= 2,5$; $SD= 2,1$) що є нижчим за показник респондентом 5 групи ($m=5,6667$; $SD= 1,96638$), і осіб які не мали досвіду насильства ($m= 5,8462$; $SD=2,29246$) що вказує на те що у осіб які зазнали психологічного насильства менш вражена спонтанна агресивність, ніж у тих хто зазнав психологічного, економічного та фізичного. Це дає змогу прустити що переживання фізичних побоїв та психологічного тиску зменшило здатність особ спокійно реагувати на стрес та збільшило неочікувані вибухи гніву, фізичну агресію або інші прояви ворожості без попередньої підстави або на видимий логічний привід, що можуть бути спричинені пережитим досвідом і намаганням в такий спосіб захистити себе та свою ідентичність. Та для осіб, які не пережили, це може бути повзано з можливістю в більшій мірі виражати свої емоції.

Так показник респодеток з сексуальним насиллям ($m= 4,6667$; $SD= 1.03$), що нижчий за показник т осіб які пережили сексуального насильства і сексуального та фізичного. ($m=7,5000$; $SD=1,91485$). Це дає змогу побачити що досвід сексуального насильства показав що агресія може бути небезпечною і її виражати може призвести до наслідків, тому особам в меншій мірі притаманно ніж ті які додатково до сексуального насильства зазнавали фізичних побоїв, примусу, так як такі особи в більшій мірі відчують постійно відчуття загрози або вразливості.

В наступній шкалі, а саме товарииськість були спостережені тенденції до відмінностей в групі осіб які пережили сексуальне та трьома групами осіб, які пережили психологічне насильство, психологічне , економічне та фізичне і з групою жінок які мали досвіду насильства.

Апостеріорний тест НЗР показав найбільші відмінності, є у людей які зазнали сексуального насильства і мають істотні статистичні відмінності з групою які мали досвід психологічного насилля ($F(5,44)=1,433$ при $p= 0,231$).

Так показник респонденток з сексуальний насиллям ($m= 3,3333$; $SD= 1,03280$), що у значній мірі є нижчою за показник групи які не мали досвіду ($m=5,0577$; $SD=2,11815$); особами з групи два ($m=7,0000$; $SD=1,41421$); та групу п'ять ($m=5,9167$; $SD=2,20038$). Це вказує на те що для осіб які зазнали психологічного насильства більш схильні до дружніх відносин та їх потребують, що може вказувати через занижену самооцінку про бажання бути схваленою, та попит позитивні відгук про себе, яких не вистачало при психологічного тиску, який на них був здійснені.

Як можна побачити для осіб групи 1 і 5, які мають схожі результати не має значущих відмінностей та вони існують для групи 6, так можна припустити що для осіб цих груп в більшій мірі проявляють дружні відносини ніж група яка зазнала сексуального насильства. Такі результати даної групи можуть свідчити про те, що через зазнаний травмівний досвід особи стали бути більш упередженими, холодним щодо емоційний проявів до інших осіб, та формальними відносинами з іншими.

В шкалі, сором'язливість були спостережені тенденції до відмінностей в групі осіб, які пережили сексуальне насильство та сексуальне і фізичне.

Апостеріорний тест НЗР показав найбільші відмінності, є у людей які зазнали психологічного насильства, вони мають істотні статистичні відмінності з групою які мали досвід сексуального насильства ($F(5,44)=1,141$ при $p= 0,353$).

Так показник респондентом з сексуальний насиллям ($m= 6,6667$; $SD=1,21106$), як можна побачити це є достатньо високим результатом, і є індивідуальною характеристикою, цей показник ще значно вищим ніж дані групи осіб які крім сексуальних знущань пережили насильницькі дії ($m= 3,7500$; $3,50000$). Це може вказувати на те що, досвід згвалтування вплинув на особі таким чином що вони стали більш закритими, тривожними, невпевненим

в собі, та мають труднощі в соціальних контактах через пережитий досвід, а в тому випадку коли особи зазнавали додатково фізичного примусу, стали більш рішучим, схильними до ризику, так як ці події вимагали у них бути в стабільному емоційному плані, та могли приховати наслідки вчинених над ними дій.

Тенденції до відмінностей були спостережені в шкалі ставлення до інших, яка характеризує чи позитивно особа сприймає людей які її оточують, з якими спілкується, між особами з 4 групи, які мали досвід сексуального та фізичного насильства з особами групи 5 які пережили всі чотири види насильницьких дій які були до них застосовані.

НЗР апостеріорний тест, показав найбільші відмінності, є у людей які зазнали психолочного насильства, вони мають істотні статистичні відмінності з групою які мали досвід сексуального насильства ($F(5,44)=1,261$ при $p=0,298$).

Так показник респондентом з сексуальним і фізичним насиллям ($m=3,5000$; $SD=2,88675$), що вказує що це є характерним показником для всієї групи, та являється нижчим за показники групи які зазнали всі види насильства ($m=6,5833$; $SD=3,00694$), ця група посідає друге місце за високими показниками, і так само як для попередньої групи ці показник є притаманними для всієї груп респондентів. Для осіб які пережили фізичне і сексуальне приниження, що вказує на те що особи мають недовіру до інших осіб, та з меншим бажанням йдуть на контакт, на відміну які пережили всі, так як вони можуть потребувати інших осіб для покращення свого психоемоційного стану, і мають віру в інших розділяючи що не всім людям не можна довіряти і не йти на контакт.

В шкал сили особистості, також було спстережено кореляційний зв'язок між двома групам, ті які зазнали сексуальне насильство та ті які вказали, що не переживала такий досвід.

Тест, який було використано для множинного порівняння НЗР, показав найбільші відмінності, є у людей які зазнали всіх видів насильства, вони мають істотні статистичні відмінності з групою які мали досвід сексуального насильства ($F(5,44)=1,718$ при $p=0,150$).

Так показник респонденток з сексуальним і фізичним насиллям ($m=7,5833$; $SD=2,01039$), цей показник по результатам можна побачити що являється колективним фактором і є вищим ніж показники групи осіб, які не мали такого досвіду, ($m=5,3462$; $SD=2,47293$), яке є доволі середнім результатом. Завдяки цим даним можна побачити що особи які пережили фізичне знуцання з елементами сексуальної експлуатації, мають тенденції до більшого враження сили своєї особистості, може частіше відстояти себе і витримати труднощі ніж ті які не зазнавали таких дій, через те що травмічний досвід вимагав його подолання, необхідно було зібрати всі свої ресурси щоб долати труднощі, і вийти з важкої та травмічної ситуації.

Сфера духовних змін, було спостережено тенденції до змін в двох парах груп, так було виявлено у групі осіб які не зазнавали насильства між групою яка зазнала психологічного насильства, та групою з групою жінок. Які пережили досвід сексуального та фізичного і тут тенденція є з групою які пережили психологічне, економічне та фізичне.

Тест, множинного порівняння, який було використано НЗР, показав найбільші відмінності, є у людей які зазнали психологічного, економічного та фізичного насильства, вони мають істотні статистичні відмінності з групою які мали досвід психологічного насильства ($F(5,44)=2,169$ при $p=0,075$).

Так показник респонденток які не мали досвіду переживання насильницьких дій які були вчиненні проти них ($m=5,1731$; $SD=2,52959$), цей показник, по результатам можна побачити що являється колективним фактором і є нижчим ніж показники групи осіб, які пережили психологічний

тиск, приниження та інші види насильницьких дій ($m= 8,2500$; $SD= 2,47487$), цей показник як і у першій групі є комплексним і притаманним для всієї групи, проте він є найбільш і вказує на те що особи даної групи в більшій мірі вірять у вищі сили, знаходять духовну підтримку в релігіях і розвитку особистісних якостях, це може бут спричинене потребою в захисті і покладанні на вищі сили, які охороняють, та долю, і що пережиті події були частиною складного проте в кінці щасливого шляху.

Відмінності між групою осіб які пережили досвід сексуального насильства ($m= 6,1667$; $SD= 2,20605$) є вищим ніж у групи яка пережила психологічне, економічне та фізичне приниження ($m=3,5833$; $SD=1,90832$), крім цього, для цієї групи показник є індивідуальним фактором, це означає що особа можуть мат відмінні показники. Ці дані показують що зміна в духовному плані була в більшій мірі вище коли особа, пережила насильство яке спрямоване проти сексуальності та тіла людини ніж коли були здійсненні фізичні побої із забиранням та контролем власних коштів з психологічним тиском та приниженням.

Важливі показники є у шкалі посттравматичного зростання, підвищення цінності життя. Тут були спостереженні тенденції до відмінностей в групі Сексуального насильства з двома групами 5 та 6, також у групі осіб які зазнали всіх видів насильства, яке було спрямоване проти їхньої свобод та незалежності і тих які зазнали сексуального насильства.

Тест, множинного порівняння, який було використано НЗР, показав найбільші відмінності, є у людей які зазнали сексуального та фізичного насильства, вони мають істотні статистичні відмінності з групою які мали психологічного, економічного сексуального насильства ($F(5,44)= 1,771$ при $p= 0,139$).

Так показник респондентом які не мали досвіду переживання насильницьких дій які були вчиненні проти них та носили сексуального та

фізичного характеру ($m = 7,2500$; $SD = 0,86603$), що індивідуальним показником для групи та є значно вищим ніж показники 2 груп осіб, ті які зазнали психологічного, економічного сексуального насильства ($m = 4,3333$; $SD = 3,44480$) і є груповим фактором, і ті які пережили досвід сексуального насильства ($m = 4,3333$; $SD = 3,44480$), який також є груповим показником. Це вказує на те що, особи зазнавши сексуального знуцання та фізичних побоїв цінують своє життя та життя інших людей в більшій мірі, так як змогли вижити та вистояти з ситуацій, в яких перебували.

А от особи, які зазнавали психологічних покарань додатково до сексуальних знуцань втратили відчуття повноцінної цінності свого життя, крім того особи які неодноразово переживали травмовані моменти і може свідчити про ряд психічних проблем і емоційних труднощів. Це може бути частиною різних психічних розладів, таких як депресія, тривожність, розлад особистості або посттравматичний стресовий розлад.

Крім того для групи осіб які пережили сексуальне насильство, були спостереженні тенденції до відхилення групою осіб які зазнали всіх видів насильства ($m = 6,5833$; $SD = 2,05953$), і як бачимо цей показник є вищим і вказує на те що після травмивного досвіду люд переживши всі види травмивного насильства почали більше цінувати життя та його моменти, так як неодноразово були в моментах де їхнє життя могло обірватись.

В методиці копінг-стратегій були спостереженні тільки для когнітивних копінг-стратегій, і це між групою осіб які зазнали сексуальне та фізичне насильства, і двома групами, ті які не зазнали насильства і які пережили досвід психологічного, економічного і фізичного знуцання, спрямоване проти волі та ідентичного особи.

НЗР апостеріорний тест, показав найбільші відмінності, є у людей які зазнали психологічного, економічного та фізичного насильства, вони мають

істотні статистичні відмінності з групою, які мали досвід сексуального, фізичного насильства ($F(5,44)=0,981$ при $p=0,440$).

Показник респонденток які не мали досвіду переживання насильницьких дій які були вчиненні проти них ($m=5,3654$; $SD=2,28280$), є груповим показником та є вищим ніж дані групи осіб які, зазнали насильства сексуального характеру ($m=4,6667$; $SD=2,40139$), відмінності були також, спостереженні між цією групою та 5, які пережили досвід психологічного, економічного та фізичного насильства як можна побачити що показник для цих груп є спільними для групи осіб. Так можна побачити що особи не маючи досвіду насильницьких дій, які були спрямовані проти них, мають більші стратегії у подолання труднощів спираючись на розумові показники та логік, а особи переживши сексуального насильства в меншій кількості їх використовують, їм важче переглядати ситуацій із позитивного або об'єктивного ракурсу, замість негативного, об'єктивне оцінювання ситуації та уникання перебільшення чи завищення її значущості, через власний негативний та болісний досвід, та можна побачити що показники в групі 5, є більшими ніж у попередній, в якій спостереженні відмінності.

Ці результати наглядно показують, як досвід насильства впливає на стан та стратегії які обирає людина. Це є важливим моментом для розуміння того, як поводитиметься особа у професій кар'єрі, та які методи, стратегії та почуття будуть виражатись у подолання труднощів, на шляху до успіху.

Щоб покращити та допомогти працівникам, і забезпечити протидію та профілактику у своїх працівників. Це допоможе не тільки покращити емоційний стан, алей зменшити плинність кадрів та вберегти працівників.

2.4 Кореляційний аналіз

Для статистичної обробки результатів які були отримані крім дисперсійного однофакторного аналізу, та апостеріорний тест НЗР, та ANOVA , були здійсненні кореляційні обчислення та порівняння вибірок за допомогою параметричних критеріїв. Відповідно до завдань нашого дослідження ми використали зазначені статистичні процедури для виокремлення суттєвих складових елементів маніпуляції та віднайдення потенційних взаємозв'язків між ними з метою подальшого визначення впливу особистісних факторів осіб які пережили або не пережили досвід насильства на професійний розвиток.

Кореляційний аналіз являється комплексом методів статистичного дослідження, та визначає взаємозалежності між змінними. Кореляційний аналіз являється одним з основних методів статистичної обробки емпіричного матеріалу, який отримується в результаті психодіагностичних прикладних дослідження, так як присутні процедури кореляційного аналізу дозволяють: визначити ступінь значущості наявних зв'язків, встановити ступінь однієї досліджуваної ознаки на іншу та напрям їхнього впливу.

Крім цього було проаналізовано показники кореляційного аналізу складових копінг- стратегій, посттравматичного зростання, вибору мотивації, з деякими важливими властивостями особистості. Враховуючи те, що чисельність нашої вибірки становить 50 осіб, для аналізу наявності кореляційного зв'язку між різними показниками використовувався показники кореляції від "0,05" - як вияв помірно значущого зв'язку.

Задля більш достовірних результатів було описано кореляційний зв'язок між показниками кожної групи окремо, порівняючи обидві групи. З всіма кореляційними показниками двох груп можна ознайомитися в додатку 5. З діаграмою кореляційних зв'язків методики «Методика психологічної діагностики копінг-механізмів (Е. Нейм)» можна ознайомитись на рис. 2.4.1

Згідно статистичних показників першої групи, осіб які не мали досвіду домашнього насильства, між декількома групами шкал. Так наявність невротичного аспекту особистості залежить від спонтанної агресивності і навпаки ($r = 0,50$), крім того показники спонтанної агресивності співвідносяться з показниками дратівливості ($r = 0,44$), це може вказувати на те, що особа, яка схильна до спонтанної агресивності, також має тенденцію до легкої дратівливості чи вразливості до подразників, та постравматичним зростанням в сфері сили особистості ($r = 0,49$), що може вказувати на наявність спільних факторів або механізмів, які впливають на обидва ці аспекти. Наприклад, можливо, що висока енергія чи інтенсивність внутрішньої сили може виявитися і в спонтанній агресивності. Крім того сила особистості корелює з дратівливістю ($r = 0,49$), що показує їхній взаємозв'язок.

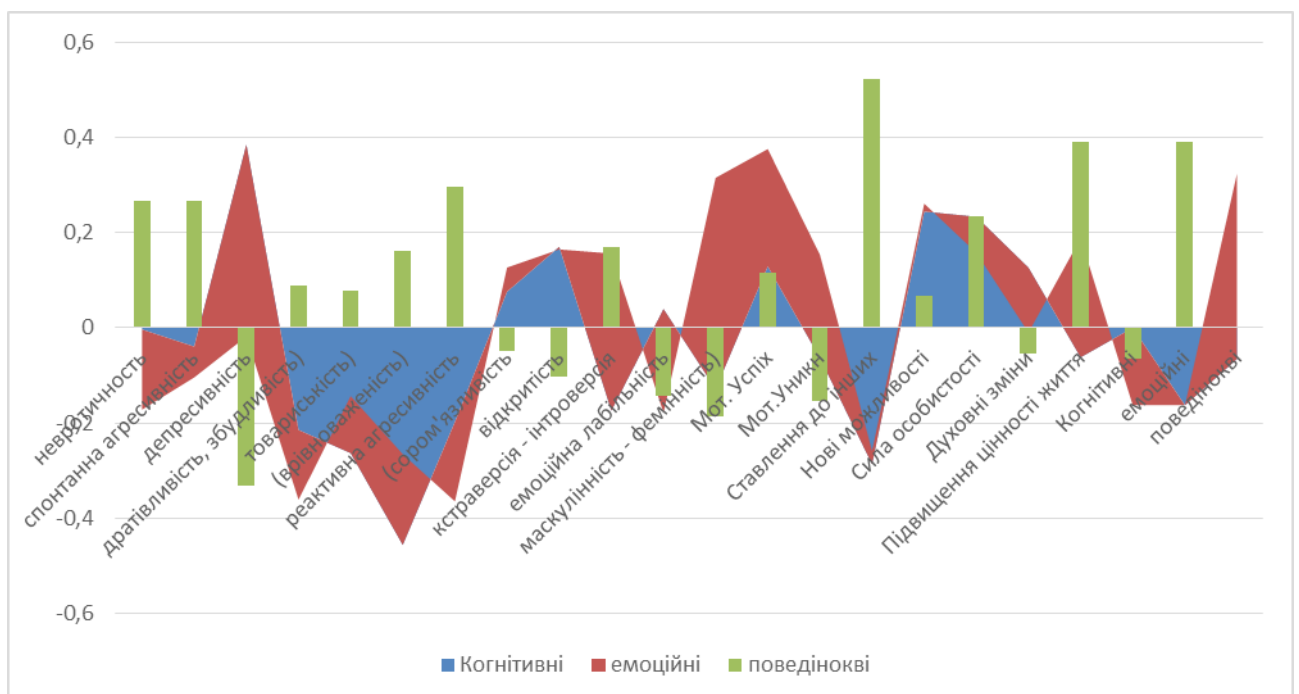
Кореляція спострігається, між депресивністю та когнітивними копінг-механзмами ($r = 0,49$), вони можуть взаємодіяти, бо думки та переконання особи можуть впливати на її емоційний стан, крім того особа з депресивністю може використовувати певні когнітивні стратегії для впорядкування своїх думок і емоцій у зусиллях подолати стрес або труднощів.

Рис.2.4.1. Діаграма кореляційних зв'язків за методикою «Методика психологічної діагностики копінг-механізмів (Е. Нейм)»

Товариськість – врівноваженість ($r = 0,44$), може вказувати на те, що люди, які проявляють більше товариськості, також схильні до врівноваженості в міжособистісних відносинах. Це може бути пов'язано зі здатністю до емпатії, толерантності та спроможністю підтримувати гармонійні стосунки з оточуючими. Крім того врівноваженість може вказувати на соціальну компетентність, здатність взаємодіяти з іншими людьми та вирішувати конфлікти без значних збурень.

Наступні зв'язки, є між екстраверсія – інтроверсія з Підвищення цінності життя ($r = 0,49$), що показує їхній взаємозв'язок.

Маскулінність – фемінність з емоційними копінг стратегіями ($r = 0,49$),

цей показник можна описати через те що, за наявними традиційними, гендерними стереотипами, чоловіки частіше спрямовані на вираження маскулінних якостей, таких як сильність, незалежність та стриманість, тоді як

жінки частіше асоціюються з фемінними якостями, такими як чутливість, догляд і виразність емоцій. Ці ролі можуть впливати на те, як особи обирають стратегії копіngu. Крім того гнучкість вибору емоційних копінг-стратегій може бути пов'язана з менш жорстким прийняттям традиційних гендерних ролей. Крім зв'язку з маскуліністю-феміністю, емоційні копінг стратегії корелюють з поведінковими ($r = 0,49$), це свідчить що особи які використовують емоційні копінг-стратегії, також часто обирають поведінкові стратегії для подолання стресу, та це може вказувати на дисбаланс між стратегіями, та на взаємозалежність між емоційними та поведінковими стратегіями.

В свою чергу поведінкові крім емоційних копінг- механізмів, корелюють з підвищення цінності життя ($r = 0,49$), та ставленням до інших ($r = 0,49$). З діаграмою кореляційних зв'язків за методикою «Опитувальник посттравматичного зростання (Post Traumatic Growth Inventory)» можна ознайомитись на рис. 2.4.2. Кореляційний зв'язок між емоційними та поведінковими копінг-стратегіями може вказувати на наявність спільного психологічного ресурсу для подолання труднощів. Кореляція може свідчити про те, що для повноцінного подолання стресу важливо використовувати і емоційні, і поведінкові стратегії або так само, в кореляційному зв'язку може бути виявлений дисбаланс між стратегіями. Кореляційний зв'язок між поведінковими копінг-стратегіями та ставленням до інших може вказувати на різноманітні взаємозв'язки між тим, як люди управляють стресом і взаємодіють з іншими. Що може вказувати на те, що люди, які вміють ефективно впоратися зі стресом, частіше виявляють позитивні взаємини та доброзичливе ставлення до інших. Також, використання поведінкових копінг-стратегій, які сприяють співпраці та взаємодії, може бути пов'язано із більшою схильністю до спільної діяльності та надання соціальної підтримки оточуючим.

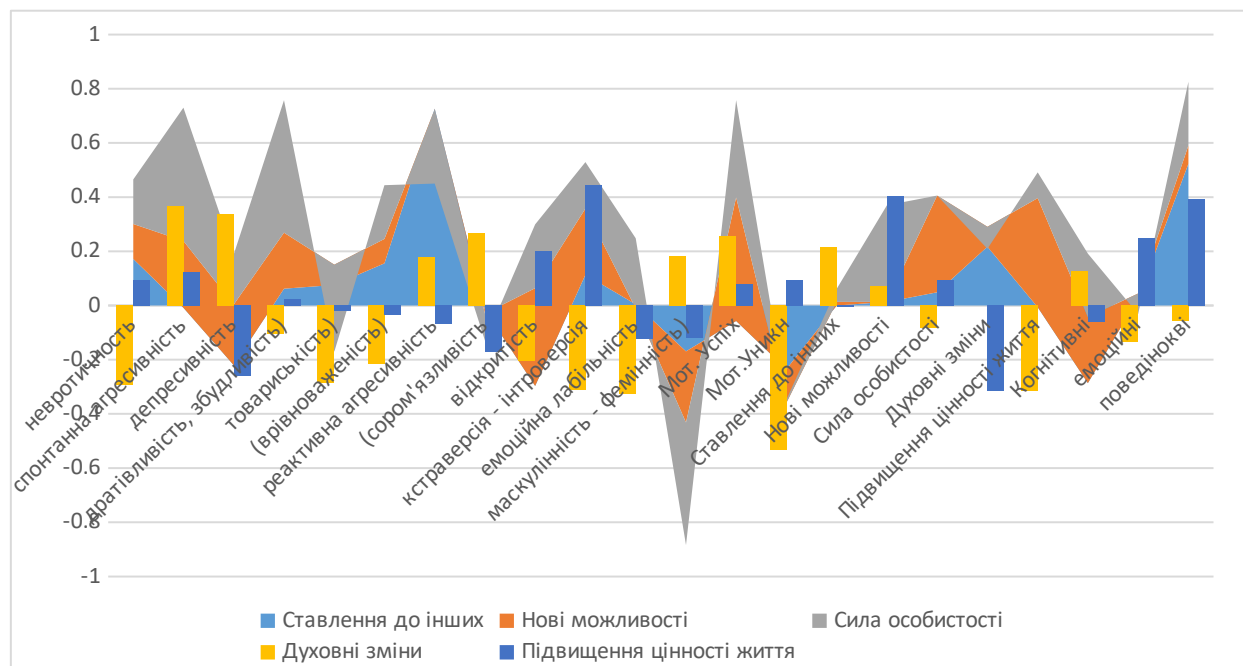

Рис.2.4.2. Діаграма кореляційних зв'язків за методикою «Опитувальник посттравматичного зростання (Post Traumatic Growth Inventory)»

Останій кореляційний зв'язок виявлений у галі посттравматичного зростання нові можливості та мотивація до успіху ($r=0,46$). З діаграмою кореляційних зв'язків за методикою «Методика діагностика мотивації до успіху (за Т. Елерсом)», можна ознайомитись на рис. 2.4.3. Так, посттравматичне зростання може включати переосмислення життя, цілей та цінностей. Це може призвести до виявлення нових можливостей, які раніше не були поміченими чи вважалися недосяжними. Після травматичного досвіду людина може розвивати мотивацію до особистого та професійного росту, а зрозумівши що має нові можливості прагнути до успішної кар'єри.

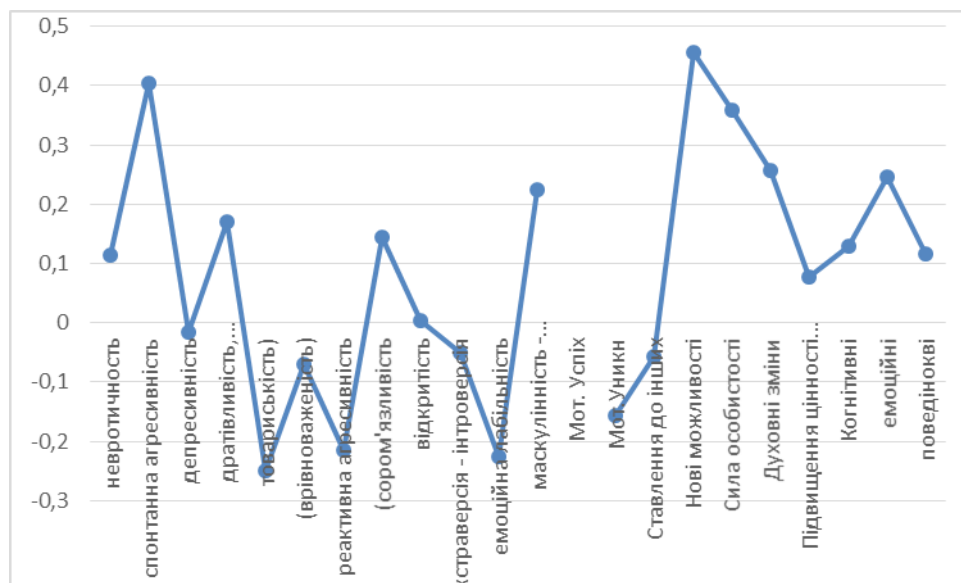

Рис.2.4.3. Діаграма кореляційних зв'язків за методикою «Методика діагностика мотивації до успіху (за Т. Елерсом)»

Згідно показників, які було отримано завдяки кореляційному аналізу, в другій групі, осіб які мали досвід насильницьких дій, можна відстежити кореляційні зв'язки між декількома групами шкал. Так наявність спонтанної агресивності особистості залежить від мотивація до досягнення успіху і навпаки ($r=0,40$). З результатами цієї групи за методикою «Методика діагностика мотивації до успіху», можна ознайомитись на рис. 2.4.4. Спонтанна агресивність може бути пов'язана з високим рівнем емоційного потенціалу, який, у свою чергу, може бути джерелом енергії для мотивації до досягнень. Особа, яка виявляє спонтанну агресивність, може бути визначеною та наполегливою в досягненні своїх цілей. Також зв'язок цієї групи є з емоційними копінг стратегіями ($r=0,43$). Це може свідчити про те що, люди, які виявляють спонтанну агресивність, можуть мати тенденцію використовувати менш адаптивні когнітивні копінг-стратегії при вирішенні конфліктів. Також, респонденти з низьким рівнем самоконтролю та високою імпульсивністю можуть виявляти спонтанну агресивність та водночас використовувати менш ефективні когнітивні стратегії для управління своїми

емоціями. Або досліджувані, які схильні до спонтанної агресивності, можуть не вистачати аналітичного мислення та рефлексії у вирішенні проблем.

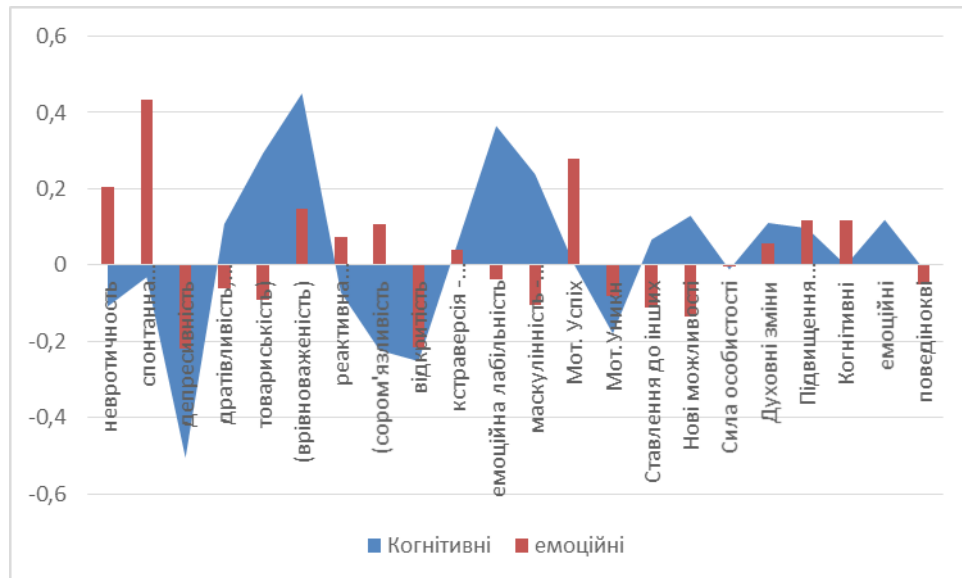

Рис.2.4.1. Діаграма кореляційних зв'язків за методикою «Методика психологічної діагностики копінг-механізмів (Е. Неім)»

Цікавий кореляційний зв'язок присутній у шкалі врівноваженості та когнітивними копінг стратегіями ($r=0,45$) це може свідчити про те що, особи які виявляють врівноваженість у своїх емоційних реакціях, можуть бути більш схильні до використання когнітивних копінг-стратегій. З результатами кореляційного зв'язку методики психологічної діагностики копінг-механізмів, можна ознайомитись на рис. 2.4.5. Врівноваженість може вказувати на психологічну стійкість та здатність ефективно впоратися з стресом, що сприяє вибору позитивних та конструктивних стратегій управління емоціями. Врівноваженість може показувати схильність до процесуального мислення, коли людина має здатність розглядати ситуації об'єктивно та логічно та може впливати на сприйняття стресорів які є менш інтенсивними.

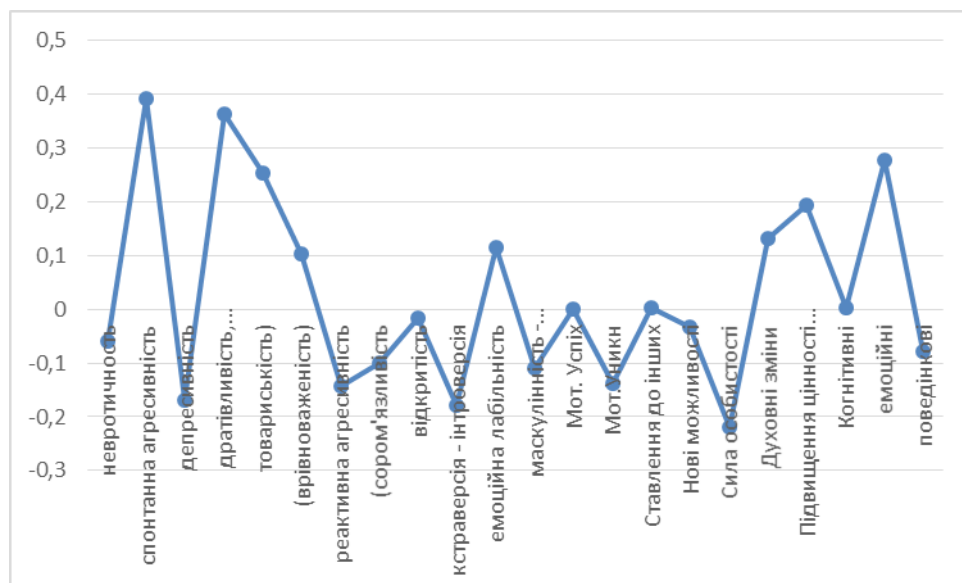

Рис.2.4.5. Діаграма кореляційних зв'язків за методикою «Методика психологічної діагностики копінг-механізмів (Е. Неім)»

Крім того когнітивні копінг стратегії в свою чергу, мають значущий кореляційний зв'язок з емоційною лабільністю ($r=0,45$). Це може вказувати на те що, особи, які використовують когнітивні копінг-стратегії, більше схильні до ефективної регуляції своїх емоцій та зменшення емоційної лабільності, можуть виявляти успішне адаптивне мислення, що сприяє стійкості та меншій вразливості до стресу. Також когнітивні копінг-стратегії можуть сприяти більшій освідомленості своїх емоцій та підвищенню рівня прийняття емоцій. Це може робити особу менш лабільною у відношенні до емоційних реакцій.

2.5 Описва статистика

Для більш кращого розуміння показників та аспектів, які притаманні для кожної з груп які пережили або не пережили то чи інший вид насильства, була використана описова статистика, що допомогла з'ясувати як учасниці

бачать свою особистість, що їх притаманно, під впливом досвіду. З всіма показниками можна ознайомитись в додатку 7.

Завдяки методиці «Тест FPI. Фрайбургський багатофакторний особистісний опитувальник.», яка показала дванадцять характеристики людини, ми змогли дослідити особистість респондентів.

Так ми побачили, що особи які зазнали сексуального насильства та фізичних побоїв ($m=7,0000$; $SD=1,15470$), мають найбільший рівень показників по шкалі непроточність, на небагато нижчою є середній показник для групи осіб які не зазнавали насильства та є більш невротичними ($m=6,6731$; $SD=3,83130$) ніж у інших представників групи, це вказує на те можуть бути більш схильними до переживання стресу, невпевненості, турбот та негативних емоцій. Їхня реакція на стрес може бути перебільшеною порівняно з іншими людьми. Невротичність може виявитися в різних сферах життя, таких як робота, особисті відносини, здоров'я тощо. Цікавим моментом є те що особи які не відчували насильства, мають високі показники, це може бути спричинене тим, що особи які переживали важкі травмивні ситуації, маючи з чим порівнювати, більш простіше ставляться до буденних труднощів, так як рівень стресу в травмі значно перевищує. Цю думку підтверджує показники групи з сексуальним насильство в яких рівень невротичної є найменшим ($m=4,6667$; $SD=2,06559$).

Тут можна побачити рівномірну залежність де є такі результати найбільший показник де до особи було здійснений фізичні примус до статевих дій, потім коли особа не зазнавала насильства, на 0,6 % нижчим є показник осіб які зазнавали психологічного, тиску, образ ($m=6,0000$; $SD=0,00000$), та є індивідуальною характеристикою, після цієї групи середній показник належить групі осіб які, відчули всі важко та травмовані насильницькі дії ($m=5,8333$; $SD=2,56255$), що є показник, який притаманний всі групі, учасниці 5 групи ($m=5,3333$; $SD=2,73252$), і найнижчий, як було

описано вище, притаманний групі осіб які пережили сексуальну експлуатацію.

За другою шкалою, яка розкриває схильність осіб до спонтанної часом не виправданої в той момент агресивності, тут ми може побачити що знову особи які переживали сексуальне та фізичне насильство є найбільш схильними до цієї поведінки ($m=7,5000$; $SD=1,91485$), що є пов'язаним з першою шкалою, як реакцію на той стан.

Другою групою з результатами є як і в шкалі невротичності особи які не зазнавали насильницьких дій ($m=5,8462$; $SD=2,29246$). Тут середній показник спостерігаються в групах 4 ($m= 5,3333$; $SD= 1,63299$), та 5 ($m= 5,6667$; $SD=1,96638$), як можна побачити ці показники співпадають з шкалою непроточності, що вказує на те, що особи сприймання стресу, виражається у проявах непередбачуваної агресії чи насильства як особи групи які пережили досвід сексуального насильства ($m= 4,6667$; $SD=1,03280$). От найнижчим показником є особи які пережили психологічне насильства, ($m=2,5000$; $SD=2,12132$), вказуючи на те що хоч рівень агресивності у них менший, та до проявів непередбачуваної агресії вони приходять найменше.

Наступна шкала показує, рівень депресивності респондентів у групах. Так ми побачили, що найбільшим показником є ($m=7,7500$; $SD=1,76777$) і належить групі які пережили психологічне насильства, це може вказувати на те що особи як пережили такий досвід більше схильні на погіршення настрою, втому, втрату інтересу до звичних занять і падіння енергії, це показує на скільки сильно впливає на особистість людини психологічний тис. Крім цього високий показник у групи осіб які пережили сексуальне та фізичне насильство ($m=7,7500$; $SD=1,76777$), вказуючи що травмні ситуації зменшили у людей з таким досвідом бачення яскравості життя, та свого сенсу, так як воно може впливати на взаємовідносини та сприяти

виникненню соціальної ізоляції та відчуттю самотності, можуть розвивати низьку самооцінку та відчуття вини через насильство.

Група 6, які зазнали сексуального насильства ($m=5,8333$; $SD=1,66333$), та являється індивідуальним фактором у групі, та є більш середнім показником. В групі 1 ($m=4,8077$; $SD=2,48224$), т групі які пережили всі види насильства ($m=4,2500$; $SD= 2,92831$), можна побачити що ці результати є спільники для групи, і мають середній показник.

Високий рівень стресу, депресія, пережиті травмівні ситуації може збільшити рівень дратівливості, дана шкала показує на скільки проявлені у особах ознаки, характерні для психопатологічного депресивного синдрому. За результатами можна побачити що показники в цій шкалі є середніми, найбільший результат спостерігається в групі осіб які пережили психологічного, економічного та фізичного насильства ($m= 5,4167$; $SD= 2,16372$), наступний рівень состережено в групі 4 ($5,1500$; $SD= 3,51952$); групі осіб які не пережили насильства ($m= 5,0115$; $SD= 2,21528$); сексуальне та фізичне ($m= 4,9750$; $SD= 2,65000$); психологічне ($m= 3,6500$; $SD= 3,74767$), найменший результат спостерігається у групі осіб, які пережили сексуальне насильство. Як можна побачити реакції між психологічним та сексуальним, є мала відсоткова відмінність, що може свідчити про спільні наслідкові дії, а також те що досвід насильства не вплинуло на прояви дратівливості, результати для всіх групи є спільними та груповими.

В шкалі методики, товариськість можна побачити цікаві результати, так найбільш товариськими, з притаманною потребою в дружбі є особи які пережили психологічного насильства ($m=7,0000$; $SD=1,41421$), що може вказувати на їхню часткову залежність від думки оточуючих людей, так як великий проміжок часу були під впливом осіб які чинили руйнівний вплив на самооцінку особи. Другим показником за величиною є у групі 5 ($m= 5,9167$; $SD=2,20038$), які отримуючи психологічний тиск відчувала на свої

дію фізичних покарань та кривд особи які не мали досвіду вчинення проти них таких руйнівних дій. Як передбачалась мають середній показник, ($m=5,0577$; $SD=2,11815$), вказуючи що їхня дружелюбність та товариськість є в залежності від різних факторів та є адекватний подіям та людям, гірші та не значно холодніше ставлення до оточуючих в групах чотири ($m=4,6667$; $SD=2,06559$), та три ($m=4,5000$; $SD=3,00000$). Найбільша відсутність відсутність живих, тріпотливих емоцій, холодність, формальність міжособистісних відносин, холодними, була спостережена в осіб, які пережили сексуальне насильство, що вплинуло на них зі здатністю недовіряти та не зближатись з іншими. Як можна побачити найвищі та найнижчі показники, є індивідуальними, що значить те що особи в цих групах коливаються.

За калою врівноваженості, були отримані середні показники, найбільш захищеними до впливу стрес-факторів звичайних життєвих ситуацій, що базується на впевненості в собі, оптимістичність та активності, є у жінок зазнавши психологічного насильства ($m= 4,0000$; $SD= 2,82843$), спираючись на власний самоконтроль що був необхідний під час психологічного тиску, та відчуттям що інші труднощі та перешкоди, не несуть руйнівної загрози. А от особи, які пережили навпаки сексуального насильства ($m=5,8333$; $SD=2,54296$), актив насильницької сексуальної експлуатації. Ми можемо побачити, що для більшості учасниць дослідження, результати є середніми: не зазнали насилля ($m=5,5577$; $SD=2,16946$), сексуального та фізичного ($m=4,7500$; $SD=2,02073$), всі види насильницьких дій ($m=4,5000$; $SD=2,04939$), психологічного, економічного та фізичного ($m=5,5000$; $SD=2,32379$), та ці показники є характерними для груп.

Шкала з реактивною агресивністю показала, що особи які пережили досвід психологічного, економічного та фізичного насильства ($m=6,0000$; $SD=0,00000$) найбільш серед груп схильні до агресивного ставлення, хоч

товариськість носить середні показники. Схожі відчуття є у людей зазнавши сексуального насильства ($m=5,6667$; $SD=2,58199$) та всі видів ($m=5,6667$; $SD=3,20416$) на відміну від попередньої групи є характеристикою яка притаманна для всієї групи особі. Найнижчий показник спостерігається у групі осіб які пережили словесне пригнічення особистості ($m=5,5000$; $SD=2,32379$), ми бачимо схожість цього показника з реактивною агресивністю яка у них теж є найнижчим показником.

Шкала сором'язливості багатофакторного особистісного опитувальника показала що скутість, невпевненість яка заважає якісним контактам є в групі осіб ($m=6,6667$; $SD=1,21106$), та в осіб які мали досвід всіх видів насильницької експлуатації ($m=5,7500$; $SD=2,75227$), це може бути спричинене тим, що особи не можуть повноцінно відкритись та довіряти оточуючим людям, та уникаючи вираження себе через страх негативних наслідків, крім того сором'язливість може бути захисним механізмом, осіб який допомагає уникнути можливого негативного впливу з боку інших.

На диво, особи які пережили психологічного тиску є серед всіх груп найбільш сміливі, рішучі, та найменш сором'язливими ($m=3,2500$; $SD=1,76777$), цей феномен може бути пояснений через те що деякі люди розвивають впевненість в собі як захисний механізм від негативного впливу психологічного насильства. Це може бути однією із спроб до відновлення контролю над власним життям та відсунення назад від впливу насильника.

Шкала IX дозволила охарактеризувати ставлення груп до соціального оточення та рівня самоконтролю учасниць. Завдяки цьому ми побачили що для осіб в групі ($m=5,9167$; $SD=2,22299$), не заважаючи на те що вони є найбільш сором'язливими, вони при цьому є найбільш відкритими що свідчить про їхнє прагнення до довірливих та відвертих відносин з іншими людьми. Найвищий показник з поміж усіх груп є у 5, які зазнали трьох

руйнівних видів насильства ($m=6,2500$; $SD=1,57321$), і ця характеристика є особистісною, тобто характерною для декількох учасників.

Найнижчий показник є у людей 2 групи ($m=3,7500$; $SD=2,47487$), не зважаючи на їхню рішучість, прагнення до товарищескості їм притаманний страх перед відкритим діленням своїх думок та почуттів, через досвід негативної реакції кривдника, і такий досвід може призвести до відчуття, що їхні думки і почуття не є важливими або варто обговорювати. Схожі результати можна побачити у групі осіб які пережили всіх видів насильницьких дій ($m=4,2500$; $SD=1,91703$), через те що пережитий досвід може розвинути страх перед повторним повторенням дій, невпевненість та відчуття вразливості, що ускладнює висловлювання власних почуттів, що може створювати перешкоди для відкритості та висловлювання емоцій. Для осіб які зазнали сексуального насильницького досвіду якій був спільно з побоями та фізичним примусом ($m=5,8750$; $SD=2,83945$), та не зазнали насилля ($m=5,3462$; $SD=2,65243$), притаманні групові, середні результати з тенденцією до високих, порівняно з іншими групами.

Шкала екстравертності чи інтровертності показала що більшість учасниць дослідження є екстравертивними, тобто з характеристикам, пов'язаними із спрямованістю на зовнішній світ та суспільство 1 група, які не мали досвіду насильства ($m=5,4038$; $SD=2,48201$), 2 група осіб ($m=6,5000$; $SD=0,70711$), 3 які пережили сексуальне та фізичне ($m=6,2500$; $SD=3,86221$), 4 група ($m=3,8333$; $SD=2,31661$), 5, особи які пережили психологічне, економічне, фізичне ($m=5,4038$; $SD=2,48201$), та 6 група досліджуваних, з досвідом сексуальної експлуатації ($m=4,8333$; $SD=1,32916$).

Шкала XI (N) (емоційна лабільність). Тут ми побачили що для осіб з досвідом сексуального та фізичного насильства ($m=6,0000$; $SD=1,15470$), притаманні часті коливання настрою, підвищена збудливість, дратівливість. Схожі результати ми спостерігаємо в групі осіб які пережили всі чотири види

насильницьких дій, які були проти них спрямовані ($m= 5,8333$; $SD= 2,99444$), це може бути пов'язане з тим, що особи, які це пережили, можуть розвивати стратегії виживання, щоб уникнути переживання сильних емоцій та через травматичний досвід деякі люди можуть переживати втрату емоційності як спосіб захистити себе від болючих відчуттів. Та у деяких випадках, стриманість емоцій, може сприяти відновленню відчуття власного контролю над ситуацією.

Найменші показники є в групі осіб які зазнали психологічного насильства ($m=4,0000$; $SD=4,24264$), що може бути спричинене тим що, психологічне насильство може впливати на самооцінку та впевненість в собі, що викликає емоційну лабільність. Та постійне викривлення уявлення про себе може призводити до нестабільних емоцій. Інші групи отримали наступні результати : не зазнали насилля ($m= 5,2885$; $SD= 2,61982$), група переживши сексуальне ($m=5,3269$; $SD=2,20428$), ($m= 6,0000$; $SD= 1,15470$), 5 група осіб ($m= 5,0000$; $SD= 1,09545$).

Остання шкала даної методики XII, яка описує протікання психологічної діяльності за чоловічим або жіночим типом. Завдяки цій шкалі ми можемо побачити що для більшості учасниць характерним є андрогінний або москуліний: 1 група, які не мали досвіду насильства ($m=5,3269$; $SD=2,20428$), 2 група осіб ($m=6,7500$; $SD= 0,35355$), 3 які пережили сексуальне та фізичне ($m=5,0000$; $SD=1,41421$), 4 група ($m=5,8333$; $SD=2,31661$), 5, особи які пережили психологічного, економічного, фізичного ($m=5,0000$; $SD=3,63318$), та 6 група досліджуваних, з досвідом сексуальної експлуатації ($m=5,2500$; $SD=2,27486$).

Завдяки методикам «Методика діагностика мотивації до успіху» та «Методика діагностики мотивації особистості щодо уникнення невдач» авторства Т. Елерса, завдяки яким ми змогли побачити що яку стратегію додання труднощів обирають респонденти.

Так ми побачили, для більшості осіб мотивація до успіху має середні показники мотивування до успіху: не зазнали насильства ($m=5,3846$; $SD=2,49122$), зазнали псих ($m=5,2500$; $SD=1,76777$), ($m=5,1667$; $SD=2,63944$), порівняно з іншими групами, високі показники є в групі осіб які зазнали досвіду всіх видів насильства ($m=6,4167$; $SD=1,35708$), та це є індивідуальною характеристикою, схожі результати є в групі осіб зазнавших фізичне та сексуальне знущання. Так опитування можна пояснити тим що, переживання насильства може супроводжуватися втратою відчуття контролю над власним життям. Досягнення успіху може розглядатися як спроба повернутися до відчуття контролю і влади над власним доленосним шляхом. Також труднощі можуть підштовхнути їх до бажання максимально розкривати власні здібності. Крім цього особи хто виходить із складних ситуацій, можуть розвивати сильний характер, волю до перемоги та вміння подолати труднощі. Це може стати джерелом внутрішньої мотивації для досягнення успіху і бажання змінити своє життя.

Найнижчий показник в цій методиці є у групі осіб які пережили психологічного, економічного, фізичного ($m= 4,9167$; $SD= 2,53804$) цьому можуть бути причиною те що наслідки насильства, можуть значно ускладнити здатність особи зосередитися на досягненні успіху, травматичний досвід може викликати постійний стрес, що може виснажити емоційні та фізичні резерви та до відсутності стимулів або підтримки для досягнення успіху.

В Методиці діагностики мотивації особистості щодо уникнення невдач, побачили що це притаманно для осіб які зазнали сексуального насильства ($m=7,5000$; $SD=7,47663$) та осіб які пережили психологічного насильства ($m=7,0000$; $SD=0,00000$). Ці результати можуть бути спричинені тим, що особи, які пережили сексуальне та психологічне насильство, можуть відчувати страх перед повторенням подібних травматичних ситуацій. Цей страх може впливати на їхню мотивацію уникати ситуацій, які можуть

викликати невдачі або негативні наслідки, особа може відчувати потребу уникнути ризику, щоб уникнути подальших негативних емоцій. Також уникнення невдач може бути спрямоване на збереження емоційного комфорту та уникнення подальшого стресу.

Інші групи мають середні показники по цій методиці, що може вказувати на те, що вони обирають стратегії уникнення чи ні, в тій чи іншій життєвій ситуації, не зазнали насилля ($m=5,2500$; $SD=2,38851$), 3 група ($m=4,5000$; $SD=2,64575$), 4 група зазнавши всіх видів ($m=5,8333$; $SD=2,78687$), 5 ($m=5,0000$; $SD=1,41421$).

«Опитувальник посттравматичного зростання (Post Traumatic Growth Inventory)», допомог показати які показники особистості зросли після переживання насильницьких травматичних подій.

Так, в шкалі ставлення до інших було спостережена що особи які зазнали психологічного насильства, після травмивного досвіду, стали більш розраховувати на інших людей, відчувати більшу близькість з оточуючими та більше співчувати іншим ($m=7,2500$; $SD=1,06066$), високі результати, також спостерігаємо в групі осіб з досвідом всіх видів ($m=6,5833$; $SD=3,00694$). Цей феномен може бути пояснений тим що, люди, які пережили психологічне насильство, та одразу всіх видів, можуть розвивати певні риси характеру та підходи до взаємин з іншими, які роблять їх більш відкритими або сприйнятливими. Так, вони можуть бути більш мотивованими допомагати іншим, особливо тим, хто переживає труднощі, можуть більше цінувати підтримку та позитивні міжособистісні відносини, можуть розвивати навички врегулювання конфліктів та уникати агресивних або володарських методів взаємодії, через пережитий досвід.

Найнижчий показник в цій шкалі є у групі осіб які пережили сексуального насильства ($m=3,5000$; $SD=2,88675$), та психологічного, економічного, фізичного ($m=4,4167$; $SD=1,46344$). Це може бути спричинене

тим що, пережитий досвід може порушити переконання в безпеці та надійності відносин, можуть виявляти неприязне ставлення до інших у відносинах, спричиняючи конфлікти та непорозуміння. Також, особи які пережили травматичні ситуації, можуть реагувати на стрес більш агресивно або оборонно. Це може виявлятися у взаємодії з іншими через вираження гніву, недовіри чи відчуження. Середній показник зростання в цій шкалі спостерігається у групі осіб які не зазнали насилля ($m=5,2692$; $SD=2,50292$), Сексуальне ($m=5,8333$; $SD=1,91485$).

Шкала нових можливостей показує що після переживання кризової ситуації у людини з'явилися нові інтереси, вона стала впевненішою у собі, у власних можливостях впливати на своє життя, змінювати його. І такий розвиток є 5 групи ($m=6,2500$; $SD=2,92831$), яка являється характеристикою, притаманна для всіх учасників. Інші групи мають середні показники по цій шкалі посттравматичного зростання: не зазнали насилля ($m=5,2885$; $SD=2,39238$), зазнали психологічного ($m=4,2500$; $SD=1,76777$), сексуального та фізичного ($m=5,3750$; $SD=2,92617$), всі ($m=4,9167$; $SD=2,78239$), психологічного, економічного, фізичного ($m=5,5833$; $SD=2,13112$).

Наступна сфера зростання це, духовні зміни, при яких респонденти стали краще розуміти, що вони можуть подолати життєві негаразди, та те що вони значно сильніші, ніж вважали досі. Ці зміни найбільше спостерігаємо в респондентів з 2 групи ($m=8,2500$; $SD=2,47487$), також зростання по цій шкалі є в групі 3, які пережили сексуального та фізичного насильства ($m=6,3750$; $SD=1,25000$), та 6, які пережили сексуального ($m=6,1667$; $SD=2,20605$). Це може бути спричинене тим що такі особи, можуть виявляти надзвичайну силу волі та духовну витривалість, що допомагає їм виходити із складних ситуацій сильнішими, крім цього такі люди з досвідом, можуть розпочати пошук глибших значень та цілей, що може вести до духовного зростання. Та після переживання насильства, респонденти цих груп можуть спробувати

створити новий сенс свого життя, фокусуючись на розвитку особистості, глибшому розумінні себе та світу, а також служінні іншим.

Найменший показник у зростанні по цій шкалі є у групі 5 ($m=3,5833$; $SD=1,90832$), що може вказувати на те що сукупність цих психологічних методів, навпаки зменшило віру людини у внутрішню витривалість та духовність.

Останньою, та однією з важливих сфер посттравматичного зростання є шкала «Підвищення цінності життя». Тут ми побачили що для осіб з досвідом сексуального насильства ($m=3,5833$; $SD=1,90832$), та психологічного ($m=4,0000$; $SD=1,41421$), менше цінують як власне так і чуже життя. Це може бути спричинене тим, що переживання сексуального та психологічного насильства може мати серйозні і довгострокові наслідки на психічне здоров'я та самовизначення особи. Так переживаючи насильство люди можуть втратити віри в себе та втрату самоідентифікації. Особа може відчувати себе менш цінною, недостойною, неповноцінною чи неважливою, що може впливати на її бажання цінувати власне життя. Або відокремленою від свого справжнього "я". Сексуальне насильство може викликати в особи відчуття безпорадності та безсилля, можуть винуватити себе за те, що сталося, і відчувати, що не заслуговують щасливого чи цінного життя. особа може вважати, що світ небезпечний та недружелюбний, і це може впливати на її бажання існувати в такому середовищі.

Найбільше цінують власне життя люди які пережили крім сексуальної експлантації фізичних побоїв ($m=7,2500$; $SD=0,86603$), та всіх видів насильства ($m=6,5833$; $SD=2,05953$), що може бути спричинене тим, що ці особи неодноразово перебували на грані життя і смерті, і усвідомлює важливість жити.

Завдяки останній методиці -«Методика психологічної діагностики копінг-механізмів (Е. Нейм)», ми зуміли побачити які стратегії в подоланні

життєвих труднощів оббирають особи. Це дає краще розуміння на що вони спираються і як будуть розвиватись в професійній діяльності.

Так ми спостерегли що особи групи які не зазнали насилля прибігають в однаковій кількості до всіх трьох копінг- механізмів (когнітивні, емоційні, поведінкові). Респонденти переживши психологічного насильства найменше використовують поведінкові стратегії ($m=3,7500$; $SD=3,88909$). Такі само нейтральні показники є у груп осіб які пережили психологічного, економічного та фізичного насильства і групи осіб з досвідом сексуального.

Учасники 3 групи найбільш схильні до емоційний копінг- механізмів, які проявляються у вираженні та виявленні емоцій, звертання до людей, які можуть надати емоційну підтримку, а найменше використовують Когнітивні копінг-механізми, спрямовані на переосмислення, пошук позитивних сторін ситуації, тобто вони схильні спиратись на емоції ніж на розумові процеси. Так само особи які зазнали всіх видів насильства, та вони разом з емоційними користуються поведінковими механізмами, які спрямовані на вживання конкретних дій для вирішення проблеми чи подолання стресу.

Ці результати грають важливу роль у здоров'ї респондентів та ефективності на роботі. Так як опінг-стратегії дозволяють пристосовуватися до труднощів та знижувати рівень стресу. Вони можуть допомагати зберігати емоційну стабільність та збалансованість під час трудних ситуацій на роботі а здатність ефективно вирішувати конфлікти та управляти емоціями дозволяє створювати позитивне та підтримуюче робоче середовище.

За даними ми змогли побачити що особи які зазнали психологічного насильства, мають більші прояви невротичної, конформної, поступливості, обережності поведінки, проте мають найбільший результат по схильності до депресивної поведінки, одна із груп з найменшим рівнем дратівливості на подразники або труднощі, не зважаючи на це вони мають найбільший результат по товариській, говорити про наявність вираженої потреби в

спілкування, що може вказувати на їхню часткову залежність від думки оточуючих людей, так як великий проміжок часу були під впливом осіб які чинили руйнівний вплив на самооцінку особи. Проте вони за даними з поміж всіх груп є найбільш скутими скутості, невпевненості, наслідком чого є труднощі в соціальних контактах проте є найменш сором'язливою групою. Це можна пояснити через що, деякі люди розвивають впевненість в собі як захисний механізм від негативного впливу психологічного насильства. Це може бути однією із спроб до відновлення контролю над власним життям та відсунення назад від впливу насильника. Їм найбільш притаманна підвищена ідентифікація з соціальними нормами, Не дивлячись на те що більшість групи є більш екстравертами. Їм в більшій мірі притаманна мотивація до уникнення невдач. В наслідок пережитого для них найціннішим моментом стало духовне зростання, позитивне ставлення до інших, та зросла сила особистості. В стратегіях долати труднощі спираються на когнітивні процеси.

Група осіб переживши сексуальне насильство є найменш спонтанно агресивними, невротичними, дратівливими, менше реагують на буденні стрес фактори, проте характеризується агресивним ставленням до соціального оточення нестійкість, коливання настроїв, та холодність, формальність міжособистісних відносин, тому є найбільш сором'язливими з усіх груп, з прагнення до довірливо - відвертого взаємодії з оточуючими людьми при високому рівні самокритичності. Обираючи між успіхом та уникненням невдачі вони обернуть останній варіант. За шкалою посттравматичного зростання для них найменш є ціним власне життя, проте більше вірять у власну особистість так як змогли пережити неодноразове сексуальне знуцання, і важливим моментом став духовний розвиток. В копінг-стратегіях спираються на емоційні реакції.

Особи які пережили в додаток до сексуального ще фізичний примус, побиття та інші прояви, знаходять в собі сили щоб відображають природну життєрадісність, енергійність проте теж будуть формальність міжособистісних відносин, є так більше поступливими, сором'язливими, обирають мотивацію до уникнення невдач, у них найменший показник посттравматичного зростання у шкалі ставлення до інших та нових можливостей з поміж усіх груп, а найбільшим для групи було духовні зміни. Найнижчий показник у когнітивних та поведінкових стратегіях поміж усіх груп.

Група осіб яка пережила всі види насильства є найбільш схильна до репресивності, не бажання мати контакти з оточуючими, закрита від оточення, проявляє нестабільність емоційного стану, низьку рівновагу між різними аспектами психічного здоров'я. Та проявляють високі рівні як мотивації до успіху так і до уникнення невдач, що може означати те що особи, мають високий рівень загальної мотивації та прагнуть як досягнень, так і уникнення негативних результатів. В цієї групи після травмивної ситуації проявляють більше емпатійність та чуйність до інших осіб, зросла духовна складова особистості, проте ця група, найменше вірить в нові можливості для себе. Найчастіше спирається на емоційні та поведінкові копінг стратегії.

Група 5, які пережили як фізичне, психологічне так і економічне насильство, також схильні до депресивності, реактивної агресивність, коли виникають труднощі та перешкоди, є найменш сором'язливою групою учасників, тому проявляють відкритість по відношенню до інших осіб. Це може бути через процес підняття самооцінки, та бажання комікувати та отримувати зворотній зв'язок від оточуючих. Та проявляють середні рівні як мотивації до успіху так і до уникнення невдач. Після травмивної події, зросло відчуття та віднайдена нових можливостей для себе, проте цінність

власного життя, так як пережитий досвід, може призводити до втрати віри в себе і світ, включаючи власне життя, зменшити відчуття власної гідності та постраждалі можуть переживати страх перед повторними травматичними ситуаціями, що може спонукати їх відчуття безпорадності та втрати надії. Найбільше спираються на поведінкові копінг-механізми.

Група осіб, яка не зазнала насильства, має найчастіше середні результати по шкалам. Проте, вони характеризуються невротичністю, так як більш вразливі до життєвих подій ніж ті які мали досвід перебування в складніших умовах. Проявляють спонтанну агресивність, є товариськими та врівноваженими, в своїх проявах. Низька реактивна агресивність, є відкритими та не сором'язливими. Використовують всі копінг- механізми, відповідно до життєвих ситуацій.

Висновки

1. Перше десятиліття досліджень домашнього насильства зосередилось на чотирьох основних питаннях: 1) визначення щодо зловживання та насильства; 2) спроба вимірювання природи та поширеності домашнього насильства; 3) оцінка факторів, що корелюють з насильством вдома; 4) розробка причинних моделей для пояснення домашнього насильства. Наступного десятиліття соціологи пішли далі цих вихідних завдань і почали оцінювати наслідки насильства, його динаміку та вплив зовнішнього втручання на появу насильства в домі. Однак дослідження домашнього насильства продовжує лишатись міждисциплінарним заняттям. Визначення основних понять у мирний час жінки зазнають різного виду насильства. Але найчастіше вони зазнають його вдома. Такі випадки об'єднуються терміном домашнє насильство.
2. Насильство - це використання сили або загрози силою для нанесення шкоди, контролю чи обмеження волі іншої особи. Це може виявлятися у фізичній, емоційній, психологічній або соціальній формі. Насильство може мати місце в різних контекстах, таких як домашнє насильство, сексуальне насильство, булінг, насильство в сім'ї, насильство в суспільстві чи політичне насильство.

3. Будь-яке насильство над особистістю являється потужним психотравмуючим фактором, який здатен створити сильний дисбаланс між станом внутрішніх механізмів та зовнішніми викликами з якими стикається людина в різноманітних життєвих ситуаціях. Цей дисбаланс може викликати чисельні та різні за ступенем тяжкості і глибиною емоційні порушення, від зниження самооцінки до порушень роботи психіки. Психопатологічні розлади, які можуть виникнути часто розглядають як наслідок саме сімейного насильства, вони здатні суттєво погіршити якість життя людей які його переживають або пережили. На даний момент багато вчених почали також розглядати як змінюються подружні відносини, соціальні та сімейні ролі, та їхній вплив на розвиток домашнього насильства.
4. Одним із різновидів Насилля є домашнє насильство. Це є навмисною дією одного з членів сім'ї щодо іншого, яке порушує його права і свободи як людини і громадянина та завдає або містить загрозу завдання шкоди. Насильство завжди пов'язане з обмеженням свободи людини, змушування до будь-якої небажаної поведінки, яка негативно впливає на її життя, майбутнє та здоров'я.
5. Насильство може мати серйозні та довготривалі наслідки для жертв, а також для суспільства в цілому, такі як : Фізичні травми, які можуть впливати на їх здоров'я і життя; може призводити до тривожності, депресії, посттравматичного стресового розладу (ПТСР) та інших психічних проблем; постраждалі можуть відчувати себе відокремленими від оточуючого середовища, втрачаючи підтримку та довіру до інших; призводити до руйнування відносин, навіть якщо це відбувається в рамках сімейного оточення; фінансові труднощі через втрату роботи або необхідність витрат на лікування

та відновлення; Люди, які вчинили насильство, можуть стати об'єктом правової відповідальності, що може вплинути на їхню кар'єру та статус у суспільстві; діти, які були свідками або жертвами насильства, можуть переносити ці досвіди на наступні покоління, порушуючи цикл насильства; насильство може призводити до різних медичних проблем.

6. Колеряційні зв'язки були віднайдені в двох групах. Так у першій групі: невротичність з спонтаною агресивністю; спонтана агресивність з дратівливістю та з силою особистості; депресивність-когнітивні копінг- механізми; дратівливість з силою особистості та емоційною лабільністю; товариськість- врівноваженість; екстраверсія / інтроверсія з підвищення цінності життя; маскуліність/фемініність- емоційні копінг- механізми; мотивація о успіху – нові можливості; - поведінкові копінг механізми з підвищення цінності життя та ставлення до інших та емоційні копінг- механізми.

Друга група : спонтана агресивність з мотивацією до успіху та з емоційними копінг-механізмами; врівноваженість з когнітивними копінг-механізмами; екстраверсія / інтроверсія з підвищення цінності життя.

7. За результатами дослідження були знайдені істотні відмінності в шкалах: спонтана агресивність, товариськість, соромязливість, ставлені до інших, сила особистості, духовні зміни, підвищення цінності життя та в когнітивних коопінг-стратегіях. Наявність статистично значущих відмінностей за фактором. Невротичність вказує на те що рівень невротичності істотно вищий в групі жінок які зазнали насильства а саме сексуального та фізичного, депресивність та товариськість в групі які зазнали психологічного

насильства. В шкалі мотивація до уникнення або до успіху у групі жінок які не зазнавали насильства мають однакових характер, що може показувати змінну поведінки відповідно до ситуації. Мотивація до уникнення більш характерна для тих хто зазнав психологічне, економічне, фізичне та сексуальне, а мотивація до успіху, для тих то зазнав сексуальне фізичне, всіх видів. В шкалі ставлення до інших найбільш краще ставляться особи які зазнали псих, найгіше ті які психологічне, економічне, фізичне; сила особистості найбільш виражена в групі які зазнали сексуальне, найменше психологічне, економічне, фізичне духовні зміни також спостережені в групі які ззнали насильства а саме зазнали псих. Шкала підвищення цінності життя в групі сек.фіз. найменше в тих які пережили досвід сексуального. Особи які пережили домашнє насильства найчастіше спираються на емоційні копінг стратегії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абакіна-Пілявська Л.М. Причетність до злочину в кримінальному праві України: становлення, сучасний стан та перспективи розвитку. Одеса: Юридична література, 2015, 296 с.
2. Авдєєв О. О., Васильєв А. А., Литвинов О. М. та ін. Кримінологія: питання та відповіді / за заг. ред. О. М. Литвинова. Х.: Золота миля, 2015. 324 с
3. Актуальні проблеми сімейного насильства: монографія / Т. О. Перцева, В. В. Огоренко, Г. М. Кожина та ін.; за заг. ред. проф. Т. О. Перцевої та проф. В. В. Огоренко. Дніпро, 2021. 188 с.
4. Александренко О.В. Сучасні можливості судових експертиз і напрями використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних з домашнім насильством. Теорія і практика судової

- експертизи і криміналістики : збірник матеріалів III-ої Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 27 лютого 2020 року. Київ–Маріуполь, 2020. С. 14–18- Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/>
5. Альохін А., Кириченко С., Кориневич А. Війна без правил: гендерно-обумовлене насильство, пов'язане зі збройним конфліктом на сході України ; за заг. Р
 6. Антоненко Є.Г. (2017). - Режим доступу: <https://womo.ua/domashnye-nasilstvo-shho-ne-zminyuyetsya-uzakonodavstvi/>
 7. Артеменко А. С. Психологічне насильство над жінками як соціально-психологічний феномен: магістер. робота /А. С. Артеменко; науковий керівник А. В. Вертель. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. 94 с. - Режим доступу: <http://surl.li/mjkoх>
 8. Басова Ю. Ю. Теоретико-правовий аналіз поняття «адміністративна процедура». Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2014. № 11. Том 1. С. 121-123. - Режим доступу: <http://surl.li/mjkoх>
 9. Білоглазова Н. О. Адміністративно-правовий статус центральних банків країн-учасниць Європейського Союзу : дис.... канд.. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2015. 214 с
 10. Блага А.Б. Дослідження соціальної природи насильства – теоретичне підґрунтя для кримінологічного аналізу насильства в сім'ї Порівняльно-аналітичне право № 3-2 2013 247-250 с- Режим доступу: <https://womo.ua/>
 11. Бордун О.Ю. «Психологічне та економічне насильство: як довести факт», Безоплатна правова допомога, стаття, URL: - Режим доступу: <https://stsaltiv.gov.ua/useful-info/psihologichne-taekonomichne-nasilstvo-yak-dovesti-fakt>

12. Буроменський М. В. Доктрина взаємодії міжнародного і українського права та національна судова практика. Проблеми застосування міжнародних стандартів у правовій системі України. К.: Юридична практика, 2014. С. 349.
13. В., М. Т. (без дати). (№ 3 (108) Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ . - Режим доступу: <https://womo.ua/domashnye-nasilstvo>
14. Васильєва Л.О. Адміністративно-правове регулювання процесу створення та діяльності банківських установ: : дис.... канд.. юрид. наук: 12.00.0. Дніпро, 2021. - Режим доступу: <https://stsaltiv.gov.ua>
15. Віллс Е., Калашник О.О. Протидія домашньому насильству : практичний посібник для поліцейських : Проект Ради Європи «Боротьба з насильством щодо жінок та дітей в Україні». 75 с. - Режим доступу: <https://rm.coe.int/cvavgu-jan2018-4-ua-web/16807874e0>
16. Волощук А. М. Діяльність служби дільничних інспекторів міліції щодо попередження насильства в сім'ї : Монографія. А. М. Волощук, Х. П. Ярмачі, О.В. Ковальова. Одеса : ОДУВС, 2013. 218 с.
17. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання. Львів : Видавництво «Старого Лева», 2015. 424 с
18. Гриньків О. О. Проблема домашнього насильства у стереотипах чи законодавстві? Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2018. № 15. С. 178–184. С. 184.
19. Гуменникова Т.Р., Метіль А.С. Характеристика домашнього насильства: відповідальність і наслідки. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2018. № 35. Том 2. С. 12–14- Режим доступу: <https://womo.ua/domashnye>
20. Гумін О.М. Кримінальна насильницька поведінка особи: теоретико-прикладні аспекти: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2011. с. 628

21. Дроздов О. М. Non bis in idem – європейський орієнтир для забезпечення сталості та єдності судової практики ВС / Право України. 2017. № 6. С. 110-132. - Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/>
22. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі / за ред. М.І. Хавронюка. Київ: Ваїте, 2019. 288 с.
23. Дякур М. Запобігання домашньому насильству під час війни. - Режим доступу: <https://law.chnu.edu.ua/zapobihannia-domashnomunasylstvu-pid-chas-viiny/>
24. Дяченко К. І. Методична розробка уроку на тему «Психічне та фізичне насильство над особистістю». Безпека життєдіяльності. 2015. № 1. С. 35–39. С. 36. 23 Кочергіна І. А. Названа праця. С. 84. - Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/>
25. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2018. - № 93. – Ст.3103- Режим доступу: <https://stsaltiv.gov.ua>
26. Зінсу О. І. Правові та психологічні аспекти домашнього насильства. Молодий вчений. 2018. № 12(1). С. 178–182. С. 179.
27. Зубатенко В. Нотатки про психологічне насильство. Гендер в деталях. 2017. - Режим доступу: <https://genderindetail.org.ua/season/topic/genderne-nasilstvo/zubatenko-134061.html>
28. Ігнатов О. Кримінальне насильство: окремі питання. Право України. 2015. № 3. С. 67-71
29. Келлі Ліз. Насильство щодо жінок і дітей. Новий погляд на поліцейську діяльність, її інноваційність і професіоналізм: посібник. Львів: Астролябія, 2018 176 с.

- 30.Кобикова, Ю. Проблема насилля в семье глазами студентов психологов. Гендерний журнал «Я». 2020 №2, 21 – 22 с. - Режим доступу: <https://genderindetail.org.ua>
- 31.Ковальова, О. В. Запобігання насильству в сім'ї: досвід штату Іллінойс США. Південноукраїнський правничий часопис. 2017 № 3, 41 – 43 с.
- 32.Кочемировська, О. О. (. Сучасний стан вивчення проблеми насильства: огляд традиційних концепцій та результати психосемантичного дослідження. Вісник Харківського ун-ту. Сер. Психол.2020 № 460, 68 - 71 с. - Режим доступу: <https://genderindetail.org.ua>
- 33.Кочергіна І. А. Апробація методики дослідження психологічного насильства над жінками в родині. Психологія і особистість. 2017. № 1 (11). С. 82 – 93. С. 83.
- 34.Кургановская, Н. . Формирование навыков ненасильственного поведения у школьников и школьниц // Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції Гендерна освіта - ресурс розвитку паритетної демократії. Тернопіль 2011, 687 – 696 с. - Режим доступу: <https://repo.dma.dp.ua>
- 35.Лалапердо Л.Ю - Режим доступу: <http://surl.li/mjkmr>
- 36.Лисюк Ю.В. Протидія насильству в сім'ї. Одеса: Одеський юридичний інститут ХНУВС, 2007. 164 с.
- 37.Луценко, О. А. . Технології профілактики домашнього насилля. Організація роботи з суб'єктом насильницьких дій: навчально-методичний посібник. Суми, Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, (2011) 92
- 38.Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ : Основи, 2017. 256 с. - Режим доступу: http://www.lsej.org.ua/4_2020/81.pdf.

- 39.Новіков О. В. Злочини проти інтелектуальної власності: поняття, види, сучасний стан та тенденції розвитку. Часопис Київського університету права. 2019. № 3. С. 234–239.
- 40.Оваренко Б.Ю. Насильство як феномен- Режим доступу: <https://repo.dma.dp.ua>
- 41.Оверчук В. А. Газлайтинг як прояв психологічного насилля керівника щодо підлеглих у професійному середовищі. - Режим доступу: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2019/part_2/27.pdf
- 42.Перша Загальна доповідь щодо діяльності GREVIO (1st GENERAL REPORT ON GREVIOS ACTIVITIES). - Режим доступу: <https://rm.coe.int/1st-general-report-on-grevio-s-activities/16809cd382>
- 43.Пчеліна, О. В. Перспективність побудови методики розслідування домашнього насильства [Електронний ресурс] / Пчеліна О. В. // Юридичний науковий електронний журнал. - 2020. - № 4. - С. 329-332. - Режим доступу: http://www.lsej.org.ua/4_2020/81.pdf.
- 44.Репортер, О.-І. S.-М. (March 2019 р.). - Режим доступу: <https://www.osce.org/secretariat/413237>
- 45.Роменський Г.І. Домашнє насильство та шляхи його подолання. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. 2004. Вип.5. С. 74-78.
- 46.Сапіга О. В. Психолого-юридична характеристика психологічного насильства в сім'ї. - Режим доступу: <http://surl.li/mjkmr>
47. Словник гендерних термінів / укл. З. В. Шевченко. Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2016. 336 с.
- 48.Статистична інформація. Генеральна прокуратура України. - Режим доступу: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>
- 49.Стрельченко О.Г., Шевченко Л.В. Співвідношення понять «домашнє насильство» та «насильство в сім'ї»: порівняльно-правовий аспект.

- Науковий вісник Ужгородського національного університету. ПРАВО. 2018. Випуск 48. Том 2. С. 11-14.
50. Татарович О.Д. - Режим доступу: <https://ur.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2021/>
51. Тимошук В. П. Адміністративні акти : процедура прийняття та припинення : монографія. К. : Конус-Ю, 2010. 296 с
52. Трубавіна, І. М. . Запобігання і протидія насильству в сім'ї: метод. матеріали, К.: ДЦССМ, 107 с.
53. Турищева Л., Дорошко І., Малихіна О. Насильство. Булінг. Проблема в запитаннях та відповідях. Харків : Видавнича група «Основа», 2019. 144 с.
54. Франчук О. О., Левицька Л. В. Психологічні особливості насильницької поведінки в міжособистісних стосунках. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2016. № 12. С. 166–168. Режим доступу: <https://ur.snau.edu.ua/>
55. Харитонova О. В. Ключові засади гендерної політики в кримінальному праві України та основні напрями реформ щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству: науково-практичний посібник. Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини», 2018. 344 с. С. 40. 28 Стойкова І. Булінг, мобінг, харасмент. С. 167. - Режим доступу: <https://doec.kiev.ua/%D0%D1%81%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82/>
56. Харитонova О.В. Ключові засади гендерної політики в кримінальному праві України та основні напрями реформ щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству. Науково-практичний посібник. Харків: ТОВ Видавництво «Права людини», 2018. 344 с
57. Хбарський О.Ю. - Режим доступу: <https://ur.snau.edu.ua/wp-content/uploads/>

- 58.Христова Г.О. Освітній курс «Розгляд судами справ, пов'язаних з насильством в сім'ї» : методичний посібник. Київ : ТОВ «Компанія «ВАІТЕ», 2011. 86 с. - Режим доступу: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>
- 59.Царікова О.В. Адміністративно-правові засади державного контролю за діяльністю банків в Україні : дис.... канд.. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2018. 233 с
- 60.Чарівний Е.Г - Режим доступу: https://www.law.vnu.edu.ua/_f
- 61.Черевко К.О. «Вісник кримінологічної асоціації України», 2021 р. – 59с.
- 62.Щур Б.В. Окремі криміналістичні методики: проблеми визначення та принципи формування. Радник : Український юридичний портал. - Режим доступу: <http://radnuk.info/statti/555-kruminalist/15015-2011-01-21-04-26-09.htm>

ДОДАТКИ

1.

Методика психологічної діагностики копінг-механізмів (Е. Нейм)

Опис методики. Методика психологічної діагностики копінг-стратегії (Е. Нейм) дозволяє досліджувати 26 ситуаційно-специфічних варіантів копінгу (інакше типів поведінки, реагування на складну ситуацію, боротьби зі стресом), розподілених на три основні сфери психічної діяльності – когнітивні, емоційні і поведінкові копінг-механізми [8]. Методика адаптована у лабораторії клінічної психології психоневрологічного інституту ім. В. М. Бехтерева, під керівництвом д. м. н. професора Л. І. Вассермана [1].

Інструкція: Вам буде запропоновано ряд тверджень, що стосуються особливостей Вашої поведінки. Спробуйте згадати, яким чином Ви найчастіше вирішуєте стресові ситуації і ситуації, що потребують сильного емоційного напруження. Обведіть кружечком, будь ласка, той номер, який Вам підходить.

У кожному розділі тверджень необхідно вибрати лише один варіант, за допомогою якого Ви вирішуєте свої проблеми. Відповідайте, будь ласка, відповідно до того, як Ви справляєтеся з важкими ситуаціями протягом останнього часу. Довго не роздумуйте – важлива Ваша перша реакція. Будьте уважні!

Тест методики.

А

1. «Кажу собі: ниші є щось важливіше, ніж труднощі»
2. «Кажу собі: це доля, потрібно з цим змиритися»
3. «Це несуттєві труднощі, не все так погано, в основному все добре»
4. «Я не втрачаю самовладання, зберігаю самоконтроль у складних ситуаціях та намагаюся нікому не показувати свій стан»
5. «Я намагаюся проаналізувати, все зважити і пояснити собі, що ж трапилося»
6. «Я кажу собі: порівняно із проблемами інших людей мої – це дрібниця»
7. «Якщо щось трапилося, на все воля Божа»
8. «Я не знаю що робити і мені часом здається, що мені не виплутатися з цих труднощів»
9. «Я надаю своїм труднощам особливого змісту, долаючи їх, я розвиваюся та самовдосконалююся»
10. «Нині я повністю не можу впоратися з цими труднощами, але згодом зможу впоратися і з ними, і з більш складними».

Б

1. «Я завжди обурююся несправедливістю долі до мене і виражаю свій протест»
2. «Я впадаю у відчай, ридаю і плачу»
3. «Я не дозволяю собі виражати емоції»
4. «Я завжди впевнений, що є вихід з важкої ситуації»
5. «Я довіряю подолання своїх труднощів іншим людям, які готові допомогти мені»
6. «Я впадаю у стан безнадійності»
7. «Я вважаю себе винним і отримую по заслугам»

8. «Я впадаю у люті, стаю агресивним»

В

1. «Я занурююся в улюблену справу, намагаючись забути про труднощі»

2. «Я намагаюся допомогти людям і в турботах про них забуваю про свої проблеми»

3. «Намагаюся не думати про свої проблеми»

4. «Намагаюся відволіктися і розслабитися (з допомогою алкоголю, заспокійливих засобів, смачної їжі тощо)»

5. «Щоб пережити труднощі, я беруся за здійснення давньої мрії (подорожую, вивчаю іноземну мову тощо)»

6. «Я намагаюся залишитися наодинці з собою»

7. «Я співпрацюю із значущими для мене людьми для подолання труднощів»

8. «Я зазвичай шукаю людей, здатних допомогти мені порадою»

Додаток 2**Опитувальник посттравматичного зростання**

Опис методики. Опитувальник посттравматичного зростання розроблений

Р. Тадеші і Л. Калхаун, адаптований М.Ш. Магомед-Еміновим. Складається з 21 тверджень з шістьма можливими варіантами відповідей. Методика містить п'ять шкал: ставлення до інших, нові можливості, сила особистості, духовні зміни, підвищення цінності життя [7].

Інструкція. Вкажіть для кожного нижченаведеного твердження ступінь, в якому відповідна зміна відбулася в Вашому житті внаслідок кризової (травматичної) події, використовуючи наступну шкалу:

0 1 2 3 4 5

Жодних Змін Дуже Незначні зміни Невеликі Зміни Помірні Зміни Великі Зміни Дуже Суттєві зміни

Текст методики.

1. Я змінив свої пріоритети про те, що важливо у житті
2. Я набагато краще розумію цінність власного життя
3. У мене з'явилися нові інтереси
4. Я став більш впевненим у собі
5. Я став краще розуміти духовні питання
6. Я розумію, що можу розраховувати на людей у скрутних ситуаціях
7. Я скерував своє життя на новий шлях
8. Я відчуваю більшу близькість з оточуючими
9. Я охоче виражаю свої емоції
10. Я краще розумію, що можу впоратися зі складнощами
11. Я можу зробити багато гарних справ у своєму житті
12. Я більшою мірою здатен приймати речі такими, якими вони є
13. Я можу більше цінувати кожен день свого життя
14. У мене з'явилися нові можливості, як не були мені доступні раніше
15. Я став більше співчувати іншим
16. Я докладую більше зусиль на встановлення відносин з іншими людьми
17. Я більше намагаюсь змінити те, що потребує змін
18. Я став більш віруючим (релігійнішим)
19. Я зрозумів, що я сильніший, ніж я думав
20. Я дізнався про те, якими чудовими бувають люди
21. Я краще розумію потреби інших людей

Додаток 3

Методика Т. Елерса: діагностика мотивації до успіху

Вам буде запропонований 41 питання, на кожен з яких дайте відповідь "так" або "ні".

Тестовий матеріал (питання) опитувальника Елерса

1. Якщо між двома варіантами є вибір, його краще зробити швидше, ніж відкласти на потім.
2. Якщо помічаю, що не можу на всі 100% виконати завдання, я легко дратуюся.
3. Коли я працюю, це виглядає так, ніби я ставлю на карту все.

4. Якщо виникає проблемна ситуація, найчастіше я приймаю рішення одним з останніх.
5. Якщо два дні поспіль у мене немає справи, я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижче середніх.
7. Я більш вимогливий до себе, ніж до інших.
8. Я доброзичливіший за інших.
9. Якщо я відмовляюся від складного завдання, згодом суворо засуджую себе, бо знаю, що в ньому я домогся б успіху.
10. У процесі роботи я потребую невеликі паузи для відпочинку.
11. Старанність - це не основна моя риса.
12. Мої досягнення в роботі не завжди однакові.
13. Інша робота приваблює мене більше тієї, якої я зайнятий.
14. Осуд стимулює мене сильніше похвали.
15. Знаю, що колеги вважають мене діловою людиною.
16. Подолання перешкод сприяє тому, що мої рішення стають більш категоричними.
17. На моєму честолюбстві легко зіграти.
18. Якщо я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.
19. Виконуючи роботу, я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю на завтра те, що повинен зробити сьогодні.
21. Потрібно покладатися тільки на самого себе.
22. У житті небагато речей важливіше грошей.
23. Якщо мені треба буде виконати важливе завдання, я ніколи не думаю ні про що інше.
24. Я менш честолюбний, ніж багато інших.
25. Наприкінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.
26. Якщо я розташований до роботи, роблю її краще і більш кваліфіковано, ніж інші.

27. Мені простіше і легше спілкуватися з людьми, здатними наполегливо працювати.
28. Коли у мене немає роботи, мені не по собі.
29. Відповідальну роботу мені доводиться виконувати частіше за інших.
30. Якщо мені доводиться приймати рішення, намагаюся робити це якомога краще.
31. Іноді друзі вважають мене ледачим.
32. Мої успіхи в якійсь мірі залежать від колег.
33. Протидіяти волі керівника безглуздо.
34. Іноді не знаєш, яку роботу доведеться виконувати.
35. Якщо у мене щось не ладиться, я стаю нетерплячим.
36. Зазвичай я звертаю мало уваги на свої досягнення.
37. Якщо я працюю разом з іншими, моя робота більш результативна, ніж у інших.
38. Не доводжу до кінця багато, за що беруся.
39. Заздрю людям, які не завантажені роботою.
40. Не заздрю тим, хто прагне до влади.
41. Якщо я впевнений, що стою на правильному шляху, для доведення своєї правоти піду на крайні заходи.

Додаток 4

Методика діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач Т. Елерса

Інструкція. Вам пропонується список слів з 30 рядків, по три слова в кожному рядку. У кожному рядку виберіть тільки одне з трьох слів, що найбільше точно характеризує Вас і відзначте його.

1	Сміливий	Пильний	Заповзятливий
2	Лагідний	Боягузливий	Упертий
3	Обережний	Боязкий	Песимістичний
4	Непостійний	Рішучий	Уважний
5	Не розумний	Безцеремонний	Не думаю
6	Спритний	Жвавий	Завбачливий
7	Холоднокровний	Коливний	Удатний
8	Стрімкий	Легковажний	Боязливий
9	не замислювалися	Манірний	Непередбачливий
10	Оптимістичний	Добросовісний	Чуйний
11	Меланхолійний	Сумнівається	Нестійкий
12	Боягузливий	Недбалий	Схвильований
13	Необачний	Тихий	Боязливий
14	Уважний	Нерозсудливий	Сміливий
15	Розсудливий	Швидкий	Мужній
16	Заповзятливий	Обережний	Завбачливий
17	Схвильований	Розсіяний	Боязкий
18	Малодушний	Необережний	Безцеремонний
19	Полохливий	Нерішучий	Нервовий
20	Виконавчий	Відданий	Авантюрний
21	Завбачливий	Жвавий	Відчайдушний

22	Приборканий	Байдужий	Недбалий
23	Обережний	Безтурботний	Терплячий
24	Розумний	Дбайливий	Хоробрий
2.7	Предвідаючий	Безстрашний	Добросовісний
26	Поспішний	Полохливий	Безтурботний
27	Розсіяний	Необачний	Песимістичний
28	Обачний	Розсудливий	Заповзятливий
29	Тихий	Неорганізований	Боязливий
30	Оптимістичний	Пильний	Безтурботний

На наступних сторінках є ряд тверджень, кожне з яких має на увазі що відноситься до вас запитання про те, відповідає чи не відповідає дане твердження яким - то особливостям вашої поведінки, окремих вчинків, ставлення до людей, поглядам на життя і т.п. Якщо ви вважаєте, що таке відповідність має місце, то дайте відповідь "так", в іншому випадку - відповідь "ні". Свою відповідь зафіксуйте в наявному у вас відповідному листі, поставивши хрестик у клітинку, що відповідає номеру затвердження в опитувальнику і виду вашої відповіді. Відповіді потрібно дати на всі питання. Успішність дослідження багато в чому залежить від того, наскільки уважно виконується завдання. Ні в якому разі не слід прагнути своїми відповідями справити на кого - то краще враження, оскільки жоден відповідь не оцінюється як "хороший" або "поганий". Ви не повинні довго роздумувати над кожним питанням. Навпаки, намагайтеся якомога швидше вирішити, який з двох відповідей, нехай дуже відносно, але все - таки здається вам ближче до істини. Вас не повинно бентежити, якщо деякі з питань здадуться вам занадто особистими, оскільки дослідження не передбачає аналізу кожного питання і відповіді, а спирається лише на кількість відповідей одного і іншого виду. Крім того, ви повинні знати, що результати індивідуально - психологічних досліджень, як і медичних досліджень, не підлягають широкому обговоренню. Успішною вам роботи!

1. Я уважно прочитав інструкцію і готовий відверто відповісти на всі питання анкети.
2. Вечорами я віддаю перевагу розважатися у веселій компанії (гості, дискотека, кафе і т.п.).
3. Моєму бажанням познайомитися з ким - небудь завжди заважає те, що мені важко знайти підходящу тему для розмови.
4. У мене часто болить голова.
5. Іноді я відчуваю стук у скронях і пульсацію в області шиї.
6. Я швидко втрачаю самовладання, але так само швидко беру себе в руки.
7. Буває, що я сміюся над непристойним анекдотом.
8. Я уникаю про що - небудь розпитувати і віддаю перевагу дізнаватися те, що мені потрібно, іншим шляхом.
9. Я вважаю за краще не входити в кімнату, якщо не впевнений, що моя поява пройде непоміченим.
10. Я можу так розлютитися, що готовий розбити все, що потрапить під руку.
11. Я відчуваю себе ніяково, якщо оточуючі чому - то починають звертати на мене увагу.
12. Я іноді відчуваю, що серце починає працювати з переборами або починає битися так, що, здається, готове вискочити з грудей.
13. Не думаю, що можна було б пробачити образу.
14. Я не вважаю, що на зло треба відповідати злом, і завжди дотримуюся цього.

15. Якщо я сидів, а потім різко встав, то у мене темніє в очах і паморочиться голова.
16. Я майже щодня думаю про те, наскільки краще було б життя, якби мене не переслідували невдачі.
17. У своїх вчинках я ніколи не виходжу з того, що людям можна повністю довіряти.
18. Я можу вдатися до фізичної сили, якщо потрібно відстояти свої інтереси.
19. Я легко можу розвеселити саму нудну компанію.
20. Я легко ніяковію.
21. Мене анітрохи не ображає, якщо робляться зауваження щодо моєї роботи або мене особисто.
22. Нерідко я відчуваю, як у мене німіють або холонуть руки і ноги.
23. Я буваю незграбним в спілкуванні з іншими людьми.
24. Іноді без видимої причини я відчуваю себе пригніченим, нещасним.
25. Іноді у мене немає ніякого бажання чим - або зайнятися.
26. Часом я відчуваю, що мені не вистачає повітря, начебто я виконував дуже важку роботу.
27. Мені здається, що в своєму житті я дуже багато робив правильно.
28. Мені здається, що інші нерідко сміються наді мною.
29. Я люблю такі завдання, коли можна діяти без довгих роздумів.
30. Я вважаю, що у мене достатньо підстав бути не дуже - то задоволеним своєю долею.
31. Часто у мене немає апетиту.
32. У дитинстві я радів, якщо батьки або вчителі карали інших дітей.
33. Зазвичай я рішучий і дію швидко.
34. Я не завжди говорю правду.
35. Я з цікавістю спостерігаю, коли хтось - то намагається виплутатися з неприємної історії.
36. Я вважаю, що всі засоби хороші, якщо треба настояти на своєму.
37. Те, що пройшло, мене мало хвилює.
38. Я не можу уявити нічого такого, що варто було б доводити кулаками.
39. Я не уникаю зустрічей з людьми, які, як мені здається, шукають сварки зі мною.
40. Іноді мені здається, що я взагалі ні на що не придатний.
41. Мені здається, що я постійно перебуваю в якому - то напрузі, і мені важко розслабитися.
42. Нерідко у мене виникають болі "під ложечкою" і різні неприємні відчуття в животі.

43. Якщо скривдять мого друга, я намагаюся помститися кривдникові.
44. Бувало, я запізнавався до призначеного часу.
45. У моєму житті було так, що я чому - то дозволив собі бити тварину.
46. При зустрічі зі старим знайомим я від радості готовий кинутися йому на шию.
47. Коли я чого - то боюся, у мене пересихає в роті, тремтять руки і ноги.
48. Частенько у мене буває такий настрій, що я з задоволенням би нічого не бачив і не чув.
49. Коли я лягаю спати, то зазвичай засинаю вже через кілька хвилин.
50. Мені подобається, як то кажуть, ткнути носом інших у їх помилки.
51. Іноді я можу похвалитися.
52. Я беру активну участь в організації громадських заходів.
53. Нерідко буває так, що мені доводиться дивитися в іншу сторону, щоб уникнути небажаної зустрічі.
54. У своє виправдання я іноді дещо - що вигадував.
55. Я майже завжди рухливий і активний.
56. Я нерідко сумніваюся, чи дійсно цікаво моїм співрозмовникам те, що я говорю.
57. Іноді я раптом відчуваю, що весь покриваюся потом.
58. Якщо я сильно розлючуся на кого - то, то можу його і вдарити.
59. Мене мало хвилює, що хтось - то погано до мене ставиться.
60. Зазвичай мені важко заперечувати моїм знайомим.
61. Я хвилююся і переживаю навіть при думці про можливу невдачу.
62. Я люблю не всіх своїх знайомих.
63. У мене бувають думки, яких слід було б соромитися.
64. Не знаю чому, але іноді у мене з'являється бажання зіпсувати те, чим все захоплюються.
65. Я віддаю перевагу змусити будь-якої людини зробити те, що мені потрібно, ніж просити його про це.
66. Я нерідко неспокійно рухаю рукою або ногою.
67. Я віддаю перевагу провести вільний вечір, займаючись улюбленою справою, а не розважаючись у веселій компанії.
68. У компанії я веду себе не так, як вдома.
69. Іноді, не подумавши, я скажу таке, про що краще б помовчати.
70. Я боюся стати центром уваги навіть у знайомій компанії.
71. Хороших знайомих у мене дуже небагато.

72. Іноді бувають такі періоди, коли яскраве світло, яскраві фарби, сильний шум викликають у мене болісно неприємні відчуття, хоча я бачу, що на інших людей це так не діє.
73. У компанії у мене нерідко виникає бажання кого - небудь образити чи роздратовати.
74. Іноді я думаю, що краще було б не народитися на світ, як тільки уявлю собі, скільки всяких неприємностей, можливо, доведеться випробувати в житті.
75. Якщо хто - то мене серйозно образить, то отримає своє сповна.
76. Я не соромлюся у виразах, якщо мене виведуть з себе.
77. Мені подобається так поставити запитання чи так відповісти, щоб співрозмовник розгубився.
78. Бувало, я відкладав те, що було потрібно зробити негайно.
79. Я не люблю розповідати анекдоти чи кумедні історії.
80. Повсякденні труднощі і турботи часто виводять мене з рівноваги.
81. Я не знаю, куди подітися при зустрічі з людиною, яка була в компанії, де я вів себе ніяково.
82. На жаль, я ставлюся до людей, які бурхливо реагують навіть на життєві дрібниці.
83. Я ніяковію при виступі перед великою аудиторією.
84. У мене досить часто змінюється настрій.
85. Я втомлююся швидше, ніж більшість оточуючих мене людей.
86. Якщо я ніж - то сильно схвилюваний або роздратований, то відчуваю це як би всім тілом.
87. Мені докучають неприємні думки, які настирливо лізуть в голову.
88. На жаль, мене не розуміють ні в родині, ні в колі моїх знайомих.
89. Якщо сьогодні я посплю менше звичайного, то завтра не буду почувати себе відпочилим.
90. Я намагаюся вести себе так, щоб оточуючі побоювалися викликати моє незадоволення.
91. Я впевнений у своєму майбутньому.
92. Іноді я опинявся причиною поганого настрою кого - небудь з оточуючих.
93. Я не проти посміятися над іншими.
94. Я належу до людей, які "за словом в кишеню не лізуть".
95. Я належу до людей, які до всього ставляться досить легко.
96. Підлітком я виявляв інтерес до заборонених тем.
97. Іноді я навіщо - то завдавав біль коханим людям.

98. У мене досить часті конфлікти з оточуючими з - за їх упертості.
99. Я часто відчуваю докори совісті в зв'язку зі своїми вчинками.
100. Я нерідко буваю розсіяним.
101. Я не пам'ятаю, щоб мене особливо засмутили невдачі людини, якого я терпіти не можу.
102. Часто я занадто швидко починаю гніватися на інших.
103. Іноді несподівано для себе я починаю впевнено говорити про такі речі, в яких насправді мало що тямлю.
104. Часто у мене такий настрій, що я готовий вибухнути з будь-якого приводу.
105. Я нерідко відчуваю себе млявим і втомленим.
106. Я люблю розмовляти з людьми і завжди готовий поговорити і зі знайомими, і з незнайомими.
107. На жаль, я часто дуже поспішно оцінюю інших людей.
108. Вранці я зазвичай встаю в хорошому настрої і нерідко починаю насвистувати або наспівувати.
109. Я не відчуваю себе впевненим у вирішенні важливих питань навіть після тривалих роздумів.
110. Виходить так, що в суперечці я чомусь - то намагаюся говорити голосніше свого опонента.
111. Розчарування не викликають у мене як - небудь сильних і тривалих переживань.
112. Буває, що я раптом починаю кусати губи або гризти нігті.
113. Найбільш щасливим я відчуваю себе тоді, коли буваю один.
114. Іноді мене долає така нудьга, що хочеться, щоб все пересварилося один з одним.

Додаток 7

Описательные статистики									
		N	Среднее значение	адратичная Отклонения	Среднеквадратичная ошибка	интервал для		Минимум	Максимум
						Нижняя граница	Верхняя граница		
Невротичність	не зазнали насилля	26	6,6731	3,83130	,75138	5,1256	8,2206	1,00	10,50
	зазнали псих	2	6,0000	0,00000	0,00000	6,0000	6,0000	6,00	6,00
	сек.фіз.	4	7,0000	1,15470	,57735	5,1626	8,8374	6,00	8,00
	всі	6	5,8333	2,56255	1,04616	3,1441	8,5226	1,00	8,00
	псих.ек.фіз.	6	5,3333	2,73252	1,11555	2,4657	8,2009	2,00	8,00
	сексуальне	6	4,6667	2,06559	,84327	2,4990	6,8344	2,00	6,00
	Всього	50	6,1700	3,16326	,44735	5,2710	7,0690	1,00	10,50
спонтанна агресивність	не зазнали насилля	26	5,8462	2,29246	,44959	4,9202	6,7721	2,00	10,00
	зазнали псих	2	2,5000	2,12132	1,50000	-16,5593	21,5593	1,00	4,00
	сек.фіз.	4	7,5000	1,91485	,95743	4,4530	10,5470	6,00	10,00
	всі	6	5,3333	1,63299	,66667	3,6196	7,0471	4,00	8,00
	псих.ек.фіз.	6	5,6667	1,96638	,80277	3,6031	7,7303	4,00	8,00
	сексуальне	6	4,6667	1,03280	,42164	3,5828	5,7505	4,00	6,00
	Всього	50	5,6200	2,14657	,30357	5,0100	6,2300	1,00	10,00
депресивність	не зазнали насилля	26	4,8077	2,48224	,48681	3,8051	5,8103	1,00	10,00
	зазнали псих	2	7,7500	1,76777	1,25000	-8,1328	23,6328	6,50	9,00
	сек.фіз.	4	6,2500	2,10159	1,05079	2,9059	9,5941	4,00	9,00
	всі	6	4,2500	2,92831	1,19548	1,1769	7,3231	2,00	9,00
	псих.ек.фіз.	6	4,6667	2,63944	1,07755	1,8967	7,4366	2,00	9,00
	сексуальне	6	5,8333	1,66333	,67905	4,0878	7,5789	4,00	9,00
	Всього	50	5,0800	2,44190	,34534	4,3860	5,7740	1,00	10,00
дратівливість	не зазнали насилля	26	5,0115	2,21528	,43445	4,1168	5,9063	1,00	10,00
	зазнали псих	2	3,6500	3,74767	2,65000	-30,0214	37,3214	1,00	6,30
	сек.фіз.	4	4,9750	2,65000	1,32500	,7583	9,1917	1,00	6,30
	всі	6	5,1500	3,51952	1,43684	1,4565	8,8435	1,00	10,00
	псих.ек.фіз.	6	5,4167	2,16372	,88333	3,1460	7,6873	1,00	6,30
	сексуальне	6	3,4333	2,39388	,97730	127,9211	5,9456	1,00	6,30
	Всього	50	4,8300	2,43237	,34399	4,1387	5,5213	1,00	10,00

товариськість	не зазнали насилля	26	5,0577	2,11815	,41540	4,2022	5,9132	1,00	9,00
	зазнали псих сек.фіз.	2	7,0000	1,41421	1,00000	-5,7062	19,7062	6,00	8,00
	сек.фіз.	4	4,5000	3,00000	1,50000	-,2737	9,2737	2,00	8,00
	всі	6	4,6667	2,06559	,84327	2,4990	6,8344	2,00	8,00
	псих.ек.фіз.	6	5,9167	2,20038	,89830	3,6075	8,2258	2,00	8,00
	сексуальне	6	3,3333	1,03280	,42164	2,2495	4,4172	2,00	4,00
	Всього	50	4,9400	2,13484	,30191	4,3333	5,5467	1,00	9,00
врівноваженість	не зазнали насилля	26	5,5577	2,16946	,42547	4,6814	6,4340	1,00	8,00
	зазнали псих сек.фіз.	2	4,0000	2,82843	2,00000	-21,4124	29,4124	2,00	6,00
	сек.фіз.	4	4,7500	2,02073	1,01036	1,5346	7,9654	2,00	6,50
	всі	6	4,5000	2,04939	,83666	2,3493	6,6507	2,00	6,50
	псих.ек.фіз.	6	5,5000	2,32379	,94868	3,0613	7,9387	2,00	8,00
	сексуальне	6	5,8333	2,54296	1,03816	3,1647	8,5020	2,00	8,00
	Всього	50	5,3300	2,16797	,30660	4,7139	5,9461	1,00	8,00
реактивна агресивність	не зазнали насилля	26	4,9808	2,38529	,46779	4,0173	5,9442	1,00	10,00
	зазнали псих сек.фіз.	2	3,5000	3,53553	2,50000	-28,2655	35,2655	1,00	6,00
	сек.фіз.	4	3,5000	1,73205	,86603	,7439	6,2561	2,00	6,00
	всі	6	5,6667	3,20416	1,30809	2,3041	9,0292	1,00	9,00
	псих.ек.фіз.	6	6,0000	0,00000	0,00000	6,0000	6,0000	6,00	6,00
	сексуальне	6	5,6667	2,58199	1,05409	2,9570	8,3763	1,00	9,00
	Всього	50	5,0900	2,35972	,33371	4,4194	5,7606	1,00	10,00
соромязливість	не зазнали насилля	26	5,4615	2,35339	,46154	4,5110	6,4121	2,00	10,00
	зазнали псих сек.фіз.	2	3,2500	1,76777	1,25000	-12,6328	19,1328	2,00	4,50
	сек.фіз.	4	3,7500	3,50000	1,75000	-1,8193	9,3193	2,00	9,00
	всі	6	5,7500	2,75227	1,12361	2,8617	8,6383	1,00	9,00
	псих.ек.фіз.	6	4,8333	2,27303	,92796	2,4479	7,2187	2,00	9,00
	сексуальне	6	6,6667	1,21106	,49441	5,3957	7,9376	6,00	9,00
	Всього	50	5,3400	2,39779	,33910	4,6586	6,0214	1,00	10,00
відкритість	не зазнали насилля	26	5,3462	2,65243	,52018	4,2748	6,4175	1,00	9,00
	зазнали псих	2	3,7500	2,47487	1,75000	-18,4859	25,9859	2,00	5,50

екстраверт тінтроверт	не зазнали насилля	26	5,4038	2,48201	,48676	4,4013	6,4064	1,00	9,00
	зазнали псих сек.фіз.	2	6,5000	,70711	,50000	,1469	12,8531	6,00	7,00
	сек.фіз.	4	6,2500	3,86221	1,93111	,1044	12,3956	1,00	10,00
	всі	6	3,8333	2,31661	,94575	1,4022	6,2645	1,00	8,00
	псих.ек.фіз.	6	5,5000	2,94958	1,20416	2,4046	8,5954	1,00	10,00
	сексуальне	6	4,8333	1,32916	,54263	3,4385	6,2282	3,00	6,00
	Всього	50	5,2700	2,47273	,34970	4,5673	5,9727	1,00	10,00
емоційна лабільність	не зазнали насилля	26	5,2885	2,61982	,51379	4,2303	6,3466	1,00	10,00
	зазнали псих сек.фіз.	2	4,0000	4,24264	3,00000	-34,1186	42,1186	1,00	7,00
	сек.фіз.	4	6,0000	1,15470	,57735	4,1626	7,8374	5,00	7,00
	всі	6	5,8333	2,99444	1,22247	2,6909	8,9758	1,00	10,00
	псих.ек.фіз.	6	5,0000	1,09545	,44721	3,8504	6,1496	4,00	7,00
	сексуальне	6	4,8333	3,48807	1,42400	1,1728	8,4938	1,00	10,00
	Всього	50	5,2700	2,53186	,35806	4,5505	5,9895	1,00	10,00
мускулініс тьфемініс ть	не зазнали насилля	26	5,3269	2,20428	,43229	4,4366	6,2173	1,00	9,00
	зазнали псих сек.фіз.	2	6,7500	,35355	,25000	3,5734	9,9266	6,50	7,00
	сек.фіз.	4	5,0000	1,41421	,70711	2,7497	7,2503	4,00	7,00
	всі	6	5,8333	2,31661	,94575	3,4022	8,2645	4,00	10,00
	псих.ек.фіз.	6	5,0000	3,63318	1,48324	1,1872	8,8128	1,00	10,00
	сексуальне	6	5,2500	2,27486	,92871	2,8627	7,6373	1,00	7,00
	Всього	50	5,3700	2,27186	,32129	4,7243	6,0157	1,00	10,00

Додаток 8

Описова статистика

«Методика діагностика мотивації до успіху (за Т. Елерсом)», «Методика діагностики мотивації особистості щодо уникнення невдач (за Т. Елерсом)»,

мотуспіх	не зазнали насилля	26	5,3846	2,49122	,48857	4,3784	6,3908	1,00	10,00
	зазнали псих сек.фіз.	2	5,2500	1,76777	1,25000	-10,6328	21,1328	4,00	6,50
		4	6,2500	,28868	,14434	5,7907	6,7093	6,00	6,50
	всі	6	6,4167	1,35708	,55403	4,9925	7,8408	5,00	8,00
	псих.ек.фіз.	6	4,9167	2,53804	1,03615	2,2532	7,5802	2,00	9,00
	сексуальне	6	5,1667	2,63944	1,07755	2,3967	7,9366	2,00	10,00
	Всього	50	5,4900	2,23719	,31639	4,8542	6,1258	1,00	10,00
мотуникнення	не зазнали насилля	26	5,2500	2,38851	,46843	4,2853	6,2147	1,00	10,00
	зазнали псих сек.фіз.	2	7,0000	0,00000	0,00000	7,0000	7,0000	7,00	7,00
		4	4,5000	2,64575	1,32288	,2900	8,7100	1,00	7,00
	всі	6	5,8333	2,78687	1,13774	2,9087	8,7580	2,00	9,00
	псих.ек.фіз.	6	5,0000	1,41421	,57735	3,5159	6,4841	3,00	7,00
	сексуальне	6	7,5000	7,47663	3,05232	-,3462	15,3462	1,00	22,00
	Всього	50	5,5700	3,28262	,46423	4,6371	6,5029	1,00	22,00

Додаток 8

Описова статистика

«Методика психологічної діагностики копінг-механізмів (Е. Нейм)»,

когнітивні	не зазнали насилля	26	5,3654	2,28280	,44769	4,4433	6,2874	1,00	9,00
	зазнали псих сек.фіз.	2	5,5000	6,36396	4,50000	-51,6779	62,6779	1,00	10,00
	сек.фіз.	4	2,5000	1,00000	,50000	,9088	4,0912	1,00	3,00
	всі	6	4,5000	3,40588	1,39044	,9258	8,0742	0,00	8,00
	психек.фіз.	6	5,7500	3,12650	1,27639	2,4689	9,0311	0,00	8,00
	сексуальн	6	4,6667	2,40139	,98036	2,1466	7,1868	1,00	8,00
	е	6	4,6667	2,40139	,98036	2,1466	7,1868	1,00	8,00
Всього	50	5,0000	2,64961	,37471	4,2470	5,7530	0,00	10,00	
емоційні	не зазнали насилля	26	5,3462	2,54074	,49828	4,3199	6,3724	1,00	10,00
	зазнали псих сек.фіз.	2	5,0000	4,24264	3,00000	-33,1186	43,1186	2,00	8,00
	сек.фіз.	4	6,5000	1,00000	,50000	4,9088	8,0912	6,00	8,00
	всі	6	6,0000	3,40588	1,39044	2,4258	9,5742	1,00	10,00
	психек.фіз.	6	4,1667	2,22860	,90982	1,8279	6,5054	1,00	6,00
	сексуальн	6	4,6667	1,50555	,61464	3,0867	6,2466	3,00	6,00
	е	6	4,6667	1,50555	,61464	3,0867	6,2466	3,00	6,00
Всього	50	5,2800	2,45606	,34734	4,5820	5,9780	1,00	10,00	
поведінкові	не зазнали насилля	26	5,1000	2,51157	,49256	4,0856	6,1144	1,00	9,00
	зазнали псих сек.фіз.	2	3,7500	3,88909	2,75000	-31,1921	38,6921	1,00	6,50
	сек.фіз.	4	5,5000	3,31662	1,65831	,2225	10,7775	2,00	10,00
	всі	6	6,2500	,61237	,25000	5,6074	6,8926	5,00	6,50
	психек.фіз.	6	5,9167	1,96002	,80017	3,8598	7,9736	3,00	8,00
	сексуальн	6	4,7500	3,18983	1,30224	1,4025	8,0975	1,00	10,00
	е	6	4,7500	3,18983	1,30224	1,4025	8,0975	1,00	10,00
Всього	50	5,2720	2,44641	,34597	4,5767	5,9673	1,00	10,00	

Додаток 9

Описова статистика

«Методика психологічної діагностики копінг-механізмів (Е. Нейм)»,

ставлення до інших	не зазнали насилля	26	5,2692	2,50292	,49086	4,2583	6,2802	1,00	10,00
	зазнали насилля	2	7,2500	1,06066	,75000	-2,2797	16,7797	6,50	8,00
	псих сек.фіз.	4	3,5000	2,88675	1,44338	-1,0935	8,0935	1,00	6,00
	всі	6	6,5833	3,00694	1,22758	3,4277	9,7389	2,00	10,00
	псих.ек.фіз.	6	4,4167	1,46344	,59745	2,8809	5,9525	2,00	6,50
	сексуальне	6	5,8333	1,91485	,78174	3,8238	7,8428	4,00	8,00
	Всього	50	5,3300	2,44868	,34630	4,6341	6,0259	1,00	10,00
нові можливості	не зазнали насилля	26	5,2885	2,39238	,46918	4,3222	6,2548	1,00	10,00
	зазнали насилля	2	4,2500	1,76777	1,25000	-11,6328	20,1328	3,00	5,50
	псих сек.фіз.	4	5,3750	2,92617	1,46309	,7188	10,0312	1,00	7,00
	всі	6	4,9167	2,78239	1,13590	1,9967	7,8366	1,00	9,00
	псих.ек.фіз.	6	5,5833	2,13112	,87003	3,3469	7,8198	3,00	9,00
	сексуальне	6	6,2500	2,92831	1,19548	3,1769	9,3231	3,00	10,00
	Всього	50	5,3600	2,41179	,34108	4,6746	6,0454	1,00	10,00
сила особистості	не зазнали насилля	26	5,3462	2,47293	,48498	4,3473	6,3450	1,00	10,00
	зазнали насилля	2	6,2500	,35355	,25000	3,0734	9,4266	6,00	6,50
	псих сек.фіз.	4	5,3750	2,92617	1,46309	,7188	10,0312	3,00	9,00
	всі	6	3,5833	2,08367	,85065	1,3967	5,7700	1,00	6,00
	псих.ек.фіз.	6	5,3333	2,63944	1,07755	2,5634	8,1033	1,00	8,00
	сексуальне	6	7,5833	2,01039	,82074	5,4736	9,6931	4,50	10,00
	Всього	50	5,4400	2,49620	,35302	4,7306	6,1494	1,00	10,00
духовні	не зазнали насилля	26	5,1731	2,52959	,49609	4,1514	6,1948	1,00	10,00
	зазнали насилля	2	8,2500	2,47487	1,75000	-13,9859	30,4859	6,50	10,00
	псих сек.фіз.	4	6,3750	1,25000	,62500	4,3860	8,3640	5,00	8,00
	всі	6	4,0000	1,09545	,44721	2,8504	5,1496	2,00	5,00
	псих.ек.фіз.	6	3,5833	1,90832	,77907	1,5807	5,5860	2,00	6,50
	сексуальне	6	6,1667	2,20605	,90062	3,8516	8,4818	2,00	8,00
	Всього	50	5,1800	2,36203	,33404	4,5087	5,8513	1,00	10,00
підвищення цінності життя	не зазнали насилля	26	5,4038	2,49407	,48913	4,3965	6,4112	1,00	10,00
	зазнали насилля	2	4,0000	1,41421	1,00000	-8,7062	16,7062	3,00	5,00
	псих сек.фіз.	4	7,2500	,86603	,43301	5,8720	8,6280	6,50	8,00
	всі	6	6,5833	2,05953	,84080	4,4220	8,7447	5,00	10,00
	псих.ек.фіз.	6	4,3333	3,44480	1,40633	,7182	7,9484	1,00	10,00
	сексуальне	6	3,5833	1,90832	,77907	1,5807	5,5860	1,00	6,50
	Всього	50	5,2900	2,51747	,35602	4,5745	6,0055	1,00	10,00

Додаток 10 ANOVA